

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Materiał opracowany przez Fundację Socjometr Laboratorium Rozwiązań Społecznych, współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Ewaluacja zewnętrzna małopolskich lokalnych strategii rozwoju

Lokalna Grupa Działania Zielony Pierścień Tarnowa

Kraków 2021

Raport opracowany w ramach projektu „Ewaluacja zewnętrzna małopolskich lokalnych strategii rozwoju” realizowanego przez Federację LGD Małopolska.

Odwiedź portal KSOW – www.ksow.pl

Zostań Partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania

1. Gminy wchodzące w skład LGD „Zielony Pierścień Tarnowa” są spójne pod względem kulturowym, historycznym, geograficznym i ekonomicznym.
2. Od 2015 r. liczba ludności na terenie oddziaływania LGD systematycznie rośnie, co jest pozytywnym trendem.
3. W latach 2015 – 2021 wszystkie gminy wchodzące w skład LGD otrzymywały subwencje z budżetu państwa. We wszystkich gminach LGD, poza Wietrzychowicami, wskaźnik G z roku na rok systematycznie rośnie.
4. Wydatki gmin na jednego mieszkańca na obszarze LGD kształtowały się w 2019 r. w przedziale od 3 924,79 zł w Wietrzychowicach do 4 783,10 zł w Skrzyszowie. Pozytywnym trendem jest systematyczny wzrost wydatków na mieszkańca na przestrzeni lat. W 2019 r. wydatki wzrosły o około 1500 zł na mieszkańca w porównaniu z 2015 r.
5. Pozytywnym trendem jest wzrost odsetka osób pracujących w ogólnej liczbie mieszkańców gmin zrzeszonych w LGD, za wyjątkiem gminy Wietrzychowice, która odnotowała spadek odsetka zatrudnionych z 10,46% w 2015 r. do 7,95% w 2019 r.
6. W większości gmin zrzeszonych w LGD odsetek zatrudnionych kobiet jest mniejszy od odsetka zatrudnionych mężczyzn. Wyjątek stanowi Lisia Góra.
7. We wszystkich gminach obszaru LGD odsetek zarejestrowanych bezrobotnych kobiet jest wyższy niż mężczyzn, co powiela ogólnokrajowe trendy. Pozytywnym aspektem jest spadek o kilka punktów procentowych odsetka zarejestrowanych bezrobotnych we wszystkich gminach LGD na przestrzeni lat.
8. We wszystkich gminach odnotowano na przestrzeni 5 lat poprzedzających ewaluację wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, co jest zbieżne z ogólnokrajowym trendem w zakresie starzenia się społeczeństwa i zwiększenia obciążenia demograficznego. Dodatkowo niekorzystną sytuację pogłębia spadek liczby osób w wieku przed- i produkcyjnym w większości gmin.
9. Bardzo dobrze wypadają gminy zrzeszone w LGD pod względem salda migracji – wszystkie, za wyjątkiem Żabna, odnotowywały na przestrzeni lat dodatnie saldo migracji.
10. Zdecydowanie pozytywnym trendem jest spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej na przestrzeni ostatnich 5 lat we wszystkich gminach wchodzących w skład LGD „Zielony Pierścień Tarnowa”.
11. Dane GUS wskazują na stosunkowo niewielką, ale rozwijającą się bazę noclegową obszaru LGD.

12. Strategia RLKS była na bieżąco aktualizowana - zmiany w strategii dotyczyły w szczególności aktualizacji i doprecyzowaniu kryteriów wyboru projektów, zmian procedur naboru zgodnie z wytycznymi Ministerstwa i Urzędu Marszałkowskiego, wskaźników wynikających z przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji, aktualizacji budżetu.
13. W ramach zrealizowanych naborów zostało złożonych 221 wniosków, z których 204 zostały wybrane do dofinansowania. Podpisano 101 umów, wniesiono 8 protestów, z których 4 zostały uwzględnione.
14. Największym powodzeniem cieszyły się nabory dotyczące podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej. Najmniej wniosków składano na przedsięwzięcia szkoleniowe i infrastrukturalne, składane przez gminy.
15. Na etapie pierwszego naboru ujawniły się różnice w zakresie interpretacji kryteriów oceny wniosków przez Radę Decyzyjną LGD „Zielony Pierścień Tarnowa” i przedstawicieli Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego (np. kryterium innowacyjności, współpracy partnerskiej), co spowodowało konieczność doprecyzowania kryteriów stosowanych w naborach. Istotne jest, że różnice interpretacyjne powodowały komplikacje na etapie rozpatrywania protestów wnoszonych przez wnioskodawców oraz wpłynęły na opóźnienia w realizacji niektórych działań zaplanowanych w strategii RLKS.
16. Przed okresem pandemii dobrze funkcjonowały szkolenia/zajęcia dla seniorów, dzieci, młodzieży i mieszkańców, natomiast bardzo trudne w realizacji są szkolenia dla przedsiębiorców ze względu na trudności w zebraniu grupy.
17. Pandemia COVID wpłynęła na realizację RLKS, głównie na zmianę formuły realizacji doradztwa na zdalną, ale nie wyhamowała działań – rok 2020 był intensywny pod względem realizowanych naborów.
18. Długotrwały proces oceny wniosków, w szczególności w początkowych naborach. Długotrwałość tego procesu wynikała przede wszystkim z różnic interpretacyjnych dotyczących kryteriów oceny, zmian wytycznych rodzących konieczność zmian procedur (zawieszenie oceny do czasu zatwierdzenia procedur).
19. Zespół LGD na bieżąco reagował na zmieniającą się sytuację, dostosowywał nabory do potrzeb, przesuwał oszczędności na przedsięwzięcia cieszące się dużym powodzeniem.
20. Największa liczba wnioskodawców dowiedziała się o prowadzonych naborach poprzez odwiedzanie strony internetowej LGD oraz dzięki znajomym i rodzinie. Najmniej skutecznymi kanałami komunikacyjnymi wydają się stoiska na imprezach lokalnych oraz tablice informacyjne, billboardy i plakaty.
21. Najwięcej wnioskodawców zdecydowało o przystąpieniu do naboru ze względu na fakt, że w ich ocenie było to jedynie źródło finansowania ich projektu.

22. Ogół mieszkańców gminy lub obszaru LGD był najczęściej wskazywany przez wnioskodawców jako główny odbiorca efektów realizowanego projektu, najrzadziej – przedsiębiorstwa, rodzina, organizacja reprezentowana przez wnioskodawcę. Żaden wnioskodawca nie wskazał na turystów jako odbiorców działań projektowych.
23. Na etapie przygotowania, realizacji lub rozliczania projektu zdecydowana większość wnioskodawców nie napotkała na problemy wpływające negatywnie na jego przebieg bądź rezultaty. Pozostałych 5 wnioskodawców wskazało na pojawiające się problemy, wśród których najczęściej przez nich wskazywane były problemy z terminową realizacją harmonogramu oraz problemy formalno – prawne.
24. W pierwszej kolejności LGD rozpoczęło realizację przedsięwzięcia związanego z wspieraniem podejmowania działalności gospodarczej i już w 2017 r. przekroczono o 125 p.p. wskaźnik podpisanych umów w zakresie liczby operacji ukierunkowanych na innowacje.
25. Oszczędności były na bieżąco przesuwane na premie na działalność gospodarczą – wskaźniki w ramach tych przedsięwzięć były kilkakrotnie zwiększane.
26. Pomimo bardzo ambitnych założeń oraz różnorodności przedsięwzięć zaplanowanych w Strategii RLKS wskaźniki realizowane są na bieżąco, a na dzień 31 maja 2021 r. osiągnięto już 18 spośród 40 wskaźników, w tym 4 z nich w wysokości przekraczającej zakładaną wartość:
- liczba operacji ukierunkowanych na innowacje (700% w zakresie wypłaconych środków) w ramach wsparcia podejmowania działalności gospodarczej,
 - liczba operacji ukierunkowanych na innowacje (600% w zakresie wypłaconych środków) oraz liczba operacji ukierunkowanych na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu (400% w zakresie wypłaconych środków) w ramach rozwijania działalności gospodarczej,
 - liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa (506,58% w zakresie wypłaconych środków) w ramach działalności bieżącej.
27. Kontraktacja większości przedsięwzięć została zrealizowana, nieco więcej czasu wymaga wypłata zakontraktowanych środków
28. Budżet w całości został zrealizowany w ramach przedsięwzięć dotyczących:
- organizacji szkoleń i spotkań wzmacniających kapitał społeczny skierowanych do mieszkańców, w tym z zakresu ochrony środowiska i zmian klimatycznych, upraw ekologicznych i niszowej działalności rolnej. Także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych,
 - modernizacji i zakupu wyposażenia obiektów infrastruktury kulturalnej, w tym domów ludowych, GOK-ów i bibliotek,

- inicjatyw promocyjnych, w tym: opracowanie i wydawanie materiałów promocyjnych i informacyjnych, tworzenie stron internetowych i „wirtualnych spacerów”.
29. Budżety zaplanowane na pozostałe przedsięwzięcia są bliskie zrealizowaniu, za wyjątkiem tych dotyczących: inicjatyw w zakresie promocji rynków zbytu produktów lokalnych, inicjatyw w zakresie promocji produktów lokalnych, projektów współpracy, doradztwa, które w większości zostały omówione przy ocenie postępu rzeczowego.
 30. Zaprojektowany przez LGD Plan Komunikacyjny przewiduje metody dotarcia do odbiorców przy wykorzystaniu kilku kanałów komunikacyjnych. Pomimo stosunkowo niewielkiej różnorodności wykorzystywanych kanałów komunikacyjnych wydają się one być wystarczające w komunikacji ze społecznością lokalną, co potwierdziły badania ankietowe zrealizowane na próbie 189 pełnoletnich mieszkańców obszaru LGD.
 31. Dominującymi źródłami informacji o działaniach LGD wskazywanymi przez mieszkańców uczestniczących w badaniach były źródła internetowe i publikacje w prasie, najrzadziej - tablice informacyjne, billboardy i plakaty i stoiska podczas imprez lokalnych. Niewielu uczestników badania korzystało również ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych lub powzięło informacje o LGD od znajomych i rodziny.
 32. Wnioskodawcy chętnie korzystali z doradztwa na etapie składania wniosku: z poradnictwa w zakresie wypełniania dokumentów, zapoznanie z zasadami uzyskania dofinansowania, możliwości uzyskania dofinansowania dla danego projektu i wyjaśnienia szczegółowych zasad oceny wniosków, ustalenia koncepcji projektu, aby spełnił kryteria wynikające z LSR.
 33. Wsparcie udzielane beneficjentom przez LGD udzielane na różnych etapach realizacji operacji jest pozytywnie oceniane przez uczestników badania – odpowiednie przygotowanie merytoryczne doradców, udzielone porady uznane za przydatne, a zakres udzielonych porad spełnił oczekiwania.
 34. Wsparcie LGD przy składaniu i realizacji projektów należy ocenić pozytywnie, o czym świadczy fakt, że zdecydowana większość uczestników badania w przyszłości chciałaby ponownie skorzystać z doradztwa, gdyby była taka możliwość.
 35. Procedury i kryteria wyboru wniosków dla zdecydowanej większości beneficjentów uczestniczących w badaniu były klarowne i pozwalały na wybór najlepszych projektów.
 36. Najsilniej dostrzegalnymi zmianami wśród mieszkańców uczestniczących w badaniu były realizacja inicjatyw, których celem było wsparcie osób starszych oraz zwiększenie wpływu mieszkańców na to, co dzieje się w gminie. Najmniej dostrzegalne zmiany to: pojawienie się nowych form wsparcia dla ludzi młodych oraz poprawa relacji pomiędzy mieszkańcami.
 37. W obszarze rynku pracy najbardziej dostrzeganymi przez uczestników badania zmianami były powstanie nowych firm oraz poprawa sytuacji na rynku pracy.

38. W obszarze kultury, sportu i rekreacji mieszkańcy obszaru uczestniczący w badaniu dostrzegają: poprawę stanu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz poprawę estetyki przestrzeni publicznej, zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych, pojawienie się nowych form spędzania czasu wolnego. Najmniej dostrzeganą zmianą była poprawa stanu zabytków.
39. Najwięcej mieszkańców uczestniczących w badaniu korzysta z infrastruktury, której powstanie bądź modernizacja były dofinansowane ze środków LGD, realizowanych imprez lokalnych oraz spotkaniach i szkoleniach organizowanych przez LGD.
40. W opinii uczestników badania jako priorytetowe do dofinansowania w przyszłości okazały się następujące działania: tworzenie nowych miejsc pracy oraz drogi, dofinansowanie dla osób planujących założyć działalność gospodarczą, wsparcie dla istniejących firm oraz infrastruktura sportowa.

2. Spis treści

1. STRESZCZENIE NAJWAŻNIEJSZYCH WYNIKÓW BADANIA	3
2. SPIS TREŚCI.....	8
3. OPIS PRZEDMIOTU BADANIA UWZGLĘDNIAJĄCY CELE I ZAKRES EWALUACJI.....	9
4. OPIS METODOLOGII WRAZ Z OPISEM SPOSOBU REALIZACJI BADANIA.....	12
5. OPIS WYNIKÓW BADANIA WRAZ Z ICH INTERPRETACJĄ.....	14
5.1. OBSZAR OBJĘTY STRATEGIĄ ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ ORAZ JEJ PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA	14
5.2. RZECZOWY I FINANSOWY POSTĘP W REALIZACJI LSR.....	29
5.3. PROJEKTY WSPÓŁPRACY I DZIAŁANIA POZA RLKS	55
5.4. PROJEKTY POZA RLKS	56
5.5. DZIAŁALNOŚĆ BIURA LGD.....	57
5.6. ZMIANY NA OBSZARZE OBJĘTYM RLKS W OCENIE CZŁONKÓW LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI.....	65
6. ODPOWIEDZI NA PYTANIA BADAWCZE.....	72
6.1. OCENA WPŁYWU NA GŁÓWNY CEL LSR	72
6.2. OCENA WPŁYWU NA KAPITAŁ SPOŁECZNY	73
6.3. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	74
6.4. TURYSTYKA I DZIEDZICTWO KULTUROWE	75
6.5. GRUPY DEFAWORYZOWANE	76
6.6. INNOWACYJNOŚĆ	77
6.7. PROJEKTY WSPÓŁPRACY.....	78
6.8. OCENA FUNKCJONOWANIA LGD.....	79
6.9. OCENA PROCESU WDRAŻANIA	80
6.10. WARTOŚĆ DODANA PODEJŚCIA LEADER.....	81
7. WNIOSKI I REKOMENDACJE	83
8. SPIS TABEL I WYKRESÓW	87
9. ANEKSY TWORZONE W TOKU REALIZACJI BADANIA.....	88
ANKIETA DLA MIESZKAŃCÓW OBSZARU LGD „ZIELONY PIERŚCIEŃ TARNOWA”	88
ANKIETA DLA BENEFICJENTÓW LGD „ZIELONY PIERŚCIEŃ TARNOWA”	92

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.

Raport jest efektem badania ewaluacyjnego przeprowadzonego przez Fundację Socjometr. Przedmiotem badania była ewaluacja procesu wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność prowadzonego przez Lokalną Grupę Działania „Zielony Pierścień Tarnowa” w okresie programowania Unii Europejskiej 2014-2020.

Fundacja Socjometr jest niezależnym podmiotem specjalizującym się w badaniach społecznych, który spełnia wymogi stawiane ewaluatorom zewnętrznym określone w Wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Warto podkreślić, że przeprowadzenie badań w opisywanej poniżej formie było możliwe dzięki współpracy wszystkich małopolskich Lokalnych Grup Działania. Badania były współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Dofinansowanie zostało pozyskane przez Federację LGD Małopolska, która przygotowała projekt „Ewaluacja zewnętrzna małopolskich lokalnych strategii rozwoju” oraz, w efekcie przeprowadzonej procedury wyboru wykonawcy, zleciła prace badawcze Fundacji Socjometr.

Szczegółowe cele badania zostały sformułowane na podstawie wspomnianych powyżej Wytycznych wydanych w 2017 roku przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Skupiały się one w kilku obszarach tematycznych, w ramach których postawiono pytania badawcze. Zestaw tych pytań był wspólny dla wszystkich Lokalnych Grup Działania w województwie małopolskim.

Obszary badań oraz przypisane do nich pytania badawcze:

1. Ocena wpływu na główny cel LSR
 - a. Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
 - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
 - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
 - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
 - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
 - b. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - c. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
6. Innowacyjność
 - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - b. Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
7. Projekty współpracy
 - a. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
 - b. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?
8. Ocena funkcjonowania LGD
 - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
 - b. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
 - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Ocena procesu wdrażania
 - a. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
 - b. Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
 - c. Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
 - d. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?
10. Wartość dodana podejścia LEADER
 - a. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
 - b. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?

- c. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- d. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Szczegółowe obszary działań małopolskich LGD, które były poddawane ocenie:

1. Działalność biura LGD, w tym w szczególności jakość i efektywność świadczonego doradztwa dla wnioskodawców (rzeczywistych i potencjalnych) oraz beneficjentów,
2. Realizacja planu komunikacji, rozpoznawalność LGD, wymiana informacji z mieszkańcami obszaru oraz jakość podejmowanych działań komunikacyjnych,
3. Realizacja rzeczowo-finansowa Lokalnej Strategii Rozwoju,
4. Funkcjonowanie organów LGD,
5. Działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej oraz włączenia społecznego (w szczególności wsparcie udzielone przedstawicielom grupy defaworyzowanej),
6. Działania LGD w zakresie rozwoju przedsiębiorczości oraz turystyki i dziedzictwa kulturowego,
7. Promowanie innowacyjności na obszarze objętym LSR,
8. Realizacja projektów współpracy.

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.

Projekt badawczy zrealizowany na zlecenie Federacji LGD Małopolska jest unikatowym w skali Polski przykładem współpracy Lokalnych Grup Działania. Wspólne zlecenie badań dla wszystkich organizacji wdrażających Strategię Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność pozwoliło nie tylko na sfinansowanie dużej części prac ze środków zewnętrznych, ale umożliwiło również obniżenie kosztów ewaluacji. Ujęcie prac badawczych w ramy wspólnego projektu pozwoliło na ich sprawną i szybką realizację w okresie od czerwca do października 2021 roku.

Realizacja wspólnych badań ewaluacyjnych dla wszystkich małopolskich LGD przyniosła także korzyści o charakterze merytorycznym. Możliwe było zastosowanie jednolitego zestawu metod i technik badawczych. Powoduje to, że dane zebrane w odniesieniu do obszaru poszczególnych Lokalnych Grup Działania są agregowalne. Innymi słowy, 32 raporty z ewaluacji zewnętrznych przygotowane dla poszczególnych LGD mogą być rozpatrywane wspólnie i tym samym informować o efektach realizacji działania LEADER w całym województwie małopolskim.

W ramach badania ewaluacyjnego poddano analizie dwie grupy danych:

1. Dane zastane, w tym:
 - a. Dane ze statystyk publicznych,
 - b. Dane gromadzone przez Lokalne Grupy Działania w ramach monitoringu,
2. Dane wywołane, w tym:
 - a. Dane zebrane za pomocą technik jakościowych,
 - b. Dane zebrane za pomocą technik ilościowych.

Dane pochodzące ze statystyk publicznych dostarczyły wysoce obiektywnych informacji na temat zmian na obszarze poszczególnych LGD, które dokonały się w okresie realizacji ocenianych Strategii RLKS. Dane te dotyczyły między innymi zjawisk demograficznych, rynku pracy, lokalnej gospodarki oraz sytuacji społecznej. Wszystkie te dane zostały zaprezentowane w tabelach lub na wykresach. Szczegółowy wykaz ilustracji zawartych w raporcie, który umieszczony jest na jego końcu pozwala na szybkie zapoznanie się z zakresem poddanych analizie danych, które pochodziły z Głównego Urzędu Statystycznego.

Lokalne Grupy Działania gromadzą istotne dane na temat procesu wdrażania Strategii RLKS, które musiały być poddane analizie. Wśród tych danych należy wskazać w szczególności informacje o prowadzonych naborach, dane o postępie rzeczowo-finansowym, wskaźniki realizacji planu komunikacji oraz dane dotyczące doradztwa. Fundacja Socjometr opracowała jednolity zestaw formularzy, na których poszczególne LGD udostępniały te istotne informacje. Analiza tej kategorii

danych zastanych pozwoliła na ocenę skuteczności działań prowadzonych przez LGD oraz wskazała, w których obszarach działalność LGD pokrywała się ze zmianami na obszarze objętym LSR sugerowanymi przez wyniki analizy danych pochodzących z GUS.

Reprezentanci Fundacji Socjometr przeprowadzili badania jakościowe we wszystkich małopolskich LGD. Obejmowały one wywiady z pracownikami stowarzyszeń oraz wywiady z przedstawicielami ich organów – Zarządów i organów decyzyjnych (Rad). Wywiady były prowadzone w siedzibach LGD lub online. Rozmowy te odegrały istotną rolę w procesie powstawania raportów. Pozwoliły one na pogłębienie wiedzy na temat przebiegu procesu wdrażania LSR, rozpoznanie problemów pojawiających się w jego trakcie oraz sposobu reagowania na nie przez przedstawicieli Stowarzyszeń. Uzupełnieniem wywiadów był elektroniczny kwestionariusz zawierający pytania otwarte kierowane do prezesów Zarządów LGD oraz przewodniczących Rad Programowych. Zebrane za jego pomocą informacje zostały wykorzystane w czasie formułowania rekomendacji.

W ramach ewaluacji zewnętrznej zbierano także dane ilościowe. Dla każdego LGD przygotowano dwa kwestionariusze ankiety. Pierwsza z nich kierowana była do mieszkańców obszaru objętego Strategią RLKS, a druga do beneficjentów wsparcia osób i przedstawicieli organizacji, które realizowały operacje w ramach jej wdrażania. Zastosowano technikę CAWI (computer-assisted web interview), co oznacza, że ankieta przeprowadzona została za pomocą platformy internetowej. Za dystrybucję linka do ankiety odpowiedzialni byli pracownicy poszczególnych Lokalnych Grup Działania. Celem było zgromadzenie co najmniej 100 poprawnie wypełnionych ankiet dla mieszkańców oraz co najmniej 20 ankiet wypełnionych przez beneficjentów. We wszystkich LGD udało się zgromadzić wymaganą dla każdej z ankiet ilość odpowiedzi.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją

5.1. Obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność oraz jej podstawowe założenia

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Zielony Pierścień Tarnowa powstało w czerwcu 2006 r. w celu podejmowania działań na rzecz rozwoju lokalnego przy jednoczesnym aktywnym współdziałaniu mieszkańców. W skład stowarzyszenia wchodzi 6 gmin: Lisia Góra, Skrzyszów, Wietrzychowice, Żabno, Tarnów, Wierzchosławice. Początkowo w działania zaangażowane były gminy: Lisia Góra, Skrzyszów, Wietrzychowice oraz Żabno. W 2008 r. do LGD dołączyła gmina Tarnów (wyłącznie obszar wiejski), a w 2011 r. Gmina Wierzchosławice. Obszar oddziaływania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanej przez Społeczność zamieszkuje 89 561 osób.

Rysunek 1 Obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Zielony Pierścień Tarnowa"

Źródło: Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowaną przez Społeczność Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Zielony Pierścień Tarnowa”

Gminy wchodzące w skład LGD „Zielony Pierścień Tarnowa” są spójne pod względem kulturowym i historycznym, panują w nich podobne zwyczaje i tradycje. Ponadto, podobne

uksztaltowanie terenu, środowisko przyrodnicze oraz klimat czynią obszar również spójnym geograficznie. Pomimo drobnych różnic, obszar jest spójny również ekonomicznie.

LGD Zielony Pierścień Tarnowa zostało zainicjowane jako podmiot partnerski jednostek z sektora publicznego, gospodarczego oraz społecznego, których udział gwarantuje właściwą identyfikację oraz ocenę problemów lokalnych oraz sprawne wdrażanie Strategii i realizację jej celów. Dokumentami regulującymi działanie LGD są: Statut, Regulamin Rady, Regulamin Pracy Zarządu i Polityka Rachunkowości.

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowana przez Społeczność została opracowana w sposób partycypacyjny, uwzględniając wpływ sektora społecznego, publicznego i gospodarczego. Jej przygotowanie poprzedziła diagnoza lokalna, obejmująca m. in. analizę danych dostępnych w źródłach pisanych i dostępnych przez Internet (desk research), badania ankietowe wśród mieszkańców gmin wchodzących w skład LGD w zakresie głównych problemów i celów rozwojowych obszaru oraz analiza SWOT z udziałem społeczności lokalnej. Strategia była wielokrotnie konsultowana ze społecznością lokalną, w tym na etapie wyznaczania celów, czy też wskaźników ich realizacji. Jest komplementarna z następującymi dokumentami o zasięgu lokalnym, regionalnym i krajowym:

- Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Lisia Góra na lata 2014 – 2020;
- Strategia Rozwoju Gminy Skrzyszów na lata 2014 – 2020;
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Tarnów na lata 2008 – 2015;
- Strategia Rozwoju Gminy Wietrzychowice na lata 2014 – 2023;
- Strategia Rozwoju Gminy Wierzchosławice na lata 2009 – 2020;
- Strategia Rozwoju Gminy Żabno 2014 – 2020;
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2011 – 2020;
- Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 – 2020;
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020;
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 – 2020.

Diagnoza zrealizowana na potrzeby strategii zwróciła uwagę na odpływ młodych ludzi z terenu LGD poza granice kraju i do metropolii oraz osiedlanie się mieszkańców Tarnowa na terenie LGD w wyniku suburbanizacji, a także starzenie się społeczeństwa.

Tabela 1 Ludność w gminach wchodzących w skład LGD

Ludność w gminach wchodzących w skład LGD						
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lisia Góra	14 975	15 086	15 226	15 332	15 402	15 432
Skrzyszów	14 084	14 130	14 187	14 254	14 303	14 326

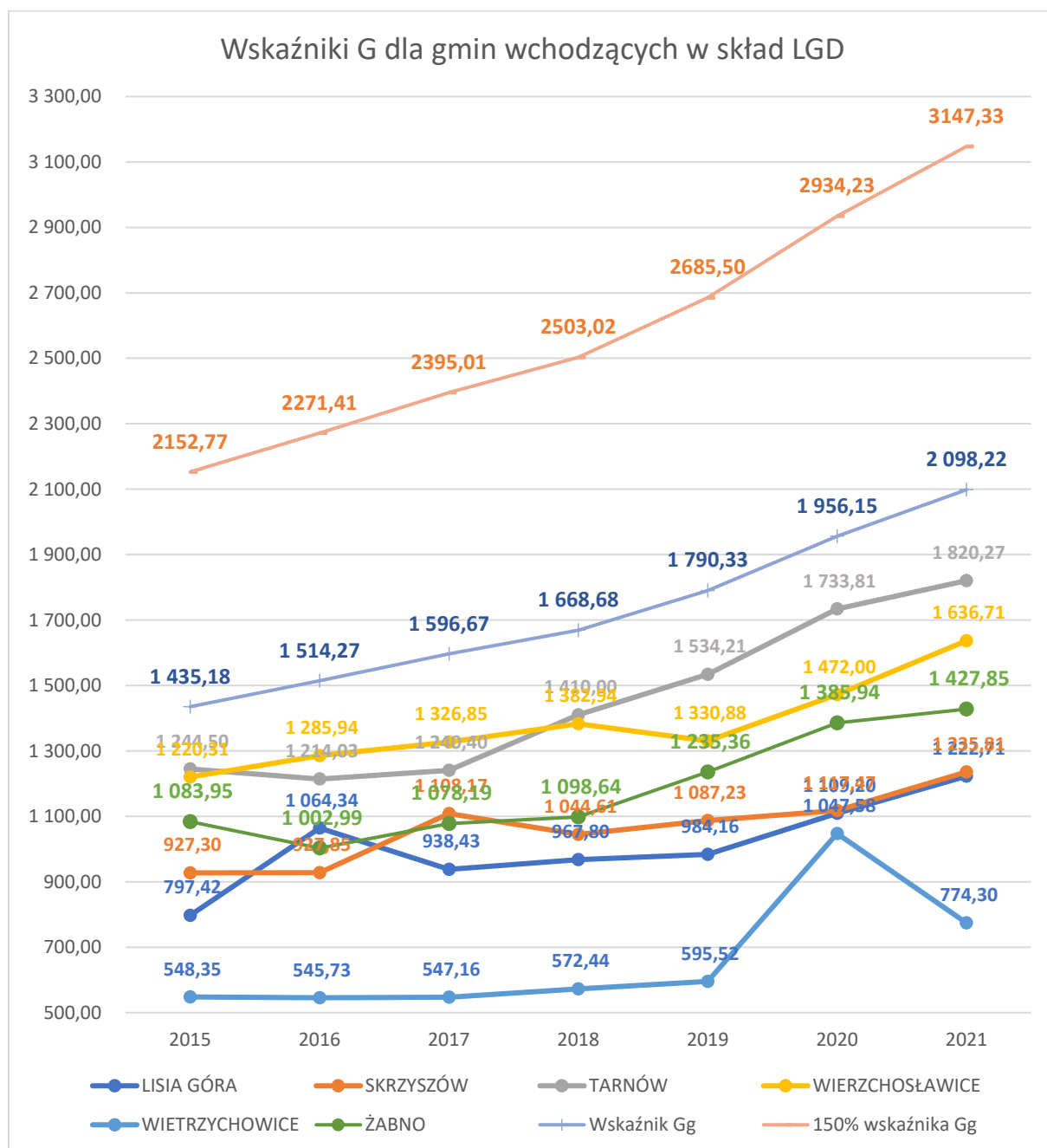
Tarnów	25 557	25 709	25 909	26 028	26 202	26 224
Wierzchosławice	10 721	10 778	10 808	10 825	10 857	10 793
Wietrzychowice	3 997	3 999	4 008	3 989	3 938	3 924
Żabno	19 005	19 036	18 992	18 912	18 874	18 862
RAZEM	88 339	88 738	89 130	89 340	89 576	89 561

Źródło: GUS, Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu i w miastach na prawach powiatu wg płci

Jak wskazuje powyższa tabela, obszar LGD zamieszkuje 89 561 mieszkańców. Najliczniej zamieszkane są Tarnów (26 224 mieszkańców) i Żabno (18 862 mieszkańców). Najmniej licznie zamieszkałą gminą są Wietrzychowice, w których liczba mieszkańców w analogicznym okresie wynosiła 3 924 mieszkańców, co czyni ją prawie siedmiokrotnie mniejszą niż najliczniej zamieszkiwana gmina obszaru LGD. Liczba ludności na terenie oddziaływania LGD systematycznie rośnie, co jest pozytywnym trendem.

Na jakość życia mieszkańców niewątpliwie wpływ ma kondycja finansowa gminy albowiem sprawne zarządzanie finansami jest warunkiem prawidłowej realizacji zadań i celów przez jednostki samorządu terytorialnego. W ocenie sytuacji finansowej gminy można posłużyć się wskaźnikiem G. Jest on wskaźnikiem dochodów podatkowych na jednego mieszkańca dla poszczególnych gmin, stanowiącym podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat samorządów do budżetu państwa. Ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego określa, że wskaźnik G oblicza się dzieląc kwotę dochodów podatkowych za rok poprzedzający rok bazowy przez liczbę mieszkańców gminy. Subwencja lub ewentualna wpłata do budżetu państwa jest wynikiem różnicy wpływów podatkowych na jednego mieszkańca gminy oraz średniej dla gmin w Polsce (wskaźnik Gg). Jeżeli w gminie wskaźnik G jest wyższy niż 150% wskaźnika Gg, gmina ta nie otrzymuje kwoty uzupełniającej.

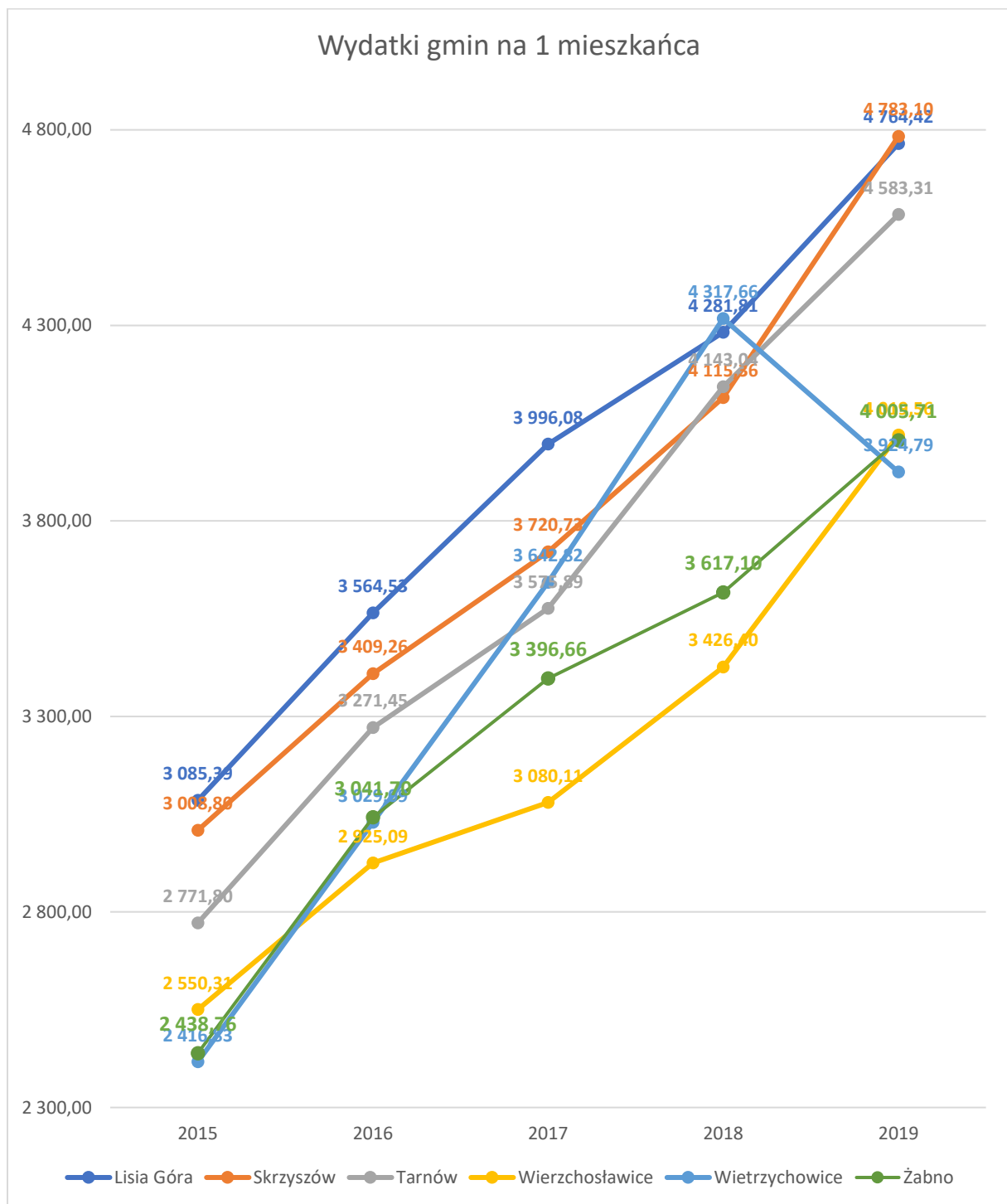
Wykres 1 Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD

Źródło: www.gov.pl, Wskaźniki dochodów podatkowych poszczególnych gmin na 2015 r., 2016 r., 2017 r., 2018 r., 2019 r., 2020 r., 2021 r.

W latach 2015 – 2021 we wszystkich gminach wchodzących w skład LGD odnotowany niższy wskaźnik G niż średnia dla kraju, tym samym wszystkie otrzymują subwencje z budżetu państwa. Najwyższe wskaźniki odnotowano w Tarnowie i Wierzchosławicach, a najniższy w Wietrzychowicach, które są najmniej licznie zamieszkałą gminą obszaru LGD. Warto zwrócić uwagę, że w ostatniej gminie w 2020 r. odnotowano wyraźny – niemalże dwukrotny – wzrost wskaźnika w porównaniu do roku poprzedzającego i spadek w roku kolejnym. W pozostałych gminach LGD – poza niewielkimi wyjątkami – wskaźnik z roku na rok systematycznie rośnie.

Wykres 2 Wydatki gmin na 1 mieszkańca

Źródło: GUS, Wydatki na 1 mieszkańca

Wydatki gmin na jednego mieszkańca na obszarze LGD kształtowały się w 2019 roku w przedziale od 3 924,79 zł w Wietrzychowicach do 4 783,10 zł w Skrzyszowie. Pozytywnym trendem jest systematyczny wzrost wydatków gmin na mieszkańca na przestrzeni lat. W 2019 r. wydatki wzrosły o około 1500 zł na mieszkańca w porównaniu z 2015 r. Od lat największym budżetem

dysponuje Lisia Góra, która dopiero w 2019 r. została wyprzedzona przez Skrzyszów – dotychczas plasujący się na drugim miejscu w rankingu.

Tabela 2 Lokaty gmin w województwie w poszczególnych kategoriach w roku 2019

Gmina	Lokaty gmin w województwie w poszczególnych kategoriach w roku 2019			
	Dochody własne budżetu gminy na 1 mieszkańca	Środki w dochodach budżetu gminy na finansowanie projektów UE na 1 mieszkańca	Wydatki budżetu gminy na 1 mieszkańca	Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności
Lisia Góra	105	121	124	129
Skrzyszów	62	53	119	142
Tarnów	55	127	149	82
Wierzchosławice	57	172	175	150
Wietrzychowice	175	95	177	175
Żabno	82	161	176	153

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca, Gmina Lisia Góra

Sytuację gmin wchodzących w skład LGD w szerszym kontekście pozwala umieścić Statystyczne Vademecum Samorządowca prezentujące lokaty poszczególnych gmin na tle wszystkich gmin w województwie. Gminy zrzeszone w „Zielonym Pierścieniu Tarnowa” wypadają stosunkowo niekorzystnie w rankingu prezentującym lokaty 182 małopolskich gmin. Najmniej korzystnie plasują się w rankingu ze względu na wydatki budżetu gmin na 1 mieszkańca – wszystkie gminy znalazły się powyżej setnego miejsca. Najkorzystniej wypadają ze względu na dochody własne budżetu gmin na 1 mieszkańca – Tarnów, Wierzchosławice, Skrzyszów i Żabno znalazły się w pierwszej połowie rankingu. W najkorzystniejszej sytuacji ze względu na dochód na 1 mieszkańca jest Tarnów, który dodatkowo osiągnął najlepszy wynik z gmin LGD ze względu na liczbę podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców. Zwraca uwagę najwyższy w LGD pozycja Skrzyszowa w kryterium „środki w dochodach budżetu gminy na finansowanie projektów UE na 1 mieszkańca” – oznacza ona wysoką skuteczność gminy w pozyskiwaniu środków z zewnętrznych źródeł. Na drugim miejscu pod tym względem uplasowały się Wietrzychowice, zajmując 95 miejsce wśród małopolskich gmin.

Istotnym aspektem wpływającym na ocenę poszczególnych gmin ma sytuacja na rynku pracy. Diagnoza realizowana na potrzeby opracowania RLKS pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków w obszarze związanym z rynkiem pracy i przedsiębiorczością:

- lokalizacja kilku rozpoznawalnych firm (np. Brukbet);
- skupiska branżowe firm: branża budowlana, hutnictwo szkła, tartaki;
- mała liczba miejsc pracy na terenie obszaru LGD;
- problem bezrobocia najczęściej dotyka kobiety, osoby do 34 roku życia oraz osoby z wykształceniem zawodowym;
- uzależnienie pracowników od największych zakładów produkcyjnych; niskie możliwości lokalnych przedsiębiorców tworzenia miejsc pracy przez inwestycje;
- mała liczba nowopowstających firm.

W kontekście kształtowania rynku pracy i przedsiębiorczości warto wspomnieć o korzystnym położeniu – bliskość Tarnowa i dobre połączenia komunikacyjne z Tarnowem oraz bliskość węzłów autostrady oraz dróg krajowych i wojewódzkich.

Tabela 3 Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD

Gmina	Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2019	2015	2019	2015	2019
Lisia Góra	816	984	321 39,34%	398 40,45%	495 60,66%	586 59,55%
Skrzyszów	2 094	2 255	1 129 53,92%	1 219 54,06%	965 46,08%	1 036 45,94%
Tarnów	4 089	5 385	2 462 60,21%	3 053 56,69%	1 627 39,79%	2 332 43,31%
Wierzchosławice	1 136	1 150	655 57,66%	659 57,30%	481 42,34%	491 42,70%
Wietrzychowice	418	313	115 27,51%	57 18,21%	303 72,49%	256 81,79%
Żabno	2 924	3 313	1 508 51,57%	1 721 51,95%	1 416 48,43%	1 592 48,05%
RAZEM	11 477	13 400	6 190	7 107	5 287	6 293

Źródło: GUS, Pracujący według innego podziału niż PKD

W najkorzystniejszej sytuacji pod względem odsetka pracujących mieszkańców gminy jest Tarnów – co piąty mieszkaniec gminy był w 2019 r. osobą pracującą (20,55%). Tarnów jest również gminą, w której jest największy rynek pracy spośród gmin wchodzących w skład LGD – udział 35,63%

w 2019 r. wśród pracujących na obszarze LGD. Na kolejnych lokatach zarówno pod względem udziału osób pracujących w liczbie mieszkańców, jak i wielkości rynku pracy uplasowały się odpowiednio Żabno (17,55% pracujących wśród mieszkańców gminy i 25,48% pracujących LGD) i Skrzyszów (15,77% pracujących wśród mieszkańców gminy i 18,25% pracujących LGD). W najmniej korzystnej sytuacji są Lisia Góra, w której jedynie co szesnasty mieszkaniec jest osobą pracującą oraz Wietrzychowice – co trzynasty mieszkaniec pracuje. Pozytywnym trendem jest wzrost odsetka osób pracujących w ogólnej liczbie mieszkańców gmin zrzeszonych w LGD, za wyjątkiem gminy Wietrzychowice, która odnotowała spadek odsetka zatrudnionych z 10,46% w 2015 r. do 7,95% w 2019 r.

W większości gmin zrzeszonych w LGD odsetek zatrudnionych kobiet jest mniejszy od odsetka zatrudnionych mężczyzn. Wyjątek stanowi Lisia Góra, w której w 2019 r. 59,55% zatrudnionych stanowiły kobiety oraz Wietrzychowice, które osiągnęły spektakularny wynik 81,79% kobiet wśród ogółu zatrudnionych w gminie.

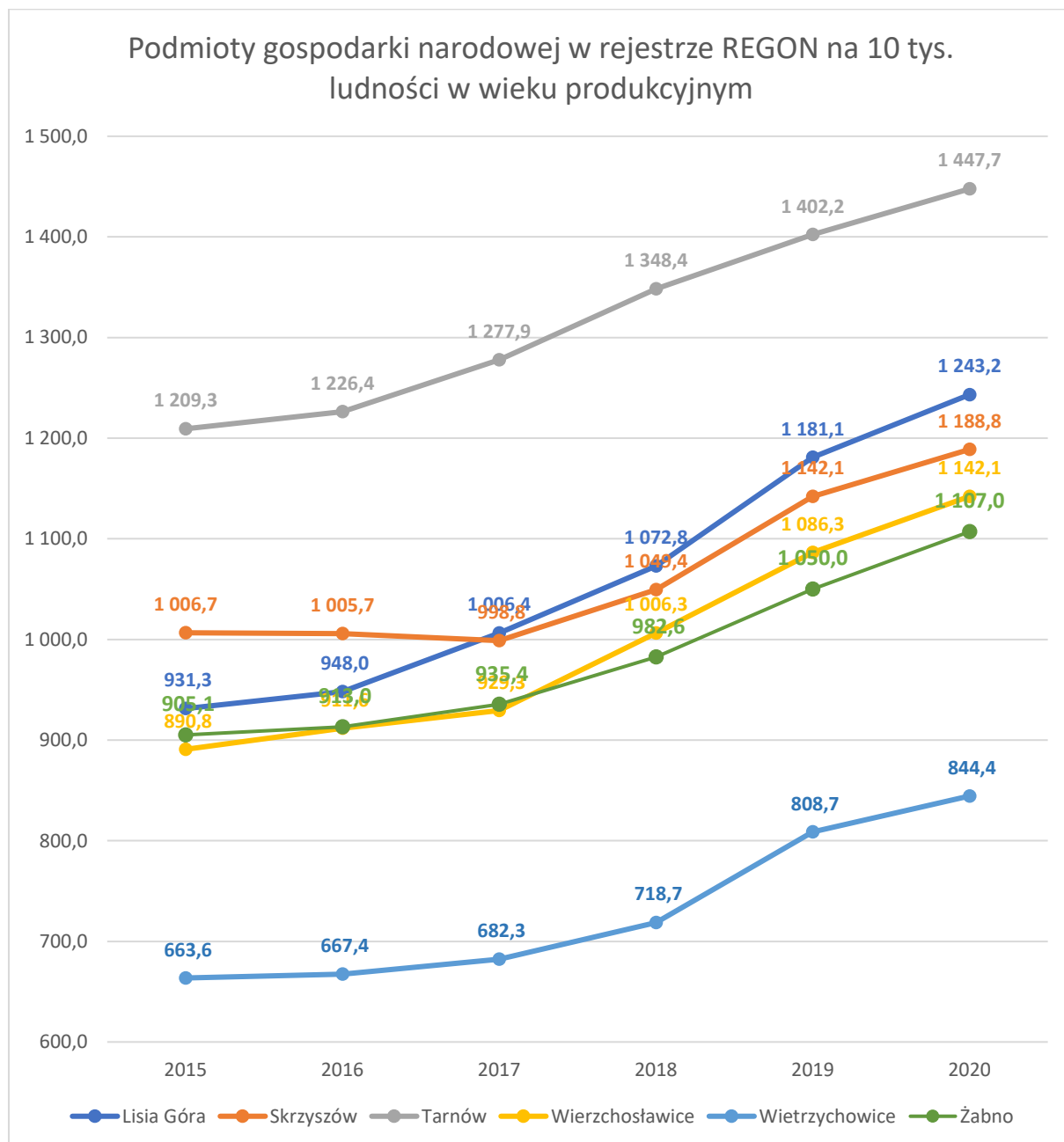
Tabela 4 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności według płci

Gmina	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności według płci					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Lisia Góra	7,1	4,1	5,4	2,9	8,9	5,5
Skrzyszów	6,2	3,6	4,9	2,8	7,6	4,7
Tarnów	6,4	4,0	4,6	3,0	8,4	5,2
Wierzchosławice	6,5	4,0	4,7	2,8	8,5	5,4
Wietrzychowice	6,8	5,0	6,0	4,5	7,7	5,7
Żabno	7,1	5,5	5,8	4,3	8,6	6,8

Źródło: GUS, Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci

Najkorzystniejsza sytuacja pod względem udziału osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności jest w Skrzyszowie, gdzie odsetek bezrobotnych w 2020 r. wyniósł 3,6 i spadł o 2,6 p.p. (punktu procentowego) na przestrzeni 5 lat. Nieco gorszy wynik osiągnęły Tarnów i Wierzchosławice (po 4%) oraz Lisia Góra (4,1%). Najślabiej z obszaru LGD wypadło Żabno odnotowując w 2020 r. wynik 5,5%. We wszystkich gminach obszaru LGD odsetek zarejestrowanych kobiet jest wyższy niż mężczyzn, co niestety powiela ogólnokrajowe trendy. Pozytywnym aspektem jest natomiast spadek o kilka punktów procentowych odsetka zarejestrowanych bezrobotnych we wszystkich gminach LGD na przestrzeni lat.

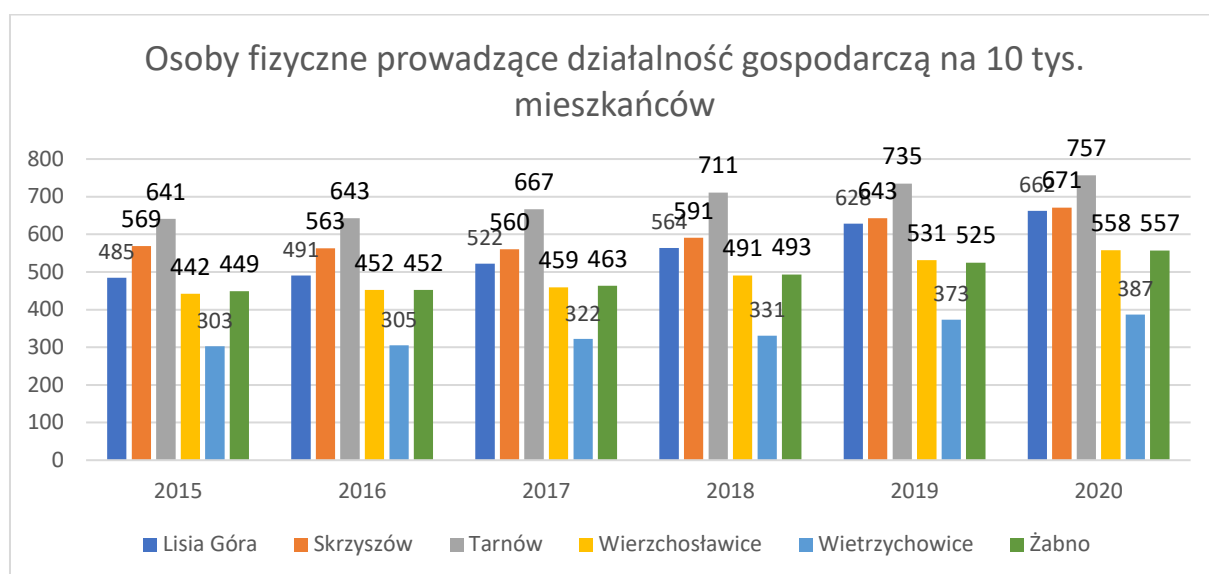
Wykres 3 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: GUS, Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym

Jeśli chodzi o liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców, to najkorzystniej wypada Tarnów – 1447,7 w 2020 r, najmniej korzystnie zaś Wietrzychowice – 844,4 podmioty na 10 tys. mieszkańców. W środku stawki uplasowały się pozostałe gminy zrzeszone w LGD osiągając wyniki w przedziale 1107 – 1243,2 podmioty na 10 tys. mieszkańców.

Wykres 4 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców

Źródło: GUS, Podmioty – wskaźniki

Podobnie, jak w przypadku liczby podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców wygląda ranking gmin ustalony w oparciu o kryterium liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – rozpoczynając od gmin najkorzystniej wypadających kształtował się on w 2020 roku następująco: 1) Tarnów, 2) Skrzyszów, 3) Lisia Góra, 4) Wierzchosławice, 5) Żabno, 6) Wietrzychowice.

Tabela 5 Ludność gmin w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym

Gmina	Ludność gmin w wieku:					
	Przedprodukcyjnym		Produkcyjnym		Poprodukcyjnym	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Lisia Góra	3 288	3 291	9 557	9 733	2 130	2 408
Skrzyszów	2 942	2 830	9 059	9 043	2 083	2 453
Tarnów	5 093	4 921	16 390	16 544	4 074	4 759
Wierzchosławice	2 002	1 922	6 803	6 698	1 916	2 173
Wietrzychowice	595	500	2 607	2 558	795	866
Żabno	3 402	3 173	12 308	11 951	3 295	3 738
RAZEM	17 322	16 637	56 724	56 527	14 293	16 397

Źródło: GUS, Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym w podziale na miasto i wieś

Niekorzystnie przedstawia się sytuacja gmin zrzeszonych w LGD pod względem starzenia się społeczeństwa i obciążenia demograficznego – we wszystkich gminach odnotowano na przestrzeni 5 lat poprzedzających ewaluację wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, co jest zbieżne z ogólnokrajowym trendem w zakresie starzenia się społeczeństwa i zwiększenia obciążenia demograficznego. Dodatkowo niekorzystną sytuację pogłębiają spadek liczby osób w wieku przed- i produkcyjnym w większości gmin, za wyjątkiem Lisiej Góry, gdzie nastąpił minimalny wzrost liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym oraz Tarnowa (wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym).

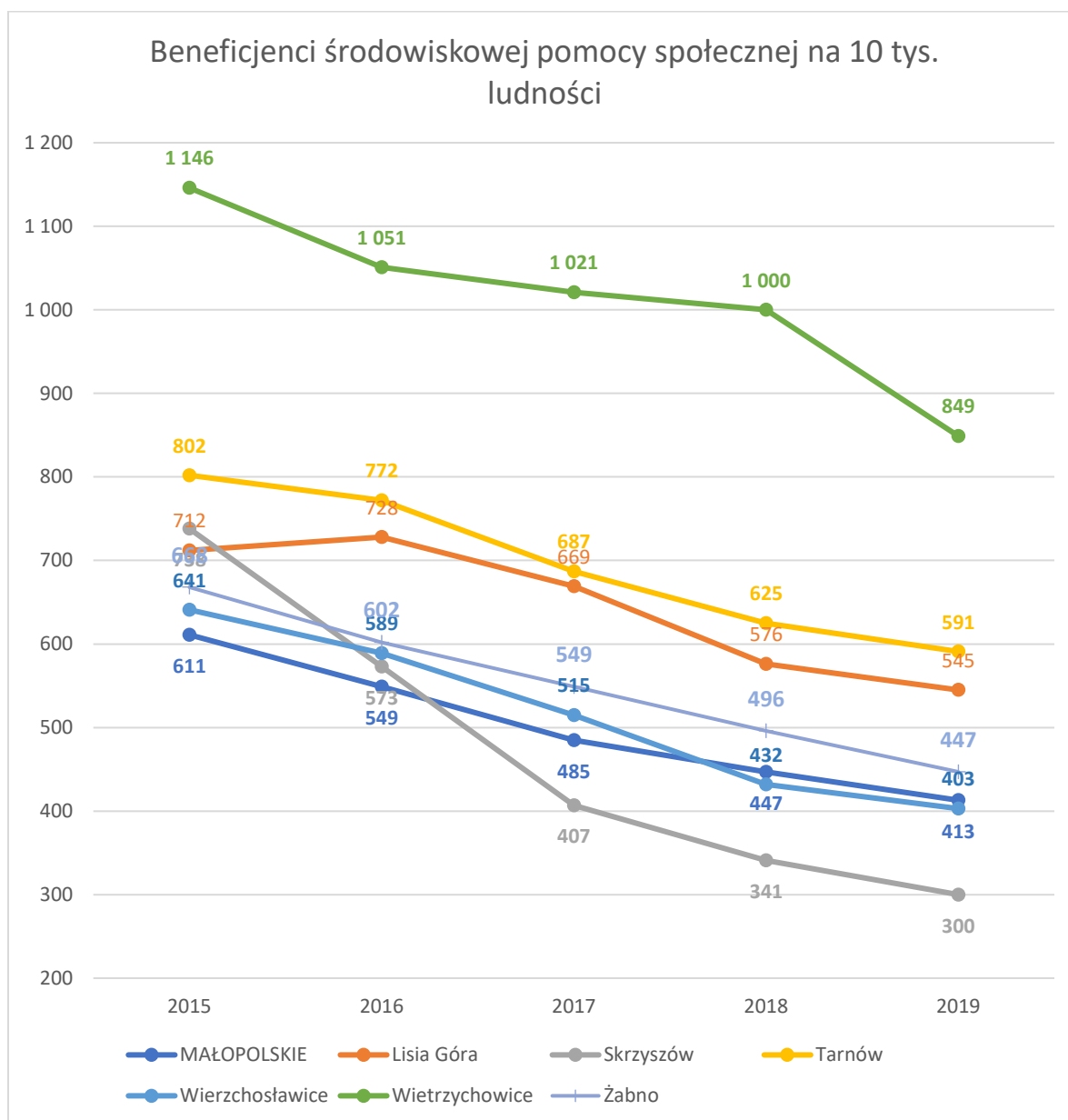
Tabela 6 Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD

Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD				
Nazwa gminy/rok	2016	2017	2018	2019
Lisia Góra	49	46	77	40
Skrzyszów	18	6	7	49
Tarnów	150	186	108	167
Wierzchosławice	13	13	-15	12
Wietrzychowice	15	14	23	-10
Żabno	8	-52	-55	-45

Źródło: GUS, Migracje na pobyt stały gminne wg płci migrantów i kierunku (miasto, wieś)

Bardzo dobrze wypadają gminy zrzeszone w LGD pod względem salda migracji – wszystkie, za wyjątkiem Żabna, odnotowywały na przestrzeni lat dodatnie saldo migracji (z dwoma wyjątkami). Zdecydowanym liderem jest Tarnów, który od lat odnotowuje saldo migracji na poziomie ponad 100. Drugą najchętniej wybieraną do osiedlenia gminą z obszaru LGD jest Lisia Góra. Jak wspomniano powyżej, w najmniej korzystnej sytuacji jest pod tym względem Żabno, które od 2017 r. odnotowuje systematyczny odpływ mieszkańców.

Wykres 5 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Źródło: GUS, Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej – wskaźniki

Analizując liczbę osób korzystających z pomocy społecznej na terenie gmin zrzeszonych w LGD najkorzystniej wypada Skrzyszów (300 korzystających w 2019 r.), a najmniej korzystnie – Wietrzychowice (849 korzystających w 2019 r.). Zdecydowanie pozytywnym trendem jest spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej na przestrzeni ostatnich 5 lat we wszystkich gminach wchodzących w skład LGD „Zielony Pierścień Tarnowa”.

Opisując potencjał gmin zrzeszonych w LGD warto zwrócić uwagę na aktywność jej mieszkańców, zaangażowanie sektora społecznego i organizacji pozarządowych. W strategii RLKS wskazano na aktywną działalność stowarzyszeń, fundacji, klubów, parafii, kół gospodyń wiejskich, OSP i innych organizacji, a także klubów sportowych kierujących ofertę do dzieci i młodzieży. Pomimo

rozwijania lokalnego rzemiosła, sztuki i prowadzonej działalności artystycznej zdiagnozowano brak dla nich wsparcia i słabą organizację. Zwrócono również uwagę na brak dofinansowania działalności lokalnych zespołów ludowych, KGW i innych organizacji oraz słabe możliwości finansowania działalności dziecięcych i młodzieżowych klubów sportowych. W Strategii RLKS wskazano, że przedsiębiorczość społeczna w gminach „Zielonego Pierścienia Tarnowa” koncentrowała się wokół następujących działalności:

- opieka i aktywizacja osób starszych i niepełnosprawnych;
- opieka i aktywizacja dzieci;
- koła zainteresowań (w tym koła gospodyń wiejskich, pszczelarzy, towarzystwa fotograficzne, koła miłośników);
- zespoły artystyczne (w tym orkiestry, zespoły folklorystyczne, grupy teatralne);
- grupy obywatelskie oraz promujące rozwój lokalny.

W ramach sektora społecznego funkcjonowały również: ochotnicza straż pożarna, kluby sportowe, pomoc społeczna, parafie, podmioty promujące aktywne spędzanie czasu wolnego: Roleski Ranch oraz Western Riding.

Z perspektywy oceny potencjału obszaru LGD istotnym elementem jest potencjał turystyczny i rekreacyjny. Strategia RLKS sformułowała następujące wnioski w obszarze turystyki i rekreacji:

- atrakcyjne krajobrazowo i turystycznie obiekty i obszary, kompleksy leśne, ciekawe obiekty przyrodnicze;
- zabytki, miejsca pamięci, obiekty sakralne;
- tradycyjne wyroby spożywcze: miód nawłociowy, siuśpaj, siuśbak, wolańska kura nadziewana (tzw. peerelka), strząska, koziołki – wpisane na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
- naturalne i sztuczne zbiorniki wodne;
- brak ścieżek i szlaków rowerowych, nordic-walking i konnych;
- istniejąca infrastruktura sportowa („orliki”, boiska, baseny) i zasadniczo wystarczająca liczba placów zabaw;
- niezagospodarowanie i zły stan techniczny wielu obiektów, zabytków i atrakcji turystycznych;
- brak kąpielisk i miejsc rekreacji wodnej;
- mała ilość ciekawych wydarzeń i imprez przyciągających uczestników;
- brak oferty zajęć i miejsca aktywnego spędzania czasu, w tym na świeżym powietrzu, w szczególności dla osób starszych;
- słaba oferta zajęć pozalekcyjnych w szkołach ze względu na trudności w ich sfinansowaniu;
- bliskość Krakowa i Wieliczki czyni obszar mało konkurencyjnym turystycznie.

Tabela 7 Turystyczne obiekty noclegowe w gminach

Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca poszczególnych lat			
Nazwa gminy/rok	2016	2018	2020
Lisia Góra	1	3	2
Skrzyszów	1	1	1
Tarnów	1	2	3
Wierzchosławice	1	1	1
Żabno	1	1	1
RAZEM	5	8	8

Źródło: GUS, turystyczne obiekty noclegowe (stan w dniu 31 lipca)

Dane GUS wskazują na stosunkowo niewielką, ale rozwijającą się bazę noclegową obszaru LGD – w 2020 r. na terenie LGD funkcjonowało 8 obiektów noclegowych, z których najwięcej zlokalizowanych było w Tarnowie. Jedyną gminą, która nie posiada żadnego obiektu noclegowego na swoim terenie są Wietrzychowice.

Diagnoza przeprowadzona na potrzeby opracowania strategii RLKS pozwoliła na identyfikację następujących grup defaworyzowanych:

- pod względem dostępu do rynku pracy: osoby w wieku od 25 do 34 lat, powyżej 55 lat, kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, osoby z wykształceniem zawodowym, długotrwale bezrobotni;
- pod względem dostępu do infrastruktury i usług publicznych: osoby starsze (powyżej 55 lat) oraz dzieci i młodzież.

Ponadto strategia wskazuje pozostałe grupy priorytetowe:

- przedsiębiorcy;
- rolnicy;
- osoby rozpoczynające działalność gospodarczą i lokalni wytwórcy jako podmioty przyczyniające się do wzrostu aktywności gospodarczej.

Należy również zwrócić uwagę, że adresatami części działań RLKS są turyści i ogół mieszkańców.

W oparciu o zrealizowaną diagnozę sformułowano następujące cele ogólne i szczegółowe odpowiadające na najważniejsze problemy i potrzeby obszaru:

1. Cel ogólny nr 1: **Wzrost aktywności gospodarczej na obszarze realizacji LSR**, w odpowiedzi na niską aktywność gospodarczą obszaru przejawiającą się m.in. w małej liczbie miejsc pracy i słabych perspektywach zawodowych dla osób wchodzących na rynek pracy obszaru;

Cele szczegółowe:

1.1 Wzrost liczby nowopowstałych firm

1.2 Wzrost liczby miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach

1.3 Wzrost kompetencji osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, przedsiębiorców i ich pracowników w zakresie podejmowanej lub rozwijanej działalności gospodarczej

2. Cel ogólny nr 2: **Stworzenie lokalnego klastra wytwarzania i sprzedaży produktów rolnych jako generatora nowych źródeł dochodu**, w odpowiedzi na niski poziom rozwoju produkcji małych gospodarstw rolnych, brak ich dochodowości i niewykorzystanie potencjału niszowych produktów rolnych.

Cele szczegółowe:

2.1 Promocja rynków zbytu lokalnych produktów rolnych

2.2 Wzrost świadomości mieszkańców z zakresu niszowej działalności rolniczej, takiej jak rolnictwo ekologiczne i pszczelarstwo jako sposób na wykorzystanie potencjału małych gospodarstw rolnych

3. Cel ogólny nr 3: **Poprawa oferty spędzania czasu wolnego na obszarze realizacji LSR**, w odpowiedzi na niewystarczającą ofertę spędzania wolnego czasu na obszarze realizacji LSR.

Cele szczegółowe:

3.1 Wzrost dostępu do obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej wykorzystującej potencjał terenowy obszaru: ścieżek i szlaków rowerowych, nordic-walking, szlaków konnych, miejsc aktywnego spędzania czasu na powietrzu oraz kąpielisk i miejsc rekreacji wodnej

3.2 Rozwój oferty kulturalnej obszaru w zakresie: obiektów infrastruktury kulturalnej, dostępności zabytków, aktywności lokalnych organizacji działających w sferze kultury oraz wsparcia lokalnego rzemiosła i artystów

3.3 Promocja walorów turystycznych i historycznych obszaru przez wzrost ilości wydarzeń i imprez z tego zakresu oraz inne działania promocyjne

4. Cel ogólny nr 4: **Wzrost aktywności mieszkańców**, niwelujący małą aktywność mieszkańców, związaną ze słabością skierowanej do nich oferty.

4.1 Rozwój działalności dziecięcych i młodzieżowych klubów sportowych oraz wzbogacenie oferty edukacyjnych zajęć pozalekcyjnych

4.2 Rozwój oferty zajęć i aktywnych form spędzania czasu dla seniorów i ogółu mieszkańców

5.2. Rzeczowy i finansowy postęp w realizacji LSR

Analiza i ocena postępu rzeczowego i finansowego jest pierwszym krokiem służącym ocenie sprawności wdrażania RLKS. Pozwala zorientować się w aktualnej sytuacji związanej z realizacją strategii, sprawdzić realizację wskaźników i budżetu, zdiagnozować wystąpienie ewentualnych odstępstw od przyjętego planu oraz przeanalizować ewentualne trudności we wdrażaniu i sposób reagowania na nie. Wreszcie pozwala ocenić skuteczność LGD w procesie zarządzania realizowanymi przedsięwzięciami. W kontekście oceny postępu w zakresie wdrażania RLKS istotne są zmiany wprowadzane do strategii w trakcie jej realizacji. Zmiany w strategii dotyczyły w szczególności aktualizacji i doprecyzowania kryteriów wyboru projektów, zmian procedur naboru zgodnie z wytycznymi Ministerstwa i Urzędu Marszałkowskiego, wskaźników wynikających z przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji, aktualizacji budżetu.

Tabela 8 Historia naborów

Data naboru od... do...	Przedsięwzięcie (w nawiasie wpisać K – konkurs, O – operacja własna, G – projekt grantowy)	Liczba złożonych wniosków	Liczba wybranych wniosków (dotyczy również wniosków, wykraczających poza limit)	Liczba podpisanych umów (w przypadku grantów, liczba umów z grantobiorcami)	Protesty złożone (w przypadku grantów – odwołania)	Protesty / odwołania uwzględnione
6/2021 07 do 21 maja 2021	4.1.1 Wsparcie oferty lokalnych sportowych klubów młodzieżowych i dziecięcych oraz edukacyjnych zajęć pozalekcyjnych. (K)	0	ND	ND	ND	ND
5/2021 29 kwietnia do 13 maja 2021	1.1.1 Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej. (K)	28	25	W trakcie oceny A0	Brak danych	Brak danych
4/2021 1 do 15 lutego 2021	3.1.3 Budowa miejsc aktywnego spędzania czasu na powietrzu, zagospodarowanie i budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej kąpielisk oraz miejsc rekreacji wodnej. (K)	1	1	Brak danych	0	0
3/2021 1 do 15 lutego 2021	3.1.1 Budowa ścieżek i wytyczenie szlaków rowerowych, nordic-walking i szlaków konnych. (K)	2	2	Brak danych	0	0
2/2021 4 -18 stycznia 2021	2.2.2 Inicjatywy w zakresie promocji produktów lokalnych (K)	0	ND	ND	ND	ND
1/2021 4 - 18 stycznia 2021	2.2.1 Inicjatywy w zakresie promocji rynków zbytu produktów lokalnych (K)	0	ND	ND	ND	ND
11/2020 16-30.11.2020	4.2.1 Wsparcie organizacji zajęć i aktywnych form spędzania czasu dla seniorów i ogółu mieszkańców. (K)	0	ND	ND	ND	ND
10/2020 16-30.11.2020	3.1.1 Budowa ścieżek i wytyczenie szlaków rowerowych, nordic-walking i szlaków konnych. (K)	1	1	Wniosek wycofany	ND	ND

9/2020 16-30.11.2020	2.1.1 Stworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego produktów rolnych (K)	0	ND	ND	ND	ND
8/2020 16-30.11.2020	1.3.1 Szkolenia podnoszące kompetencje osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, przedsiębiorców i ich pracowników (K)	0	ND	ND	ND	ND
7/2020 09 - 23 03.2020	1.2.1 Rozwijanie działalności gospodarczej - Dotacje inwestycyjne dla działających przedsiębiorstw związane z utworzeniem nowych miejsc pracy. (K)	7	7	3	2	1
6/2020 19.02- 03.03.2020	1.1.1 Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej. (K)	33	31	10	2	1
5/2020 10-24.02.2020	3.2.2 Odnowa i zagospodarowanie zabytków. (K)	2	2	2	0	0
4/2020 10-24.02.2020	3.2.1 Modernizacja i zakup wyposażenia obiektów infrastruktury kulturalnej, w tym domów ludowych, GOKów i bibliotek (K)	3	3	3	0	0
3/2020 10-24.02.2020	3.1.3 Budowa miejsc aktywnego spędzania czasu na powietrzu, zagospodarowanie i budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej kąpielisk oraz miejsc rekreacji wodnej. (K)	4	4	3	0	0
2/2020 10-24.02.2020	3.1.1 Budowa ścieżek i wytyczenie szlaków rowerowych, nordic-walking i szlaków konnych. (K)	2	2	1	0	0
1/2020 2 – 16. 01.2020	3.1.1 Budowa ścieżek i wytyczenie szlaków rowerowych, nordic-walking i szlaków konnych. (K)	2	2	1	0	0
12/2019	4.2.1 Wsparcie organizacji zajęć i	1	1	0	0	ND

	aktywnych form spędzania czasu dla seniorów i ogółu mieszkańców. (K)		Wniosek wycofany			
11/2019	4.1.1 Wsparcie oferty lokalnych sportowych klubów młodzieżowych i dziecięcych oraz edukacyjnych zajęć pozalekcyjnych. (K)	1	1	1 - umowa rozwiązana	0	ND
10/2019	3.3.2 Inicjatywy promocyjne, w tym: opracowanie i wydawanie materiałów promocyjnych i informacyjnych, tworzenie stron internetowych i „wirtualnych spacerów” (K)	1	1	1	0	ND
9/2019	3.2.3 Wsparcie lokalnych inicjatyw, artystów, rzemiosła, zespołów, kół gospodyń wiejskich i innych grup działających dla zachowania dziedzictwa lokalnego i wzbogacenia oferty kulturalnej, w tym działających w domach kultury (K)	1	1	1	0	ND
8/2019 3-18.09.2019	3.3.1 Organizacja imprez i wydarzeń promujących obszar objęty LSR, z wyłączeniem imprez cyklicznych (K)	1	1	1	0	ND
7/2019 05-19.08.2019	1.2.1 Rozwijanie działalności gospodarczej - Dotacje inwestycyjne dla działających przedsiębiorstw związane z utworzeniem nowych miejsc pracy. (K)	9	7	5	0	ND
6/2019 03-17.06.2019	3.2.2 Odnowa i zagospodarowanie zabytków. (K)	4	4	3	0	ND
5/2019 03-17.06.2019	3.2.1 Modernizacja i zakup wyposażenia obiektów infrastruktury kulturalnej, w tym domów ludowych, GOKów i bibliotek (K)	6	6	6	0	ND
4/2019 03-17.06.2019	3.1.3 Budowa miejsc aktywnego spędzania czasu na powietrzu, zagospodarowanie i budowa	8	8	6	0	ND

	infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej kąpielisk oraz miejsc rekreacji wodnej. (K)					
3/2019 03-17.06.2019	3.1.1 Budowa ścieżek i wytyczenie szlaków rowerowych, nordic-walking i szlaków konnych. (K)	2	2	Wnioski wycofane na ocenie A0	ND	ND
2/2019 25.03-09.04.2019	1.1.1 Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej. (K)	24	20	13	1	1
1/2019 01-14.03.2019	1.2.1 Rozwijanie działalności gospodarczej - Dotacje inwestycyjne dla działających przedsiębiorstw związane z utworzeniem nowych miejsc pracy. (K)	15	13	6 – w tym 2 umowy rozwiązane i 1 nie rozliczona (odmowa wypłaty pomocy)	2	1
1/OW/2018	2.2.1 Inicjatywy w zakresie rozwijania rynków zbytu produktów (OW)	Nabór wycofany	ND	ND	ND	ND
2/OW/2018	2.2.2 Inicjatywy w zakresie promocji produktów lokalnych (OW)	1	1	1	0	ND
3/2018/OW	2.2.1 Inicjatywy w zakresie promocji rynków zbytu produktów lokalnych (OW)	1	1	1	0	ND
9/2018 17.09-01.10.2018	2.1.1 Stworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego produktów rolnych (K)	1	1	1	0	ND
8/2018 18.06-02.07.2018	1.2.1 Rozwijanie działalności gospodarczej - Dotacje inwestycyjne dla działających przedsiębiorstw związane z utworzeniem nowych miejsc pracy.	2	1	0 – wnioskodawca się wycofał	0	ND
7/2018 18.06-02.07.2018	2.3.1 Organizacja szkoleń i spotkań wzmacniających kapitał społeczny skierowanych do mieszkańców, w tym z zakresu ochrony środowiska i zmian klimatycznych, upraw ekologicznych i niszowej działalności rolnej, także z wykorzystaniem	1	1	1	0	ND

	rozwiązań innowacyjnych (K)					
6/2018 18.06- 02.07.2018	1.3.1 Szkolenia podnoszące kompetencje osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, przedsiębiorców i ich pracowników (K)	1	1	1	0	ND
5/2018 26.03- 10.04.2018	4.2.1 Wsparcie organizacji zajęć i aktywnych form spędzania czasu dla seniorów i ogółu mieszkańców. (K)	1	1	1	0	ND
4/2018 26.03- 10.04.2018	4.1.1 Wsparcie oferty lokalnych sportowych klubów młodzieżowych i dziecięcych oraz edukacyjnych zajęć pozalekcyjnych. (K)	1	1	1	0	ND
3/2018 26.03- 10.04.2018	3.3.2 Inicjatywy promocyjne, w tym: opracowanie i wydawanie materiałów promocyjnych i informacyjnych, tworzenie stron internetowych i „wirtualnych spacerów” (K)	1	1	1	0	ND
2/2018 26.03- 10.04.2018	3.3.1 Organizacja imprez i wydarzeń promujących obszar objęty LSR, z wyłączeniem imprez cyklicznych (K)	1	1	1	0	ND
1/2018 26.03- 10.04.2018	3.2.3 Wsparcie lokalnych inicjatyw, artystów, rzemiosła, zespołów, kół gospodyń wiejskich i innych grup działających dla zachowania dziedzictwa lokalnego i wzbogacenia oferty kulturalnej, w tym działających w domach kultury (K)	1	1	1	0	ND
9/2017 18.12.2017- 04.01.2018	3.2.1 Modernizacja i zakup wyposażenia obiektów infrastruktury kulturalnej, w tym domów ludowych, GOKów i bibliotek (K)	3	3	3	0	ND

8/2017 28.11- 15.12.2017	1.1.1 Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej. (K)	18	17	14	0	ND
7/2017 28.11- 15.12.2017	3.1.1 Budowa ścieżek i wytyczenie szlaków rowerowych, nordic-walking i szlaków konnych. (K)	1	1	1	0	ND
6/2017 8-29.09.2017	1.1.1 Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej. (K)	Nabór wycofany	ND	ND	ND	ND
5/2017 8-29.09.2017	3.1.1 Budowa ścieżek i wytyczenie szlaków rowerowych, nordic-walking i szlaków konnych. (K)	Nabór wycofany	ND	ND	ND	ND
4/2017 12-27.06.2017	3.2.2 Odnowa i zagospodarowanie zabytków. (K)	1	1	1	0	ND
3/2017 12-27.06.2017	3.1.3 Budowa miejsc aktywnego spędzania czasu na powietrzu, zagospodarowanie i budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej kąpielisk oraz miejsc rekreacji wodnej. (K)	2	2	2	0	ND
2/2017 12-27.06.2017	3.1.1 Budowa ścieżek i wytyczenie szlaków rowerowych, nordic-walking i szlaków konnych. (K)	0	ND	ND	ND	ND
1/2017 12-26.05.2017	1.2.1 Rozwijanie działalności gospodarczej - Dotacje inwestycyjne dla działających przedsiębiorstw związane z utworzeniem nowych miejsc pracy. (K)	9	8	3 w tym 1 rozwiązana na wniosek Beneficjenta	1	0
1/2016 28.11- 12.12.2016	1.1.1 Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej. (K)	17	16	11	0	ND

LGD Zielony Pierścień Tarnowa aktywnie realizuje przedsięwzięcia zaplanowane w Strategii RLKS. W latach 2016 – 2021 zrealizowała 51 naborów, w tym 48 dotyczyło konkursów i 3 operacji własnych. Najwięcej naborów realizowano w latach 2018 – 2019 – po 12 naborów rocznie oraz w roku 2020 i 2017 – odpowiednio 11 i 9 naborów i w 2017. Najmniej naborów zrealizowano w 2016 r. Do końca maja 2021 r. LGD zrealizowała 6 naborów. Najwięcej naborów przeprowadzono w ramach przedsięwzięć: 3.1.1 Budowa ścieżek i wytyczenie szlaków rowerowych, nordic-walking i szlaków konnych – 8 naborów, 1.1.1 Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej – 6 naborów, 1.2.1 Rozwijanie działalności gospodarczej - Dotacje inwestycyjne dla działających przedsiębiorstw związane z utworzeniem nowych miejsc pracy – 5 naborów oraz 3.1.3 Budowa miejsc aktywnego spędzania czasu na powietrzu, zagospodarowanie i budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej kąpielisk oraz miejsc rekreacji wodnej - 4 nabory. Po 3 nabory zrealizowano dla przedsięwzięć:

- 4.1.1 Wsparcie oferty lokalnych sportowych klubów młodzieżowych i dziecięcych oraz edukacyjnych zajęć pozalekcyjnych;
- 2.2.1 Inicjatywy w zakresie promocji rynków zbytu produktów lokalnych;
- 4.2.1 Wsparcie organizacji zajęć i aktywnych form spędzania czasu dla seniorów i ogółu mieszkańców;
- 3.2.2 Odnowa i zagospodarowanie zabytków;
- 3.2.1 Modernizacja i zakup wyposażenia obiektów infrastruktury kulturalnej, w tym domów ludowych, GOKów i bibliotek.

Po 2 nabory zrealizowano dla przedsięwzięć:

- 2.2.2 Inicjatywy w zakresie promocji produktów lokalnych;
- 2.1.1 Stworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego produktów rolnych;
- 1.3.1 Szkolenia podnoszące kompetencje osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, przedsiębiorców i ich pracowników;
- 3.3.2 Inicjatywy promocyjne, w tym: opracowanie i wydawanie materiałów promocyjnych i informacyjnych, tworzenie stron internetowych i „wirtualnych spacerów”;
- 3.2.3 Wsparcie lokalnych inicjatyw, artystów, rzemiosła, zespołów, kół gospodyń wiejskich i innych grup działających dla zachowania dziedzictwa lokalnego i wzbogacenia oferty kulturalnej, w tym działających w domach kultury;
- 3.3.1 Organizacja imprez i wydarzeń promujących obszar objęty LSR, z wyłączeniem imprez cyklicznych.

W ramach przedsięwzięcia 2.3.1 Organizacja szkoleń i spotkań wzmacniających kapitał społeczny skierowanych do mieszkańców, w tym z zakresu ochrony środowiska i zmian

klimatycznych, upraw ekologicznych i niszowej działalności rolnej, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych – zrealizowano 1 nabór.

Warto zauważyć, że w ramach prowadzonych naborów trzykrotnie doszło do odwołania naboru – dotyczyło to przedsięwzięć:

- 3.1.1 Budowa ścieżek i wytyczenie szlaków rowerowych, nordic-walking i szlaków konnych,
- 1.1.1 Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej,
- 2.2.1 Inicjatywy w zakresie promocji rynków zbytu produktów lokalnych.

W ramach zrealizowanych naborów zostało złożonych 221 wniosków, z których 204 zostały wybrane do dofinansowania. Podpisano 101 umów, wniesiono 8 protestów, z których 4 zostały uwzględnione. Największą popularnością cieszyły się przedsięwzięcia dotyczące rozwoju przedsiębiorczości:

- 1.1.1 Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej – 120 złożonych wniosków, 108 wybranych, 48 podpisanych umów, 3 złożone protesty, w tym 2 uwzględnione,
- 1.2.1 Rozwijanie działalności gospodarczej - Dotacje inwestycyjne dla działających przedsiębiorstw związane z utworzeniem nowych miejsc pracy – 40 złożonych wniosków, 35 wybranych, 17 podpisanych umów (3 umowy rozwiązane, 1 umowa nierozliczona – odmowa wypłaty środków), 5 złożonych protestów, w tym 2 uwzględnione.

Relatywnie dużym zainteresowaniem cieszyły się również nabory na przedsięwzięcia:

- 3.1.3 Budowa miejsc aktywnego spędzania czasu na powietrzu, zagospodarowanie i budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej kąpielisk oraz miejsc rekreacji wodnej – 15 złożonych wniosków, wszystkie wybrane do dofinansowania, podpisano 11 umów,
- 3.2.1 Modernizacja i zakup wyposażenia obiektów infrastruktury kulturalnej, w tym domów ludowych, GOKów i bibliotek – 12 złożonych wniosków, wszystkie zaowocowały podpisaniem umów,
- 3.1.1 Budowa ścieżek i wytyczenie szlaków rowerowych, nordic-walking i szlaków konnych. – 10 złożonych wniosków, wszystkie przyjęte do dofinansowania, podpisano 3 umowy,
- 3.2.2 Odnowa i zagospodarowanie zabytków – 7 złożonych wniosków, wszystkie przyjęte do dofinansowania, podpisano 6 umów.

W ramach pozostałych przedsięwzięć nabory kończyły się 1 lub 2 złożonymi wnioskami.

Harmonogram naborów wynikał z przewidzianych w strategii kamieni milowych, których osiągnięcie warunkowało możliwość uruchomienia środków na kolejne przedsięwzięcia. I KM – 30% środków, II KM – 60%, III KM – 10%. Te warunki powodowały opóźnienia w realizacji strategii albowiem brak osiągnięcia jednego kamienia milowego powodował brak możliwości uruchomienia środków na kolejne nabory.

W początkowym okresie realizacji strategii zespół opracowywał procedury niezbędne do realizacji naborów. W ramach pierwszego zrealizowanego przez LGD naboru długo trwała procedura oceny wniosków przez Urząd Marszałkowski (spowodowana nowymi kryteriami oceny wynikającymi z nowej perspektywy finansowej) – w wyniku czego umowy z wnioskodawcami były podpisywane dopiero pod koniec 2017 r. Na etapie pierwszego naboru ujawniły się różnice w zakresie interpretacji kryteriów oceny wniosków przez Radę Decyzyjną LGD „Zielony Pierścień Tarnowa” i przedstawicieli Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego (np. kryterium innowacyjności, współpracy partnerskiej), co spowodowało konieczność doprecyzowania kryteriów stosowanych w naborach. Istotne jest, że różnice interpretacyjne powodowały komplikacje na etapie rozpatrywania protestów wnoszonych przez wnioskodawców, kiedy decyzje Rady LGD były kwestionowane przez pracowników Urzędu Marszałkowskiego. Powyżej wskazane kwestie wpłynęły na opóźnienia w realizacji niektórych działań zaplanowanych w strategii RLKS.

Największym powodzeniem cieszyły się nabory dotyczące podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej. Najmniej wniosków składano na przedsięwzięcia szkoleniowe i infrastrukturalne, składane przez gminy. Największą trudność w przypadku przedsięwzięć dotyczących działalności gospodarczej i infrastrukturalnych pracownicy LGD upatrywali w konieczności wykazania tytułu prawnego do lokalu, terenu odpowiadającego okresowi realizacji zadania i okresowi trwałości. Jeśli chodzi o przedsięwzięcia szkoleniowe, to pracownicy podkreślali, że dużym wyzwaniem było zebranie grup uczestników szkoleń, pomimo dostosowania godzin realizacji do potrzeb potencjalnych uczestników (np. realizacji popołudniami, poza godzinami pracy). Przed okresem pandemii dobrze funkcjonowały warsztaty/zajęcia dla seniorów, dzieci, młodzieży i mieszkańców, natomiast bardzo trudne w realizacji są szkolenia dla przedsiębiorców ze względu na trudności w zebraniu grupy. Wycofywanie wniosków z naborów na przedsięwzięcia szkoleniowe również było spowodowane pandemią – wnioskodawcy/beneficjenci wycofywali się z realizacji ze względu np. na to, że grupę docelową–zajęć stanowili seniorzy będący jednocześnie z grupy podwyższonego ryzyka zachorowania na COVID-19. Pandemia COVID wpłynęła na realizację RLKS głównie na zmianę formuły realizacji doradztwa na zdalną, ale nie wyhamowała działań – rok 2020 był intensywny pod względem realizowanych naborów.

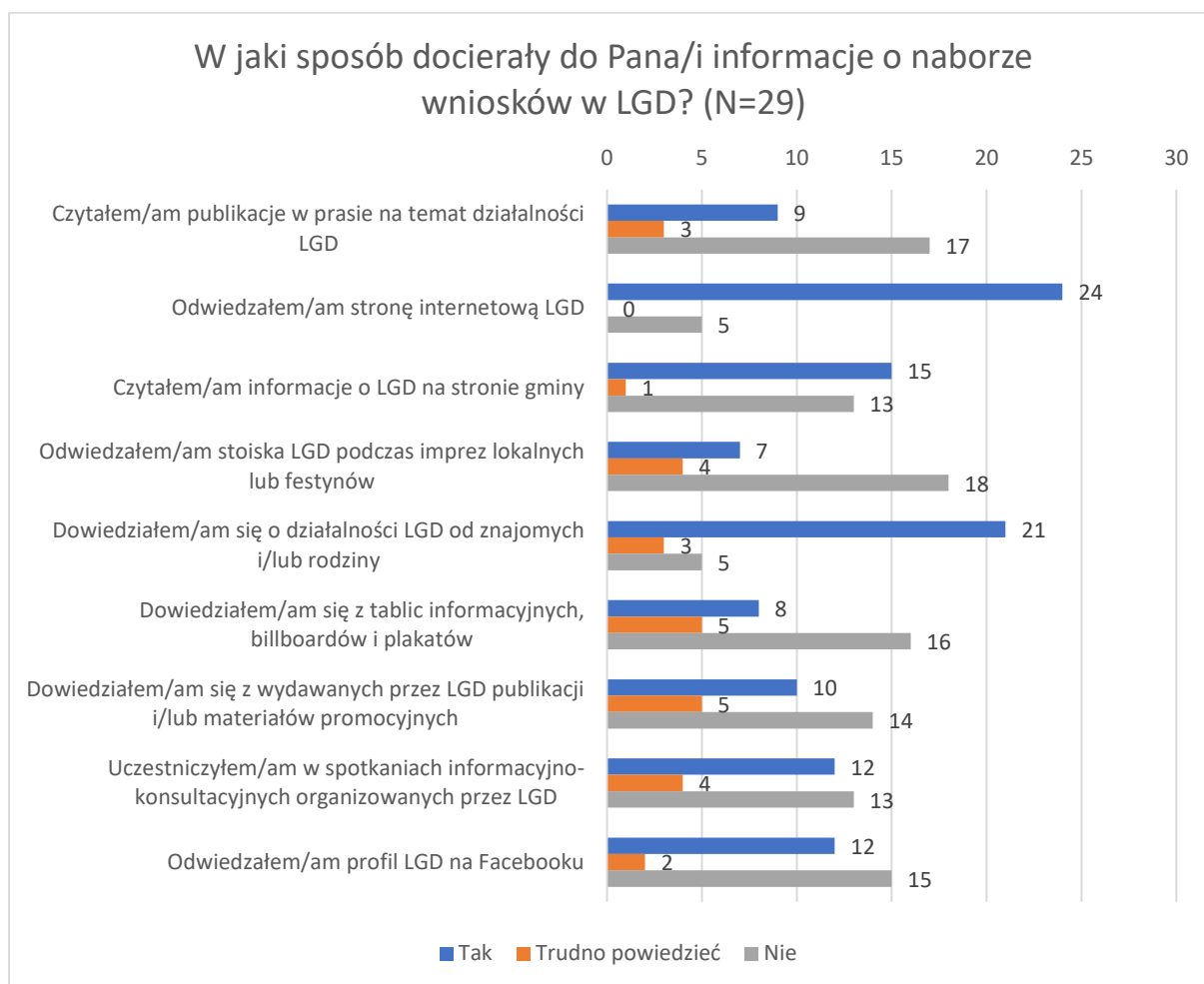
Zdarzały się sytuacje, w których wnioskodawcy wycofywali złożone wnioski. Najczęściej było to spowodowane brakami w zakresie dokumentacji. Zespół nie ocenia tego jednoznacznie negatywnie, gdyż wycofanie wniosków umożliwiało uwolnienie środków i możliwość uruchomienia kolejnego naboru, ale powodowało opóźnienia w realizacji przedsięwzięć. W ocenie zespołu LGD wpływ na wycofywanie wniosków miał długotrwały proces oceny wniosków, w szczególności w początkowych naborach. Długotrwałość tego procesu wynikała przede wszystkim z różnic interpretacyjnych dotyczących kryteriów oceny, zmian wytycznych rodzących konieczność zmian

procedur (zawieszenie oceny do czasu zatwierdzenia procedur). Pracownicy wskazali ponadto, że problemy wynikały również z braku możliwości zrealizowania przez wnioskodawców wskaźnika dotyczącego utworzenia i utrzymania miejsc pracy ze względu na trudności w znalezieniu pracowników spełniających konieczne wymagania. Takie sytuacje również doprowadzały do wycofywania wniosków. Warto podkreślić, że zespół LGD na bieżąco reagował na sytuację, dostosowywał nabory do potrzeb, przesuwał oszczędności na przedsięwzięcia cieszące się dużym powodzeniem.

Zdaniem członków organów LGD, którzy brali udział w badaniach jakościowych, najciekawsze propozycje operacji zaproponowali wnioskodawcy starający się o wsparcie w ramach rozwoju przedsiębiorczości. Wśród nich warto wspomnieć o projektach dotyczących: świadczenia usług umuzykalniania dzieci najmłodszych (<http://bobobrzemia.pl/>), powstania studia nagraniowego (<https://ramzesstudio.pl/>), utworzenia szkoły tańca Cheerleaders Academy All Stars, usług w zakresie obróbki skrawaniem metali i tworzyw sztucznych, usług organizacji i obsługi imprez rekreacyjno-turystycznych przy użyciu najnowszej technologii GPS/GLONASS, usług kompleksowej organizacji ślubów i wesel oraz innych przyjęć okolicznościowych w plenerze, usług stolarskich i renowacji mebli, zakupu maszyny pozwalającej na automatyzację procesów firmy meblarskiej, powstania innowacyjnej myjni samochodowej. Bardzo dobrze oceniane są także operacje w zakresie wsparcia rozwoju przedsiębiorczości, w tym rozbudowa rodzinnego dziennego domu pomocy dla osób starszych, rozwój firmy o innowacyjny sposób budowy napowietrznych linii elektroenergetycznych wysokich (220kV) i najwyższych napięć 400 kV oraz montażu stalowych słupów kratowniczych. W wyniku realizacji działań strategii ma powstać 60 miejsc pracy, co jest bardzo ambitnym przedsięwzięciem.

Z perspektywy powodzenia prowadzonych naborów, bardzo istotny jest sposób docierania do społeczności lokalnej z informacją o ich uruchamianiu. Dobrze przeprowadzona kampania informacyjna wykorzystująca szerokie spektrum kanałów komunikacyjnych może znacząco wpłynąć na liczbę złożonych wniosków.

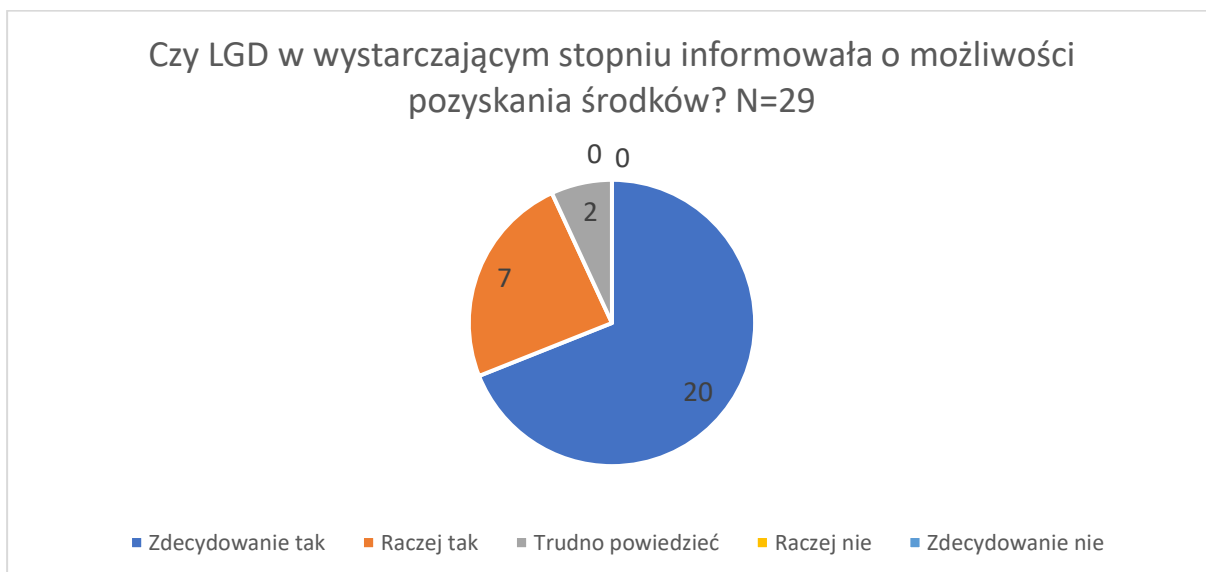
Wykres 6 Źródła informacji o naborach wniosków

Źródło: Badania własne

Powyższy wykres wskazuje, że największa liczba wnioskodawców dowiedziała się o prowadzonych naborach poprzez odwiedzanie strony internetowej LGD – 24 osoby oraz dzięki znajomym i rodzinie – 21 osób. Informacje zamieszczane na stronach internetowych gmin były źródłem informacji dla 15 wnioskodawców, a spotkania informacyjno – konsultacyjne prowadzone przez LGD i odwiedziny profilu na FB – dla 12 osób. Najmniej skutecznymi kanałami komunikacyjnymi wydają się stoiska na imprezach lokalnych oraz tablice informacyjne, billboardy i plakaty, które były źródłem informacji dla odpowiednio 7 i 8 osób. Zdecydowanie pozytywnie należy ocenić trafny dobór kanałów komunikacyjnych, o czym świadczą wskazania wnioskodawców – każde źródło informacji było wskazane przez kilka osób, zatem można wnioskować, że brak któregośkolwiek z nich spowodowałby ograniczenie w dotarciu z informacjami odbiorców. Potwierdzają to również sami wnioskodawcy – zapytani o to, czy LGD w wystarczającym stopniu informowała o możliwości pozyskania środków, zdecydowana większość z nich wskazała, że tak – 27 spośród 29 osób. Pozostałe 2 osoby nie miały zdania na ten temat.

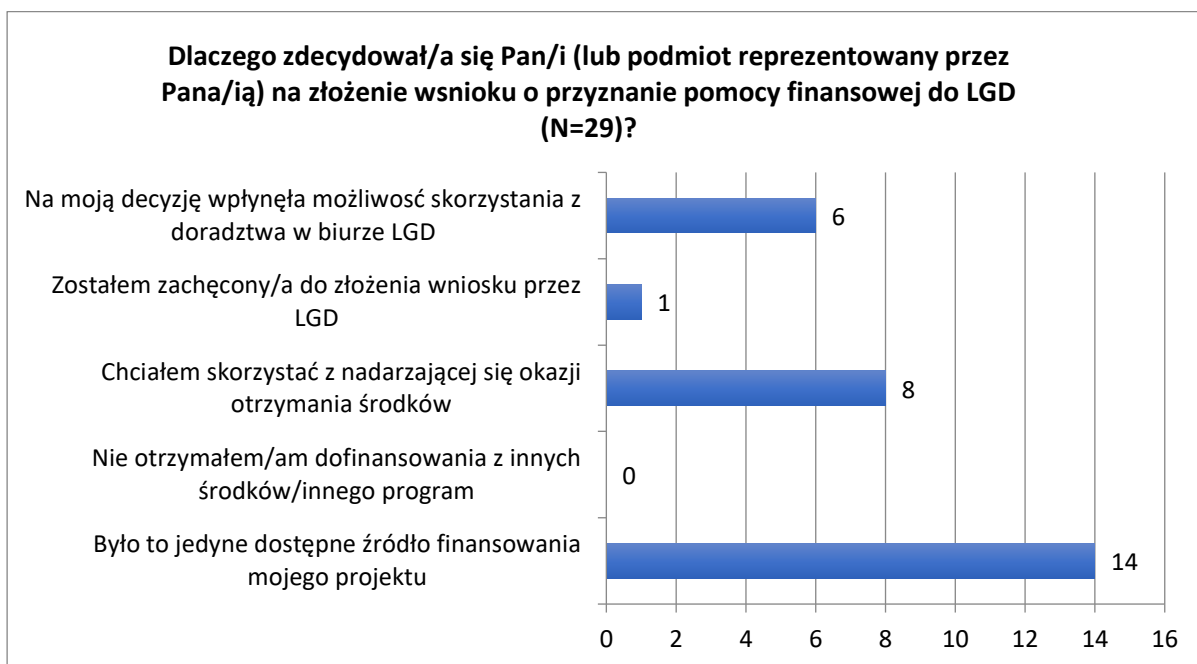
Wykres 7 Ocena stopnia informowania o możliwości pozyskania środków

Źródło: Badania własne

Analizując realizowane przez LGD nabory warto przyjrzeć się motywacji wnioskodawców do udziału w proponowanych przedsięwzięciach. Jak wskazuje poniższy wykres, najwięcej wnioskodawców zdecydowało o przystąpieniu do naboru ze względu na fakt, że w ich ocenie było to jedynie źródło finansowania ich projektu. Chęć skorzystania z nadarzającej się okazji zmotywowała 8 osób, a możliwość skorzystania z doradztwa realizowanego w biurze LGD wpłynęła na decyzję 6 wnioskodawców. Co ciekawe, w grupie wnioskodawców nie znalazła się ani jedna osoba, która przystąpiła do naboru w wyniku odmowy przyznania dofinansowania z innych źródeł.

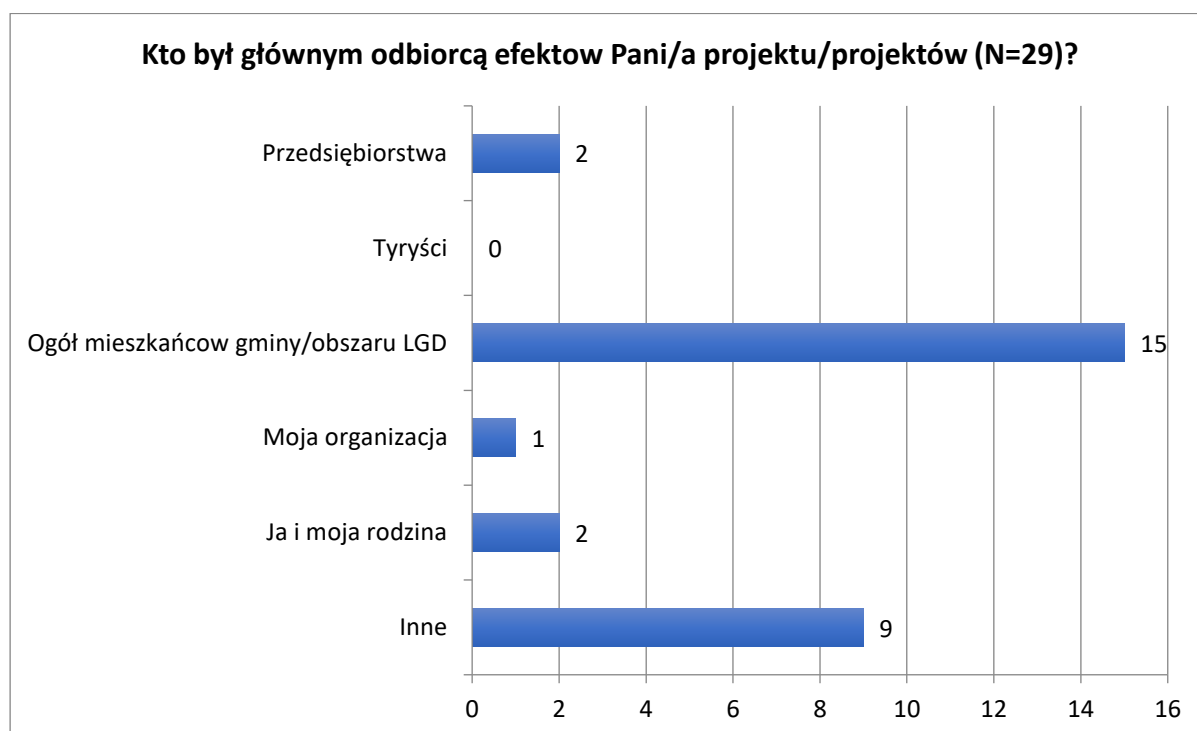
Wykres 8 Powody złożenia wniosku o przyznanie pomocy finansowej przez LGD

Źródło: Badania własne

Z perspektywy wdrażania Strategii RLKS warto przyjrzeć się odbiorcom efektów realizowanych przedsięwzięć. Ogół mieszkańców gminy lub obszaru LGD był najczęściej wskazywany przez wnioskodawców jako główny odbiorca efektów realizowanego projektu – 15 wnioskodawców wskazało na tę grupę. Przedsiębiorstwa oraz rodzina wskazani zostało przez 2 wnioskodawców, a organizacja, którą reprezentuje wnioskodawca tylko przez 1 osobę. W przypadku 9 wnioskodawców głównymi odbiorcami efektów projektów były inne grupy niż wskazane powyżej. Co ciekawe, żaden wnioskodawca nie wskazał na turystów jako odbiorców działań projektowych.

Wykres 9 Odbiorcy efektów realizowanych projektów

Źródło: Badania własne

Warto zwrócić uwagę, że na etapie przygotowania, realizacji lub rozliczania projektu zdecydowana większość, bo aż 24 wnioskodawców nie napotkało na problemy wpływające negatywnie na jego przebieg bądź rezultaty. Pozostałych 5 wnioskodawców wskazało na pojawiające się problemy, wśród których najczęściej przez nich wskazywane były problemy w terminową realizacją harmonogramu – 4 osoby oraz problemy formalno – prawne – 3 osoby. Po 2 wnioskodawców wskazało na wystąpienie problemów związanych bezpośrednio z przedmiotem projektu, problemy personalne i problemy wynikające z wprowadzenia w Polsce lockdownu. Problemy finansowe dotknęły 1 wnioskodawcę, a trudności w dostępie do informacji na temat składania, realizacji lub rozliczania projektu nie została wskazana przez żadnego wnioskodawcę.

Tabela 9 Rzeczowa realizacja celów oraz przedsięwzięć w LSR (stan na 31.05.2021 r.)

Cel ogólny	Cel szczegółowy	Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%) 2017		Realizacja (%) 2018		Realizacja (%) 2019		Realizacja (%) 2020		Realizacja (%) 31.05.2021	
						U	P	U	P	U	P	U	P	U	P
Wzrost aktywności gospodarczej na obszarze realizacji LSR	Wzrost liczby nowopowstałych firm	Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	sztuka	60	22	0	44	18	62	42	82	68	76,67	58,33
			Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	sztuka	4	225	0	550	225	725	450	875	700	875	700
			Liczba operacji ukierunkowanych na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu	sztuka	4	50	0	100	50	100	100	125	100	125	100
	Wzrost liczby miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach	Rozwijanie działalności gospodarczej - Dotacje inwestycyjne dla działających przedsiębiorstw związane z utworzeniem nowych miejsc pracy	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	sztuka	18	0	0	20	0	40	6,67	82,35	17,65	77,78	66,67
			Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	sztuka	2	0	0	150	0	300	50	600	150	700	600
			Liczba operacji ukierunkowanych na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu	sztuka	2	0	0	100	0	200	50	400	100	400	400
			Liczba szkoleń	sztuka	33	0	0	125	0	125	125	125	125	100	100
			Liczba godzin przeprowadzonych szkoleń	godziny	375	0	0	75	0	75	75	75	75	100	100
			Szkolenia podnoszące kompetencje osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, przedsiębiorców i ich pracowników w zakresie podejmowanej lub rozwijanej działalności gospodarczej												
	produktów	do lokalnej infrastruktury technicznej przetwórstwa	Stworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego produktów rolnych	Liczba centrów przetwórstwa rolnego	sztuka	1	0	0	100	0	100	0	0	0	

RZĄD wolnego terenowy obszaru: ścieżek i szlaków rowerow ych, nordic- walking, wytycze nie szlaków rowerow ych, nordic- walking i	Promocja rynków zbytu lokalnych produktów rolnych do 2017 r Rozwój rynków zbytu lokalnych produktów rolnych (2.2)	2.1.1														
		Inicjatywy w zakresie promocji rynków zbytu produktów lokalnych 2.2.1	Liczba operacji w zakresie promocji rynków zbytu produktów lokalnych	sztuka	1	0	0	100	0	100	0	0	0	0	0	0
		Inicjatywy w zakresie promocji produktów lokalnych 2.2.2	Liczba inicjatyw w zakresie promocji produktów lokalnych	sztuka	6	0	0	0	0	66,67	0	0,00	0	0,00	0	0
		Projekt współpracy - utworzenie sieci dystrybucji produktów lokalnych 2.2.3	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej	sztuka	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
			Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	sztuka	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
			Liczba uruchomionych sieci dystrybucji produktów lokalnych	sztuka	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		Wzrost świadomości mieszkańców z zakresu niszowej działalności rolniczej, takiej jak rolnictwo ekologiczne i pszczelarstwo jako sposób na wykorzystanie potencjału małych gospodarstw rolnych (2.3)	Organizacja szkoleń i spotkań wzmacniających kapitał społeczny skierowanych do mieszkańców, w tym z zakresu ochrony środowiska i zmian klimatycznych, upraw ekologicznych i niszowej działalności rolnej, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych	Liczba godzin szkoleń i spotkań dla mieszkańców, w tym z zakresu upraw ekologicznych i niszowej działalności rolnej	godziny	256	0	0	64	0	64	64	64	64	100	100
				Liczba szkoleń	sztuka	106	0	0	106	0	106	106	106	106	100	100
				w tym Liczba szkoleń/spotkań ukierunkowanych na innowacje	sztuka	18	0	0	90	0	90	90	90	90	100	100
				w tym Liczba szkoleń/spotkań ukierunkowanych na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu	sztuka	28	0	0	93	0	93	93	93	93	100	100
				Liczba kilometrów wybudowanych ścieżek i wytyczonych szlaków	km	40	0	0	27	0	27	0	39,67	27	40,42	27,75

<p>Objektów infrastruktury kulturalnej, dostępności zabytków, aktywności lokalnych organizacji działających w sferze</p> <p>Modernizacja i zakup wyposażenia obiektów infrastruktury kulturalnej, w tym domów ludowych, GOKów i bibliotek</p>	<p>Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej</p>	sztuka	6	0	0	17	0	17	0	33	17	33	17		
		<p>Projekt współpracy: budowa i wytyczenie oraz promocja ścieżek/szlaków do nordic -walking</p>	<p>Liczba zrealizowanych projektów współpracy</p>	sztuka	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
			<p>Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy</p>	sztuka	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
			<p>Liczba kilometrów wytyczonych ścieżek do nordic walking</p>	km	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
			<p>Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej</p>	sztuka	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	<p>Budowa miejsc aktywnego spędzania czasu na powietrzu, zagospodarowanie i budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej kąpielisk oraz miejsc rekreacji wodnej</p>	<p>Liczba wybudowanych miejsc aktywnego spędzania czasu na powietrzu oraz zagospodarowanych kąpielisk i miejsc rekreacji wodnej</p>	sztuka	6	0	0	17	17	50	17	83	33	83	67	
		<p>Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej</p>	sztuka	6	17	0	17	17	17	17	100	33	100	100	
	<p>Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury</p>	sztuka	12	0	0	17	0	50	17	100	50	100	100		

aktywności mieszkańców młodzieżowych klubów sportowych oraz wzbogacenie oferty edukacyjnych sportowych klubów młodzieżowych i dziecięcych oraz edukacyjnych	Ilość wspartych inicjatyw sportowych i edukacyjnych	sztuka	22	0	0	59	0	59	59	59	59	59	59	59	59															
																Promocja walorów turystycznych i historycznych obszaru przez wzrost ilości wydarzeń i imprez z tego zakresu oraz inne działania promocyjne	Organizacja imprez i wydarzeń promujących obszar objęty LSR, z wyłączeniem imprez cyklicznych	Liczba imprez i wydarzeń promocyjnych zorganizowanych przy dofinansowaniu LSR	sztuka	12	0	0	50	0	50	0	100	50	100	50
																	Wsparcie lokalnych inicjatyw, artystów, rzemiosła, zespołów, kół gospodyń wiejskich i innych grup działających dla zachowania i dziedzictwa lokalnego i wzbogacenia oferty kulturalnej, w tym działających w domach kultury	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	sztuka	12	0	0	83	0	83	83	100	100	100	100
																	Odnowa i zagospodarowanie, zabytków	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii	sztuka	6	17	0	17	0	33	17	83	50	100	83
Promocja walorów turystycznych i historycznych obszaru przez wzrost ilości wydarzeń i imprez z tego zakresu oraz inne działania promocyjne	inicjatywy promocyjne, w tym: opracowanie i wydawanie materiałów promocyjnych i informacyjnych, tworzenie stron internetowych i „wirtualnych spacerów”	Liczba dofinansowanych inicjatyw promocyjnych	sztuka	12	0	0	58	0	58	58	100	58	100	100																

			Ilość godzin zajęć zorganizowanych dzięki wsparciu LSR	godziny	1700	0	0	50	0	50	50	50	50	50	50
	Wsparcie organizacji zajęć i aktywnych form spędzania czasu dla seniorów i ogółu mieszkańców	Wsparcie organizacji zajęć i aktywnych form spędzania czasu dla seniorów i ogółu mieszkańców	Ilość wspartych inicjatyw sportowych i edukacyjnych	sztuka	12	0	0	120	0	120	120	85,71	85,71	100,00	100,00
			Ilość godzin zajęć zorganizowanych dzięki wsparciu LSR	godziny	505	0	0	63	0	63	63	53,16	53,16	100,00	100,00
Wskaźniki działalności bieżącej i aktywizacji	Działalność bieżąca	Szkolenia dla pracowników LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	osobodni	72	0	0	0	0	100,00	80,56	100,00	80,56	100,00	80,56
		Szkolenia dla organów LGD	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	osobodni	188	0	0	0	0	100,00	55,32	100,00	55,32	100,00	55,32
		Doradztwo indywidualne	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	sztuka	76	0	0	0	0	100,00	480,56	100,00	494,74	100,00	506,58
		Bieżące funkcjonowanie biura	Liczba utrzymanych i utworzonych stanowisk pracy w biurze LGD	sztuka	3	0	0	0	0	100	100	100,00	100	100,00	100
	Aktywizacja	Aktywizacja	Liczba spotkań informacyjno konsultacyjnych z mieszkańcami	sztuka	44	0	0	0	0	100	59,09	100,00	61,36	100,00	63,64

Nabory organizowane przez LGD służą realizacji przedsięwzięć zaplanowanych w Strategii RLKS. Pierwszym krokiem służącym ocenie sprawności jej wdrażania jest analiza i ocena postępu rzeczowego i finansowego, co pozwala zorientować się w aktualnej sytuacji związanej z realizacją strategii. W pierwszej kolejności LGD rozpoczęło realizację przedsięwzięcia związanego z wspieraniem podejmowania działalności gospodarczej i już w 2017 r. przekroczone o 125 p.p. wskaźnik podpisanych umów w zakresie liczby operacji ukierunkowanych na innowacje. Warto zwrócić uwagę, że w ramach tego przedsięwzięcia zwiększono w 2021 r. wskaźnik dotyczący liczby operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa z 50 do 60. W 2017 r. Rozpoczęto również przedsięwzięcia związane z budową miejsc aktywnego spędzania czasu wolnego i odnowy i zagospodarowania zabytków – te ostatnie realizowane są przede wszystkim przez lokalne parafie.

Jak podkreśla zespół LGD, oszczędności były na bieżąco przesuwane na premie na działalność gospodarczą – wskaźniki w ramach tych przedsięwzięć były kilkakrotnie zwiększane. Kryteria wyboru tych wniosków premiuje zakup sprzętu czy wyposażenia, bez realizacji prac inwestycyjnych, co skraca czas oceny wniosków. Oszczędności zostały wygenerowane głównie w związku z realizacją przedsięwzięć dotyczących szkoleń, które cieszyły się mniejszym zainteresowaniem niż zakładano – oszczędności powstałe w wyniku mniejszej liczby godzin realizacji szkoleń zostały przesunięte na inne przedsięwzięcia.

W kolejnych latach LGD rozpoczynała realizację kolejnych przedsięwzięć. W 2018 roku rozpoczęto następujące operacje, podpisano umowy:

- rozwijanie działalności gospodarczej,
- szkolenia dla przyszłych i aktualnych przedsiębiorców,
- stworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego,
- inicjatywy w zakresie promocji rynków zbytu produktów lokalnych,
- szkolenia i spotkania wzmacniające kapitał społeczny,
- budowa ścieżek i wytyczanie szlaków rowerowych, nordic-walking i konnych,
- modernizacja i zakup wyposażenia obiektów infrastruktury kulturalnej,
- wsparcie lokalnych inicjatyw dla zachowania dziedzictwa lokalnego i wzbogacenia oferty kulturalnej,
- organizacja imprez i wydarzeń promujących obszar LGD oraz inne inicjatywy promocyjne,
- wsparcie oferty sportowych klubów młodzieżowych i dziecięcych,
- wsparcie organizacji zajęć i aktywnych form spędzania czasu dla seniorów i ogółu mieszkańców.

W 2019 r. LGD rozpoczęło realizację pozostałych przedsięwzięć, za wyjątkiem przedsięwzięć dotyczących promocji rynków zbytu lokalnych produktów rolnych oraz związanych z utworzeniem

inkubatora przetwórstwa lokalnego, które nie są realizowane do dnia dzisiejszego – dwa z nich dotyczą projektów współpracy, które zostaną omówione w osobnym rozdziale (rozdział 5.3), a pozostałe zostaną usunięte ze strategii. Zespół LGD wskazał, że w ramach inkubatora planowano stworzenie miejsca umożliwiającego przetwarzanie owoców przez lokalne podmioty, koła gospodyń wiejskich itd. Przedsięwzięcie zakładało wybudowanie i wyposażenie budynku na ten cel, jednakże zrezygnowano z realizacji przedsięwzięcia ze względu na nieodpowiedni teren, na którym miał powstać budynek oraz trudności związane z egzekwowaniem przepisów bhp. Ponadto zadanie okazało się niemożliwe do realizacji również ze względu na wzrost cen materiałów i pandemię. Dwukrotnie powtarzano nabór, bez skutku, zatem środki z tego przedsięwzięcia zostały przesunięte na przedsiębiorczość.

Podkreślić należy, że pomimo bardzo ambitnych założeń oraz różnorodności przedsięwzięć zaplanowanych w Strategii RLKS wskaźniki realizowane są na bieżąco, a na dzień 31 maja 2021 roku osiągnięto już 18 spośród 40 wskaźników, w tym 4 z nich w wysokości przekraczającej zakładaną wartość:

- liczba operacji ukierunkowanych na innowacje (700% w zakresie wypłaconych środków) w ramach wsparcia podejmowania działalności gospodarczej,
- liczba operacji ukierunkowanych na innowacje (600% w zakresie wypłaconych środków) oraz liczba operacji ukierunkowanych na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu (400% w zakresie wypłaconych środków) w ramach rozwijania działalności gospodarczej,
- liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa (506,58% w zakresie wypłaconych środków) w ramach działalności bieżącej.

Pozostałe wskaźniki, za wyjątkiem przedsięwzięć dotyczących promocji rynków zbytu lokalnych produktów rolnych, realizowane są na bieżąco, a dotychczas osiągnięta wysokość nie budzi zastrzeżeń w zakresie możliwości ich osiągnięcia na koniec okresu rozliczeniowego. Jak wynika z powyższej tabeli kontraktacja większości przedsięwzięć została zrealizowana, nieco więcej czasu wymaga wypłata zakontraktowanych środków.

Zespół LGD wskazał na trudności w realizacji przedsięwzięć w ramach celu 2, zarówno dotyczących klastra, jak i operacji własnych, które były ze sobą powiązane – zrealizowanie jednej operacji warunkowało rozpoczęcie realizacji kolejnej. Pierwsza operacja obejmowała przede wszystkim spotkania i imprezy, których realizacja była uniemożliwiona ze względu na pandemię i ogólnokrajowy lockdown. Jak podkreśla zespół, przedsięwzięcia dotyczące realizacji imprez zostały nieco przyblokowane przez pandemię, ale jest to aktualnie nadrabiane. Zrezygnowano z realizacji operacji własnych, a środki przesunięto na realizację innych przedsięwzięć. Ponadto, w ramach celu 2 zrezygnowano z realizacji następujących przedsięwzięć: inkubator, inicjatywy w zakresie promocji rynków zbytu, inicjatywy w zakresie promocji produktów lokalnych. Zostały przedsięwzięcia

dotyczące szkoleń oraz projekt współpracy realizowany z 13 LGD, a koordynowany przez LGD Cenoma.

W obrębie celu ogólnego, w ramach przedsięwzięcia w zakresie ogólnodostępnej infrastruktury niekomercyjnej dla gmin, w tym ścieżki nordic-walking, ścieżki rowerowe i do nordic-walking zespół podkreśla trudność w realizacji ze względu na komponent związany z ich budową (wzrost cen materiałów budowlanych), więc skoncentrowano się na wytyczaniu ścieżek, a budowa dotyczy wyłącznie małych fragmentów. Kolejne trudności, które pojawiały się w związku z realizacją przedsięwzięć dotyczyły konieczności uzyskania zgód np. od starosty powiatu. Pomimo wycofywania wniosków w ramach przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji w ramach celu 3 zespół nie widzi zagrożenia dla osiągnięcia wskaźników.

W zakresie oceny postępu finansowanego należy wskazać, że budżet przewidziany na realizację Strategii RLKS wynosi łącznie 9 500 000 zł finansowanych z PROW 2014-2020. Najwięcej środków przewidziano na realizację celu 1 - Wzrost aktywności gospodarczej, przy czym zdecydowana większość tych środków wiąże się z tworzeniem miejsc pracy. Drugim pod względem wysokości środków celem jest cel 3 - Poprawa oferty czasu wolnego na obszarze realizacji LSR (2 925 000 zł). Wartość wsparcia wynika z faktu zaplanowania w tym zakresie m.in. inwestycji w infrastrukturę, które są wymagające finansowo. Na stworzenie lokalnego klastra i wzrost aktywności mieszkańców (cel 2 i 4) przewidziano odpowiednio 321 249 zł oraz 174 878 zł. Ponadto 190 tys. zł przewidziano na realizację projektów współpracy. Budżet strategii został zamieszczony w tabeli poniżej.

Tabela 10 Budżet Strategii RLKS

CELE			Kwota wsparcia
1.0	CEL OGÓLNY	Wzrost aktywności gospodarczej na obszarze realizacji LSR	6 268 873
1.1	CELE	Wzrost liczby nowopowstałych firm	3 000 000
1.2	SZCZEGÓŁO WE	Wzrost liczby miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach	3 221 830
1.3		Wzrost kompetencji osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, przedsiębiorców i ich pracowników w zakresie podejmowanej lub rozwijanej działalności gospodarczej	47 043
2.0	CEL OGÓLNY	Stworzenie lokalnego klastra wytwarzania i sprzedaży produktów rolnych, jako generatora nowych źródeł dochodu	321 249
2.1	CELE	Promocja rynków zbytu lokalnych produktów rolnych	265 000
2.2	SZCZEGÓŁO WE	Wzrost świadomości mieszkańców z zakresu niszowej działalności rolniczej, takiej jak rolnictwo ekologiczne i pszczelarstwo jako sposób na wykorzystanie potencjału małych gospodarstw rolnych	56 249
3.0	CEL OGÓLNY	Poprawa oferty spędzania czasu wolnego na obszarze realizacji LSR	2 925 000

3.1	CELE SZCZEGÓŁO WE	Wzrost dostępu do obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej wykorzystującej potencjał terenowy obszaru: ścieżek i szlaków rowerowych, nordic-walking, szlaków konnych, miejsc aktywnego spędzania czasu na powietrzu oraz kąpielisk i miejsc rekreacji wodnej	1 700 000
3.2		Rozwój oferty kulturalnej obszaru w zakresie: obiektów infrastruktury kulturalnej, dostępności zabytków, aktywności lokalnych organizacji działających w sferze kultury oraz wsparcia lokalnego rzemiosła i artystów	1 025 000
3.3		Promocja walorów turystycznych i historycznych obszaru przez wzrost ilości wydarzeń i imprez z tego zakresu oraz inne działania promocyjne	200 000
4.0	CEL OGÓLNY	Wzrost aktywności mieszkańców	174 878
4.1	CELE SZCZEGÓŁO WE	Rozwój działalności dziecięcych i młodzieżowych klubów sportowych oraz wzbogacenie oferty edukacyjnych zajęć pozalekcyjnych	125 000
4.2		Rozwój oferty zajęć i aktywnych form spędzania czasu dla seniorów i ogółu mieszkańców	49 878
Razem Realizacja RLKS			9 500 000
Razem projekty współpracy			190 000
RAZEM			9 690 000

Źródło: Strategia RLKS

Tabela 11 Finansowa realizacja celów oraz przedsięwzięć w LSR (stan na 31. 05. 2021 r.)

Przedsięwzięcie	Postęp finansowy narastająco										
	Budżet w LSR [PLN]	2017		2018		2019		2020		2021 (stan na 31.05)	
		Pomoc przyznana	Pomoc wypłacona	Pomoc przyznana	Pomoc wypłacona	Pomoc przyznana	Pomoc wypłacona	Pomoc przyznana	Pomoc wypłacona	Pomoc przyznana	Pomoc wypłacona
Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej	3000000	550000,00	0	1100000,00	450000	1550000,00	1050000	2050000,00	1700000	2300000,00	1750000
Rozwijanie działalności gospodarczej - Dotacje inwestycyjne dla działających przedsiębiorstw związane z utworzeniem nowych miejsc pracy	3221830	0,00	0	499790,00	0	996325,00	200000	2366016,00	494939,99	2426110,00	1191651,98
Szkolenia podnoszące kompetencje osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, przedsiębiorców i ich pracowników	47043	0,00	0,00	50000,00	0,00	50000,00	47043,00	50000,00	47043,00	50000,00	47043,00
Stworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego produktów rolnych	500000	0,00	0,00	500000,00	0,00	500000,00	0,00	0,00	0,00	-	-
Inicjatywy w zakresie promocji rynków zbytu produktów lokalnych	50000,00	0,00	0,00	50000,00	0,00	50000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Inicjatywy w zakresie promocji produktów lokalnych	75000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Projekt współpracy - utworzenie sieci dystrybucji produktów lokalnych	140000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Organizacja szkoleń i spotkań wzmacniających kapitał społeczny skierowanych do mieszkańców, w tym z zakresu ochrony środowiska i zmian klimatycznych, upraw ekologicznych i niszowej działalności rolnej , także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych	56249	0,00	0,00	56250,00	0,00	56250,00	56249,00	56250,00	56249,00	56250,00	56249,00

Budowa ścieżek i wytyczenie szlaków rowerowych, nordic-walking i szlaków konnych	500000,00	0,00	0,00	125000,00	0,00	125000,00	0,00	187500,00	125000,00	187500,00	125000,00
Projekt współpracy: budowa i wytyczenie oraz promocja ścieżek/szlaków do nordic-walking	50000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Budowa miejsc aktywnego spędzania czasu na powietrzu, zagospodarowanie i budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej kąpielisk oraz miejsc rekreacji wodnej	1150000,00	50000,00	0,00	191000,00	190676,75	359000,00	190676,75	1049627,00	403788,00	1049627,00	929653,34
Modernizacja i zakup wyposażenia obiektów infrastruktury kulturalnej, w tym domów ludowych, GOKów i bibliotek	600000,00	0,00	0,00	100000,00	0,00	300000,00	99980,88	600 000	297544,00	600 000	600000,00
Odnowa i zagospodarowanie, zabytków	300000,00	50000,00	0,00	50000,00	0,00	100000,00	50000,00	249997,00	150000,00	299997,00	250000,00
Wsparcie lokalnych inicjatyw, artystów, rzemiosła, zespołów, kół gospodyń wiejskich i innych grup działających dla zachowania dziedzictwa lokalnego i wzbogacenia oferty kulturalnej, w tym działających w domach kultury	125000,00	0,00	0,00	62414,00	0,00	62414,00	62414,00	113600,00	112340,00	113600,00	112340,00
Organizacja imprez i wydarzeń promujących obszar objęty LSR, z wyłączeniem imprez cyklicznych	100000,00	0,00	0,00	50000,00	0,00	50000,00	0,00	99997,00	50000,00	99997,00	50000,00
Inicjatywy promocyjne, w tym: opracowanie i wydawanie materiałów promocyjnych i informacyjnych, tworzenie stron internetowych i „wirtualnych spacerów”	100000,00	0,00	0,00	50000,00	0,00	50000,00	50000,00	100000,00	50000,00	100000,00	100000,00
Wsparcie oferty lokalnych sportowych klubów młodzieżowych i dziecięcych oraz edukacyjnych zajęć pozalekcyjnych	125000,00	0,00	0,00	62500,00	0,00	62500,00	0,00	123 798,00	62435,00	62 500,00	62435,00
Wsparcie organizacji zajęć i aktywnych form spędzania czasu dla seniorów i ogółu mieszkańców	49878	0,00	0,00	50000,00	0,00	50000,00	49878,00	50000,00	49878,00	50000,00	49878,00

Szkolenia dla pracowników LGD	81700,00	0,00	0,00	0,00	0,00	81700,00	14933,76	81700,00	4922,39	81700,00	4922,39
Szkolenia dla organów LGD	245100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	245100,00	1980,41	245100,00	30237,55	245100,00	30237,55
Doradztwo indywidualne	15200,00	0,00	0,00	0,00	0,00	15200,00	0,00	15200,00	0,00	15200,00	0,00
Bieżące funkcjonowanie biura	1368000,0 0	0,00	0,00	0,00	0,00	1368000,00	852302,54	1368000,00	1172433,89	1368000,00	1172433,89
Aktywizacja	427500,00	0,00	0,00	0,00	0,00	427500,00	26515,30	427500,00	33073,41	427500,00	33073,41

Postęp w zakresie realizacji budżetu Strategii RLKS jest pochodną postępu rzeczowego – skuteczność w osiągnięciu wartości docelowych wskaźników przekłada się na postęp w wydatkowaniu środków. Jak wynika ze sprawozdawczości prowadzonej przez LGD budżet w całości został zrealizowany w ramach przedsięwzięć dotyczących:

- organizacji szkoleń i spotkań wzmacniających kapitał społeczny skierowanych do mieszkańców, w tym z zakresu ochrony środowiska i zmian klimatycznych, upraw ekologicznych i niszowej działalności rolnej. Także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych,
- modernizacji i zakupu wyposażenia obiektów infrastruktury kulturalnej, w tym domów ludowych, GOK-ów i bibliotek,
- inicjatyw promocyjnych, w tym: opracowanie i wydawanie materiałów promocyjnych i informacyjnych, tworzenie stron internetowych i „wirtualnych spacerów”.

Budżety zaplanowane na pozostałe przedsięwzięcia są bliskie zrealizowaniu, za wyjątkiem tych dotyczących: inicjatyw w zakresie promocji rynków zbytu produktów lokalnych, inicjatyw w zakresie promocji produktów lokalnych, projektów współpracy, doradztwa, które w większości zostały omówione przy ocenie postępu rzeczowego.

Istotne jest, że w trakcie realizacji strategii zostały wygenerowane oszczędności. Wynikały one z:

1. przesuwania środków z przedsięwzięć, na których realizację nie zgłoszono wniosków,
2. przewalutowania LSR z PLN na EURO – aneks w tym zakresie podpisano 22.06.2021,
3. dodatkowych środków, które przyznano warunkowo; w okresie prowadzenia ewaluacji LGD oczekiwało na podpisanie aneksu w tym zakresie.

Dodatkowe środki, o których mowa w punkcie trzecim zostaną przeznaczone na zakładanie działalności gospodarczych, rozwój działalności gospodarczej oraz na wyposażenie i modernizację Gminnych Ośrodków Kultury.

5.3. Projekty współpracy i działania poza RLKS

LGD w ramach strategii będzie realizowało 3 projekty współpracy. Projekt pn. „Z kijkami po wschodniej Małopolsce” dotyczący wytyczenia ścieżek do nordic walking, w którym LGD Zielony Pierścień Tarnowa jest liderem jest aktualnie w przygotowaniu. Jego celem jest promocja i rozwój turystyki aktywnej poprzez wyznaczenie i oznakowanie tras nordic walking na terenie 5 LGD Małopolski Wschodniej. W ramach projektu zaplanowano do realizacji następujące działania:

Rozmieszczenie na trasach nordic walking tablic informacyjnych oraz tabliczek ze strzałkami,

- Organizacja impreza/szkolenie,

- Przygotowanie promocyjnych mapy tras,
- Promocja tras w kanałach społecznościowych.

Wyzwaniem jest uzyskanie wszystkich niezbędnych zgód do umieszczenia tablic informacyjnych wytyczających ścieżki.

Drugi projekt dotyczący produktów lokalnych również jest w przygotowaniu, a jego liderem jest LGD „E.O. CENOMA”. Jest to projekt międzynarodowy.

Trzeci projekt współpracy będzie dotyczył budowy prototypowych instalacji OZE, jego zakres jest aktualnie uzgadniany pomiędzy partnerami.

5.4. Projekty poza RLKS

Lokalna Grupa Działania „Zielony Pierścień Tarnowa” nie ogranicza swoich działań wyłącznie do realizacji Strategii RLKS. Jako stowarzyszenie jest uprawniona do pozyskiwania środków zewnętrznych np. z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, Regionalnego Programu Operacyjnego czy też funduszu finansującego Plan działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich i z tych uprawnień skorzystała dwukrotnie w okresie realizacji Strategii RLKS.

Pierwszym projektem realizowanym przez LGD był projekt pt. „Promocja i rozwój klastra energii Zielonego Pierścienia Tarnowa” poprzez stworzenie modelu energetyki rozproszonej. Projekt realizowany był od 19.04. do 31.10.2018 r. w ramach Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020. Budżet projektu wynosił 209 678 zł z przeznaczeniem na realizację: spotkań w 16 gminach powiatu tarnowskiego, wyjazdu studyjnego do Niemiec, konferencji, opracowania materiałów promocyjno-informacyjnych, ekspertyzy tematycznej oraz realizację spotów radiowych i publikacji prasowych. W ramach projektu zrealizowano:

- wyjazd studyjny dla 40 osób,
- 16 spotkań z mieszkańcami wszystkich Gmin wchodzących w skład Klastra Energii,
- konferencję naukową,
- opracowanie i wydruk 500 sztuk folderu dotyczącego tematyki efektywnego zarządzania energią i ulotek w ilości 50 000 szt. informujących o działaniach klastra,
- opracowanie ekspertyzy,
- kampanię promocyjną w prasie - 4 artykuły i w radio - 28 spotów emitowanych w okresie 14 dni.

„Ekopartnerzy na rzecz słonecznej energii Małopolski” był drugim projektem poza RLKS realizowanym przez LGD Zielony Pierścień Tarnowa, finansowanym z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego. Realizacja projektu rozpoczęła się w 2018 r. i zostanie zakończona 31.12.2022 r. Budżet projektu wynosi 110 890 509,24 zł (z czego kwota dofinansowania

wynosi 59 261 849, 86 zł) z przeznaczeniem na montaż instalacji OZE (panele fotowoltaiczne, solary, pompy ciepła) na terenie 31 gmin w Małopolsce. W ramach projektu powstanie 3 108 szt. jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE o dodatkowej zdolności wytwarzania energii w wysokości 15 073 MWe oraz 2 821 szt. jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE o dodatkowej zdolności wytwarzania energii cieplnej w wysokości 13 002 MWt.

5.5. Działalność biura LGD

Zespół biura LGD tworzą 2 pracownicy oraz prezes, posiadający wieloletnie doświadczenie w realizacji działań RLKS, co bez wątpienia ma pozytywny wpływ na jakość i sprawność realizacji działań. Współpraca pomiędzy zespołem biura a organami LGD w ocenie członków Rady układa się bardzo dobrze.

W trakcie realizacji Strategii RLKS zrealizowano 15 szkoleń, w których wzięli udział pracownicy, członkowie zarządu i rady LGD. Najwięcej szkoleń zrealizowano w latach 2016 i 2019 – po 4 szkolenia. W 2017 zrealizowano 3 szkolenia, w 2018 i 2021 r. zrealizowano po 2 szkolenia. W 2020 r. nie realizowano szkoleń, co najpewniej spowodowane jest pandemią COVID-19 i ogólnokrajowym lockdownem. Szkolenia dotyczyły w szczególności tematyki proceduralnych w obszarze wyboru operacji, oceny wniosków, wzorów dokumentów aplikacyjnych czy też oprogramowania wspierającego realizację przedsięwzięć. Ponadto pracownicy LGD, członkowie zarządu i rady uczestniczyli w szkoleniach dotyczących realizacji doradztwa, metod komercjalizacji produktów i usług lokalnych czy też promocji turystycznej obszaru.

Tabela 12 Szkolenia pracowników oraz członków organów LGD w okresie od 1.01.2016 r. do 31.05.2021 r.

lp	data szkolenia	Temat szkolenia	Liczba przeszkolonych pracowników LGD	Liczba przeszkolonych członków zarządu	Liczba przeszkolonych członków rady
1	05.10.2016	Procedury oceny i wyboru operacji własnych oraz operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD	4	1	12
2	03.11.2016	Wymogi formalne, wzory dokumentów aplikacyjnych wykorzystywanych w ramach naborów wspierających rozwój przedsiębiorczości.	4	5	12
3	04.11.2016	Procedury oceny i wyboru operacji grantowych w ramach LSR ZPT	4	5	12

4	19.12. 2016	Organizacja pracy i komunikacja w procesie wdrażania LSR (szkolenie dla pracowników LGD)	3	0	0
5	03.01. 2017	Podniesienie kompetencji pracowników ZPT w zakresie prowadzenia przez Lokalne Grupy Działania doradztwa dla wnioskodawców (szkolenie dla pracowników LGD)	3	0	0
6	17.05. 2017	Zastosowanie elektronicznego systemu w ramach procedury oceny i wyboru operacji, wymiany korespondencji z beneficjentami operacji innych niż grantowe	3	1	9
7	20.12. 2017	Zastosowanie elektronicznego systemu w ramach procedury oceny i wyboru operacji grantowych	0	1	11
8	22.11. 2018	Metody komercjalizacji produktów i usług lokalnych	4	0	0
9	27.11. 2018	Metody promocji turystycznej obszaru LGD	4	0	0
10	25.02. 2019	Wymogi formalne, wzory dokumentów aplikacyjnych wykorzystywanych w ramach naborów wspierających rozwój przedsiębiorczości.	4	0	0
11	27.02. 2019	Monitoring i ewaluacja wskaźników produktu i rezultatu LSR-zakończenie etapu 2016-2018	5	3	9
12	26.06. 2019	Tworzenie i rozwój miejscowości tematycznych, centrów obsługi inwestorów oraz lokalnych punktów turystycznych	4	0	0
13	7-8.11. 2019	Zmiany wymagań formalno-prawnych w ramach PROW 2014-2020	3	1	11
14	26-27.04. 2021	Zastosowanie elektronicznego systemu w ramach procedury oceny i wyboru operacji grantowych. (Szkolenie dwudniowe w Gdańsku o tematyce: Stosowanie procedur oceny i wyboru projektów do finansowania w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, z wykorzystaniem systemu LGD.WITKAC.PL (szkolenie dla pracowników LGD)	2	0	0
15	26-27.04. 2021	Zastosowanie elektronicznego systemu w ramach procedury oceny i wyboru operacji, wymiany korespondencji z beneficjentami operacji innych niż grantowe. (Szkolenie dwudniowe w Gdańsku o tematyce: Stosowanie procedur oceny i wyboru projektów do finansowania w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, z wykorzystaniem systemu LGD.WITKAC.PL (szkolenie dla pracowników LGD)	2	0	0

Zaprojektowany przez LGD Plan Komunikacyjny przewiduje metody dotarcia do odbiorców przy wykorzystaniu kilku kanałów komunikacyjnych. Działania komunikacyjne były realizowane przede wszystkim poprzez:

- zamieszczanie informacji na stronach internetowych LGD i gmin wchodzących w skład LGD i portalach społecznościowych,
- wydawanie newslettera,
- wysyłanie e-maili do członków LGD i korzystających z doradztwa i konsultacji,
- doradztwo telefoniczne i indywidualne w biurze LGD,
- spotkania informacyjne,
- wydawanie broszur,
- warsztaty refleksyjne,
- ogłoszenia na tablicach informacyjnych.

Tabela 13 Realizacja planu komunikacji

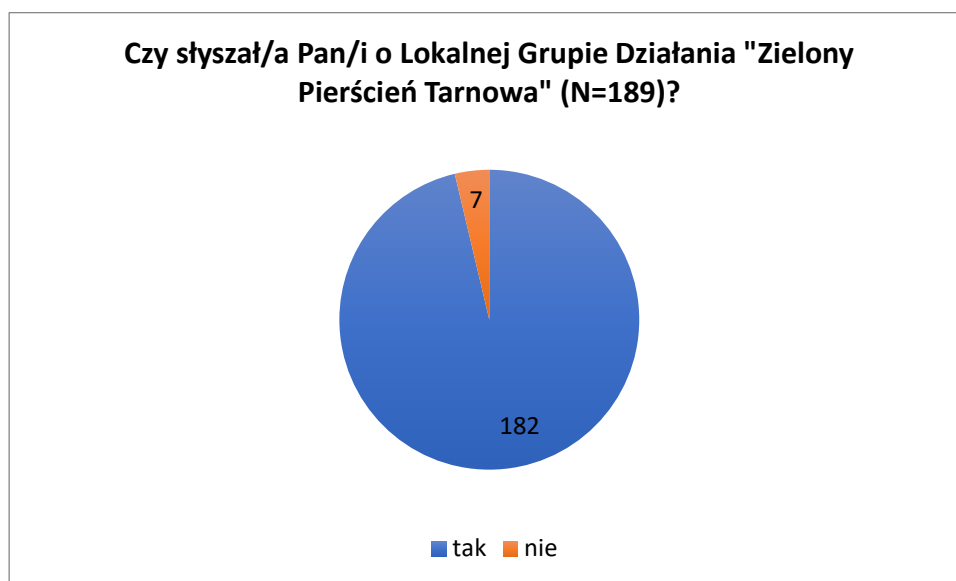
Wybrane działania komunikacyjne		Jednostka miary	Wartość miernika (ogółem) osiągnięta w związku z realizacją operacji Stan na 31.12.2020 r.
1	Działanie 1 informacje na stronie internetowej LGD	liczba zamieszczanych informacji	16
2	Działanie 1 Newsletter LGD	liczba odbiorców	4216
3	Działanie 1 wysłanie e-maili bezpośrednio do członków LGD oraz osób korzystających z doradztwa i konsultacji	liczba odbiorców	252
4	Działanie 1 doradztwo telefoniczne	liczba rozmów tel.	245
5	Działanie 1 doradztwo indywidualne w biurze LGD	liczba kart konsultacji	160
6	Działanie 1 Spotkanie informacyjne dla potencjalnych beneficjentów	liczba uczestników	233
7	Działanie 1 Opracowanie i wydawanie broszur	Liczba wydanych broszur	500
8	Działanie 2 indywidualne konsultacje w Biurze LGD w tym telefoniczne	liczba konsultacji	25
9	Działanie 2 Opracowanie i wydawanie broszur	Liczba wydanych broszur	300
10	Działanie 3 informacje na stronie internetowej LGD	liczba zamieszczanych informacji	38

11	Działanie 3 informacje na stronach internetowych gmin obszaru LGD	liczba zamieszczanych informacji	102
12	Działanie 3 informacje na portalu społecznościowym	liczba zamieszczanych informacji	34
13	Działanie 3 Newsletter LGD	liczba odbiorców	11 492
14	Działanie 3 ogłoszenia na tablicach informacyjnych w budynkach urzędów/instytucji publicznych	liczba zamieszczanych informacji	132
15	Działanie 3 doradztwo w siedzibie LGD	liczba konsultacji	139
16	Działanie 3 Opracowanie i wydawanie broszur	Liczba wydanych broszur	300
17	Działanie 4 informacje na stronie internetowej LGD	liczba zamieszczanych informacji	46
18	Działanie 4 informacje na portalu społecznościowym	liczba zamieszczanych informacji	25
19	Działanie 5 warsztat refleksyjny	liczba uczestników	63
20	Działanie 5 informacja na stronie internetowej LGD	liczba zamieszczonych informacji	6
21	Działanie 5 informacja na portalu społecznościowym	liczba zamieszczonych informacji	4
22	Działanie 5 informacja na stronach internetowych gmin obszaru	liczba zamieszczonych informacji	14
23	Działanie 5 newsletter	liczba odbiorców	2 359
24	Działanie 6 informacja na stronie internetowej LGD	liczba zamieszczonych informacji	12
25	Działanie 6 Newsletter	liczba odbiorców	2 515

W ramach działań komunikacyjnych wynikających z Planu Komunikacji zrealizowano dotychczas następujące:

- zamieszczanie informacji na stronach internetowych LGD i gmin wchodzących w skład LGD i portalach społecznościowych – 297 postów,
- wydawanie newslettera – 20 587 odbiorców,
- wysyłanie e-maili do członków LGD i korzystających z doradztwa i konsultacji – 252 odbiorców,
- doradztwo i konsultacje telefoniczne i indywidualne w biurze LGD – 569 konsultacji,
- spotkania informacyjne – 233 uczestników,
- wydawanie broszur – 1100 broszur,
- warsztaty refleksyjne – 63 uczestników,
- ogłoszenia na tablicach informacyjnych -132 zamieszczone informacje.

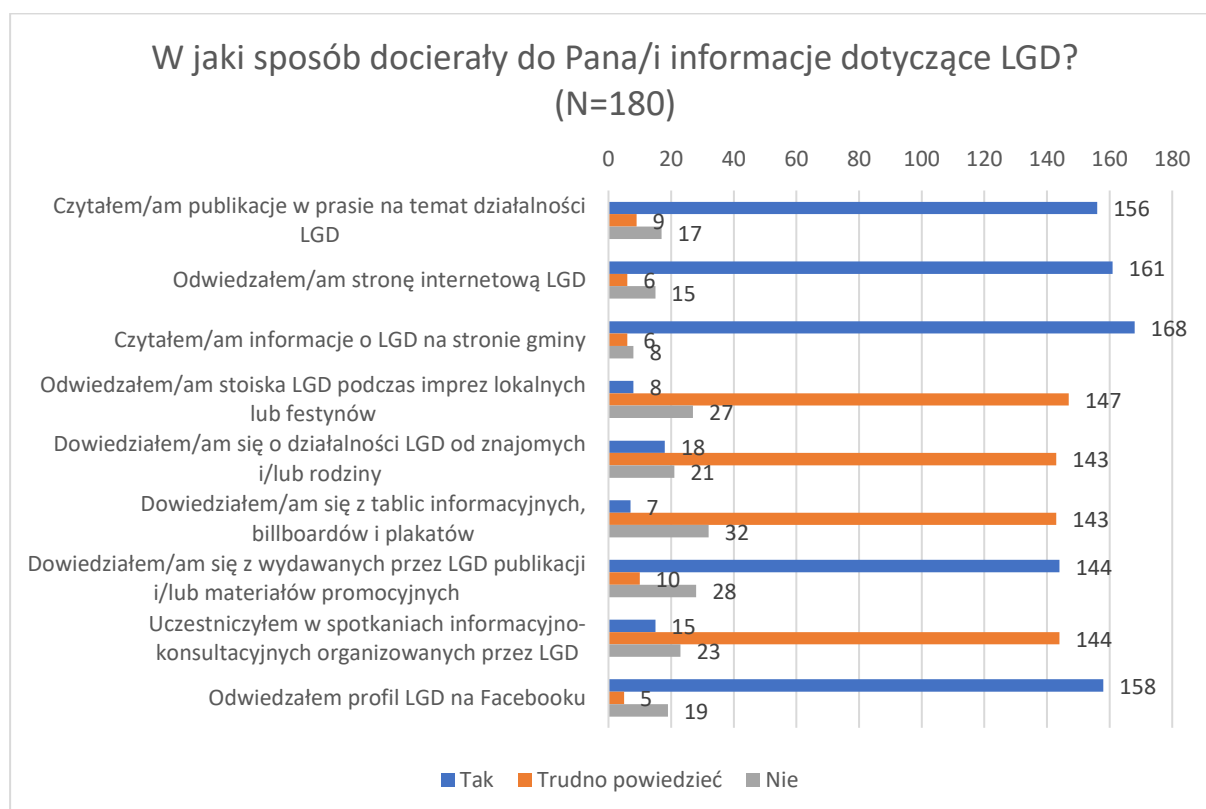
Wykres 10 Czy słyszał/a Pan/i o LGD "Zielony Pierścień Tarnowa"?

Źródło: Badania własne

Pomimo stosunkowo niewielkiej różnorodności wykorzystywanych kanałów komunikacyjnych wydają się one być wystarczające w komunikacji ze społecznością lokalną, co potwierdziły badania ankietowe zrealizowane na próbie 189 pełnoletnich mieszkańców obszaru LGD – tylko 7 badanych mieszkańców nie słyszało o Lokalnej Grupie Działania „Zielony Pierścień Tarnowa”. Zdecydowana większość badanych – 182 osoby wiedziało o jej funkcjonowaniu.

Wykres 11 W jaki sposób docierały do Pana/i informacje dotyczące LGD?

Źródło: Badania własne

Dominującymi źródłami informacji o działaniach LGD wskazywanymi przez mieszkańców uczestniczących w badaniach były źródła internetowe i publikacje:

- strony internetowe gmin wchodzących w skład LGD – 168 osób,
- strona internetowa LGD – 161 osób,
- profil LGD na Facebooku – 158 osób,
- publikacje w prasie – 156 osób.

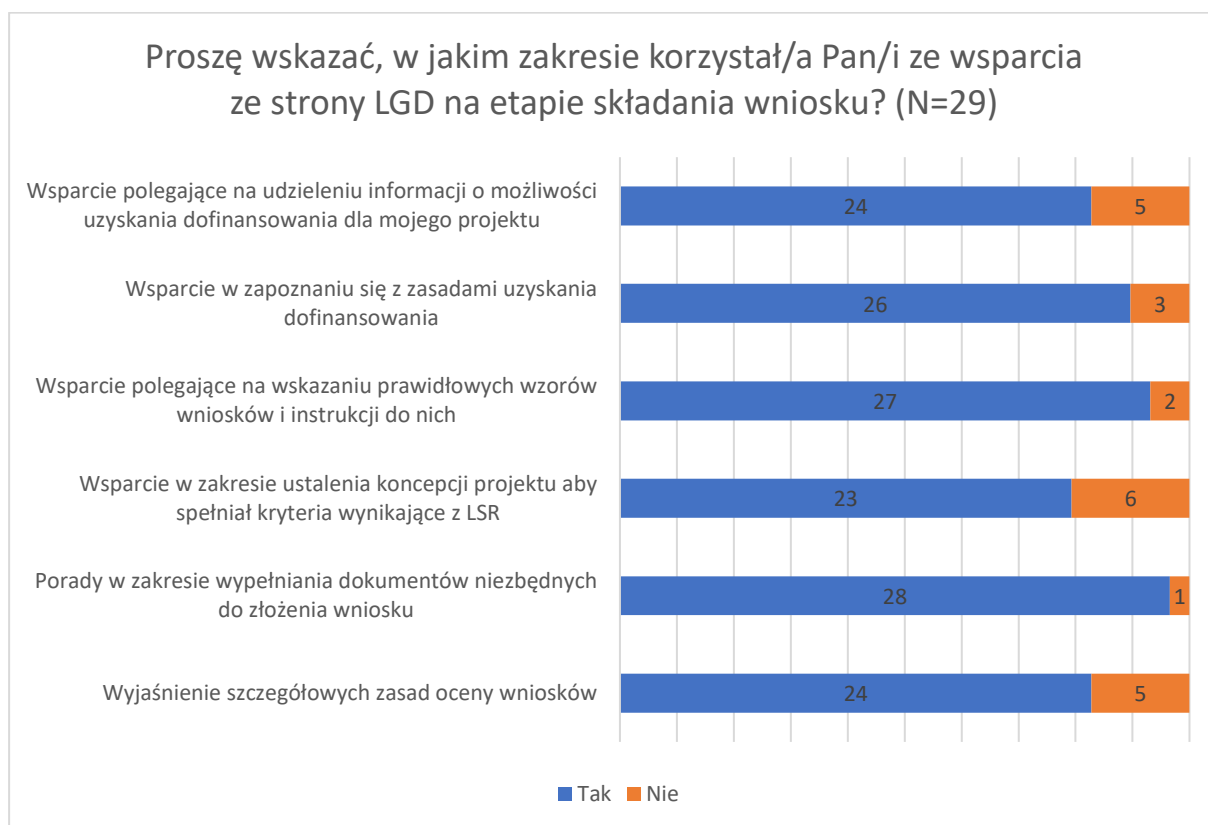
Najbardziej wykorzystywanymi przez uczestników badania źródłami informacji były: tablice informacyjne, billboardy i plakaty (7 osób) i stoiska podczas imprez lokalnych (8 osób). Niewielu uczestników badania korzystało również ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych (15 osób) lub powzięło informacje o LGD od znajomych i rodziny (18 osób).

Tabela 14 Doradztwo świadczone w biurze LGD

Doradztwo w biurze LGD	Dane na dzień					
	31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2018	31.12. 2019	31.12. 2020	31.05. 2021
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa w biurze	64	107	45	85	30	10
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa udzielonych telefonicznie	49	174	66	101	78	123
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa mailowo/przez Internet	133	232	73	102	77	59
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa (suma wierszy powyżej)	369	513	184	288	185	192

Zespół biura LGD realizuje doradztwo w formie indywidualnych konsultacji w biurze, konsultacji telefonicznych oraz mailowych. W latach 2016 – 2021 z doradztwa skorzystało 1 731 podmiotów (w tym powtarzające się). Najwięcej podmiotów skorzystało z doradztwa udzielanego mailowo i telefonicznie – odpowiednio 676 i 591 podmiotów. Z doradztwa realizowanego indywidualnie w biurze LGD skorzystało 341 podmiotów.

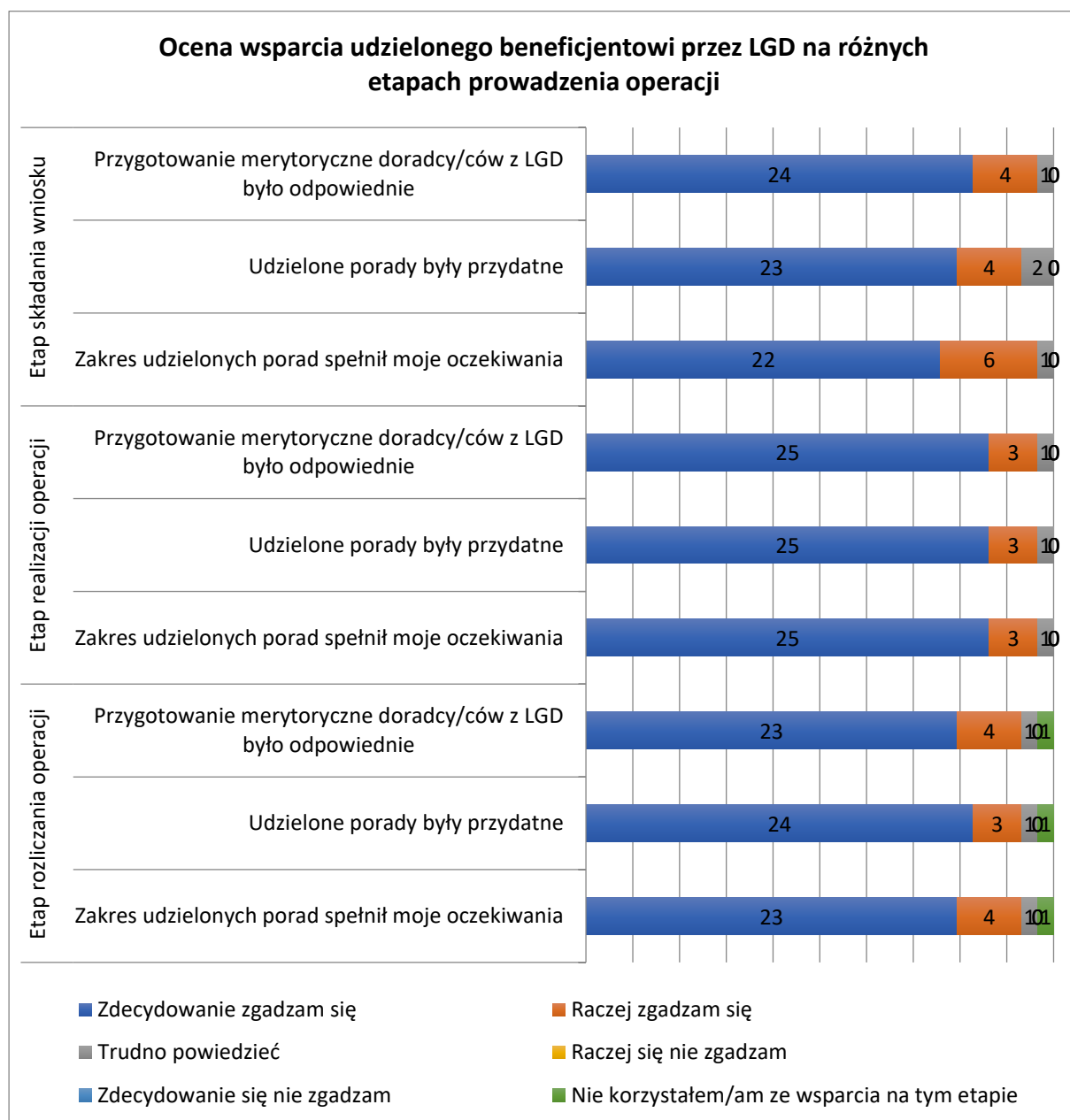
Wykres 12 Korzystanie ze wsparcia LGD na etapie składania wniosków

Źródło: Badania własne

Badania ankietowe prowadzone wśród beneficjentów wsparcia LGD potwierdziły, że wnioskodawcy chętnie korzystali z doradztwa na etapie składania wniosku. Z poradnictwa w zakresie wypełniania dokumentów niezbędnych do złożenia wniosku skorzystało 28 spośród 29 uczestników badania, z instruowania w zakresie wypełniania wniosków skorzystało 27 osób, a z zapoznania z zasadami uzyskania dofinansowania – 26 osób. Niewiele mniej, bo 24 wnioskodawców skorzystało z doradztwa w zakresie możliwości uzyskania dofinansowania dla danego projektu i wyjaśnienia szczegółowych zasad oceny wniosków. Ponadto, 23 uczestników badania skorzystało ze wsparcia w zakresie ustalenia koncepcji projektu, aby spełnić kryteria wynikające z LSR.

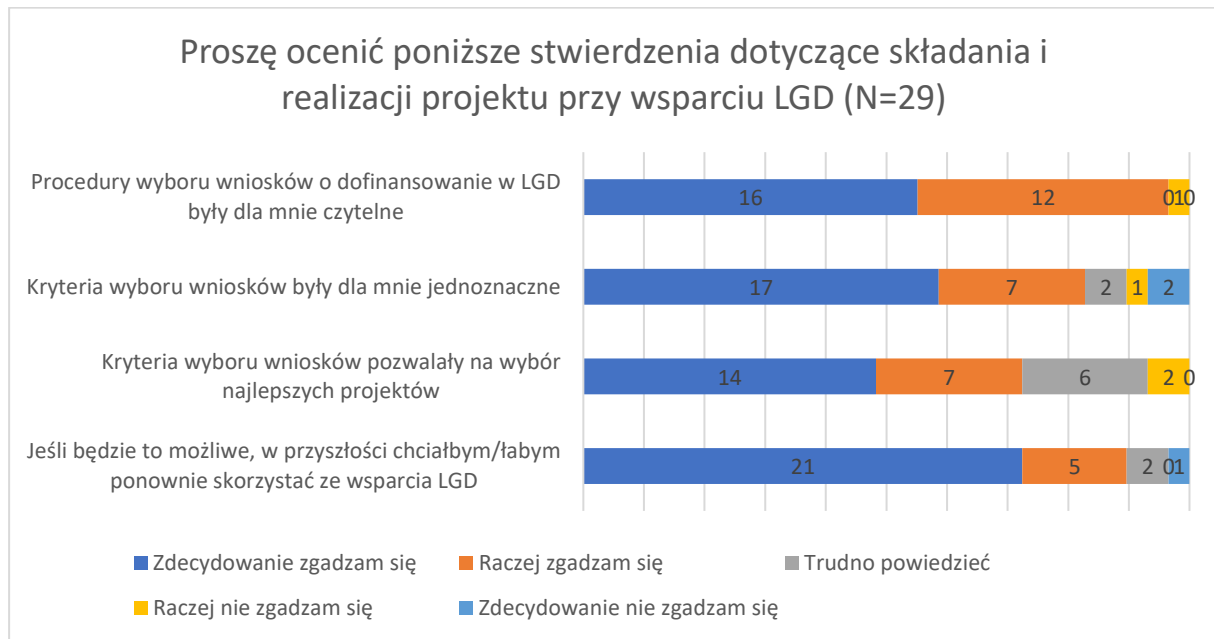
Wykres 13 Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD

Źródło: Badania własne

Wsparcie udzielane beneficjentom przez LGD udzielane na różnych etapach realizacji operacji jest pozytywnie oceniane przez uczestników badania. Przygotowanie merytoryczne doradców za odpowiednie uznało 28 uczestników badania na etapie składania wniosku i realizacji operacji, a o 1 osobę mniej na etapie rozliczania operacji. Udzielone porady jako przydatne uznało 27 osób na etapie składania wniosku i rozliczania operacji oraz o jedną więcej na etapie realizacji. Natomiast zakres udzielonych porad spełnił oczekiwania 28 uczestników badania na etapie składania wniosku i realizacji operacji, a 27 osób na etapie rozliczania. Bardzo pozytywnym aspektem jest to, że ani jeden uczestnik badania nie wskazał, że nie zgadza się z powyższymi twierdzeniami.

Wykres 14 Ocena procedur i kryteriów wyboru wniosków

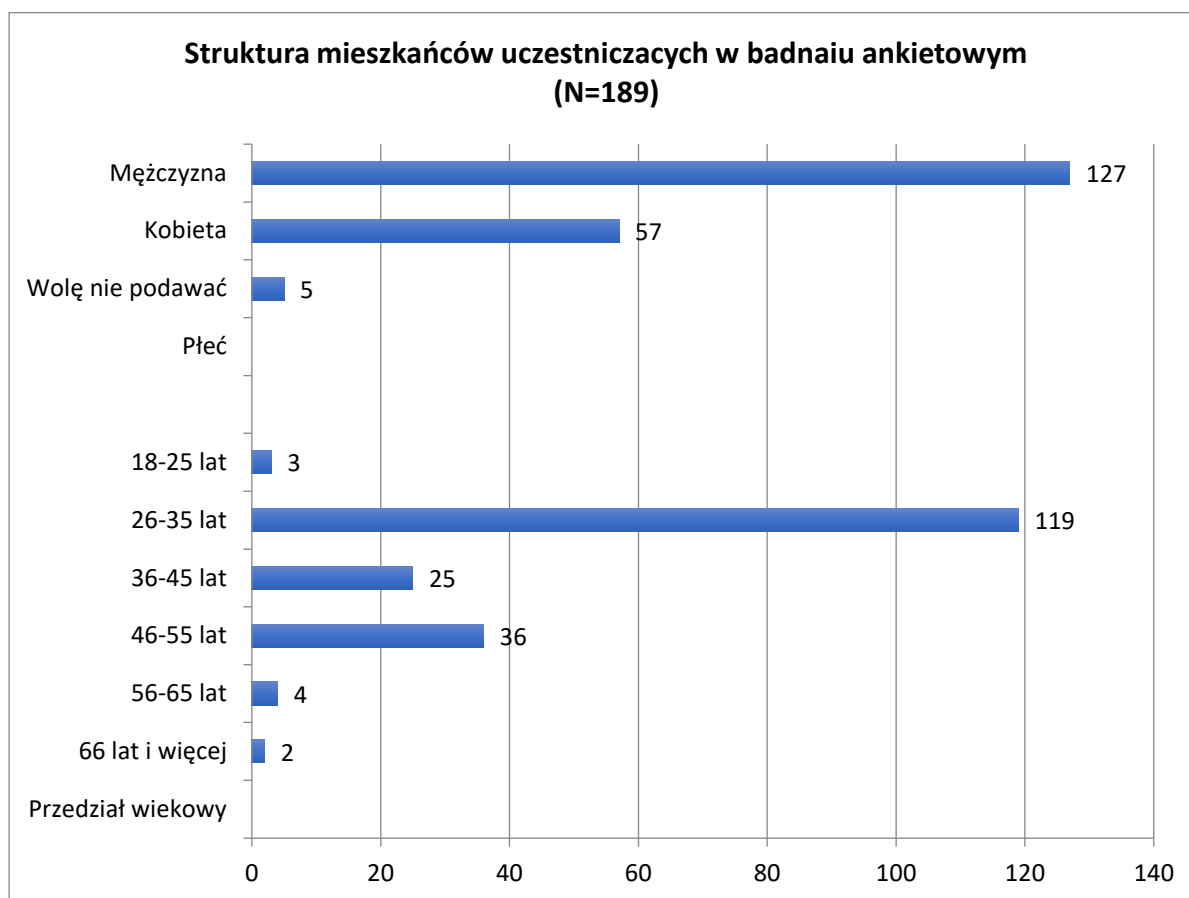
Źródło: Badania własne

Wsparcie LGD przy składaniu i realizacji projektów należy ocenić pozytywnie, o czym świadczy fakt, że zdecydowana większość uczestników badania – 26 osób, w przyszłości chciałaby ponownie skorzystać z doradztwa, gdyby była taka możliwość. Istotne jest że procedury i kryteria wyboru wniosków dla zdecydowanej większości beneficjentów uczestniczących w badaniu były klarowne: 28 osób uznało procedury wyboru wniosków za czytelne, 24 osoby uważają, że kryteria wyboru wniosków były jednoznaczne, a 21 uczestników badania zgodziło się z twierdzeniem, że kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów.

5.6. Zmiany na obszarze objętym RLKS w ocenie członków lokalnej społeczności

Oceniając efekty realizacji Strategii RLKS nie sposób pominąć głosu mieszkańców z obszaru objętego jej oddziaływaniem. Celem poznania opinii mieszkańców obszaru LGD zrealizowano badanie ankietowe, w którym udział wzięło 189 osób, z czego zdecydowana większość to mężczyźni (127 osób). Kobiet uczestniczących w badaniu było 57, a pozostałe 5 osób zdecydowało nie wskazywać płci. Zdecydowana większość uczestników badania, bo aż 119 osób to osoby młode, w wieku 26 – 35 lat.

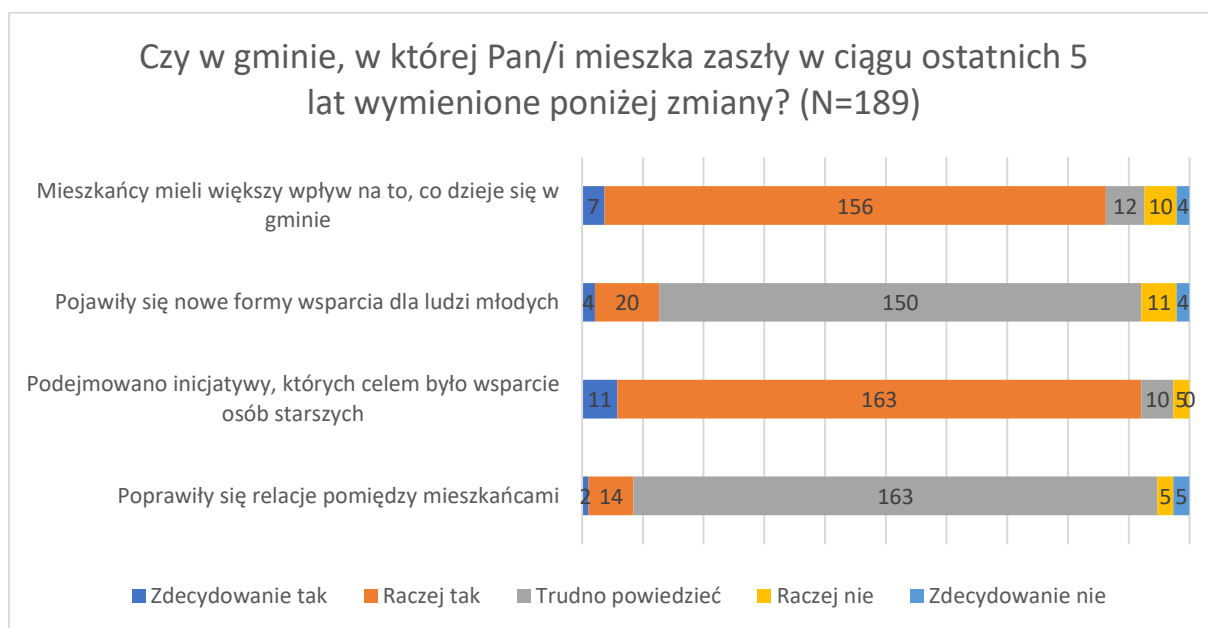
Wykres 15 Struktura mieszkańców uczestniczących w badaniu ankietowym

Źródło: Badania własne

Podstawową kwestią w zakresie oceny efektów wdrażania Strategii RLKS jest dostrzeżenie przez mieszkańców zmian na obszarze LGD. Najsilniej dostrzegalnymi zmianami wśród uczestników badania były realizacja inicjatyw, których celem było wsparcie osób starszych (174 osoby) oraz zwiększenie wpływu mieszkańców na to, co dzieje się w gminie (163 wskazania). Pojawienie się nowych form wsparcia dla ludzi młodych dostrzegło jedynie 24 uczestników badania, a poprawę relacji pomiędzy mieszkańcami – 16 osób.

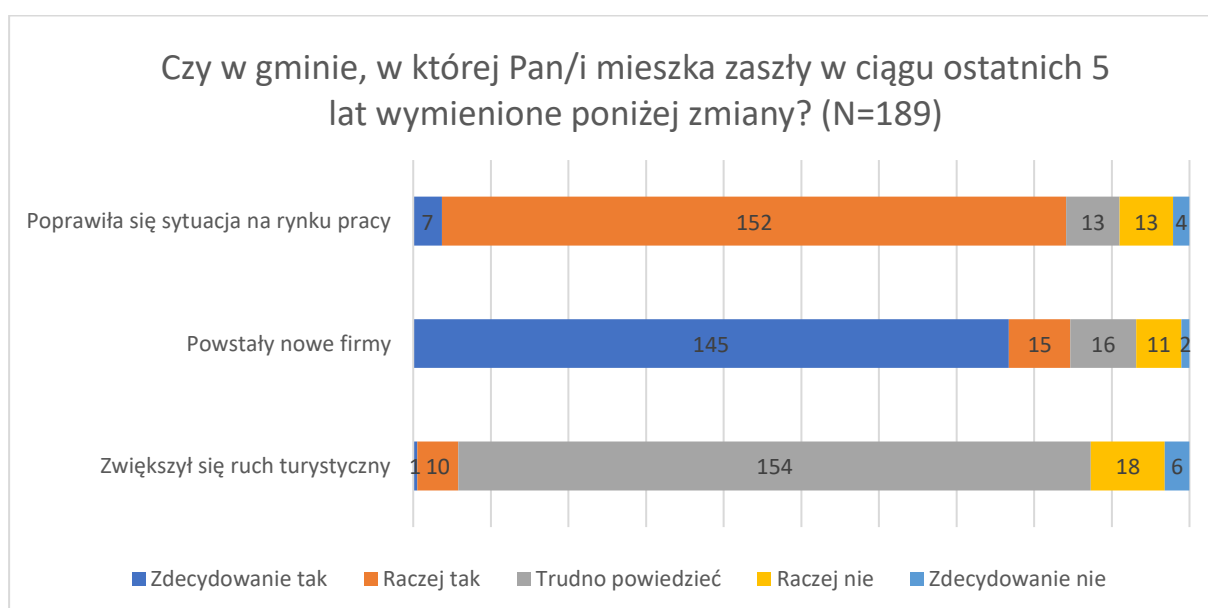
Wykres 16 Zmiany w gminie w ciągu ostatnich 5 lat

Źródło: Badania własne

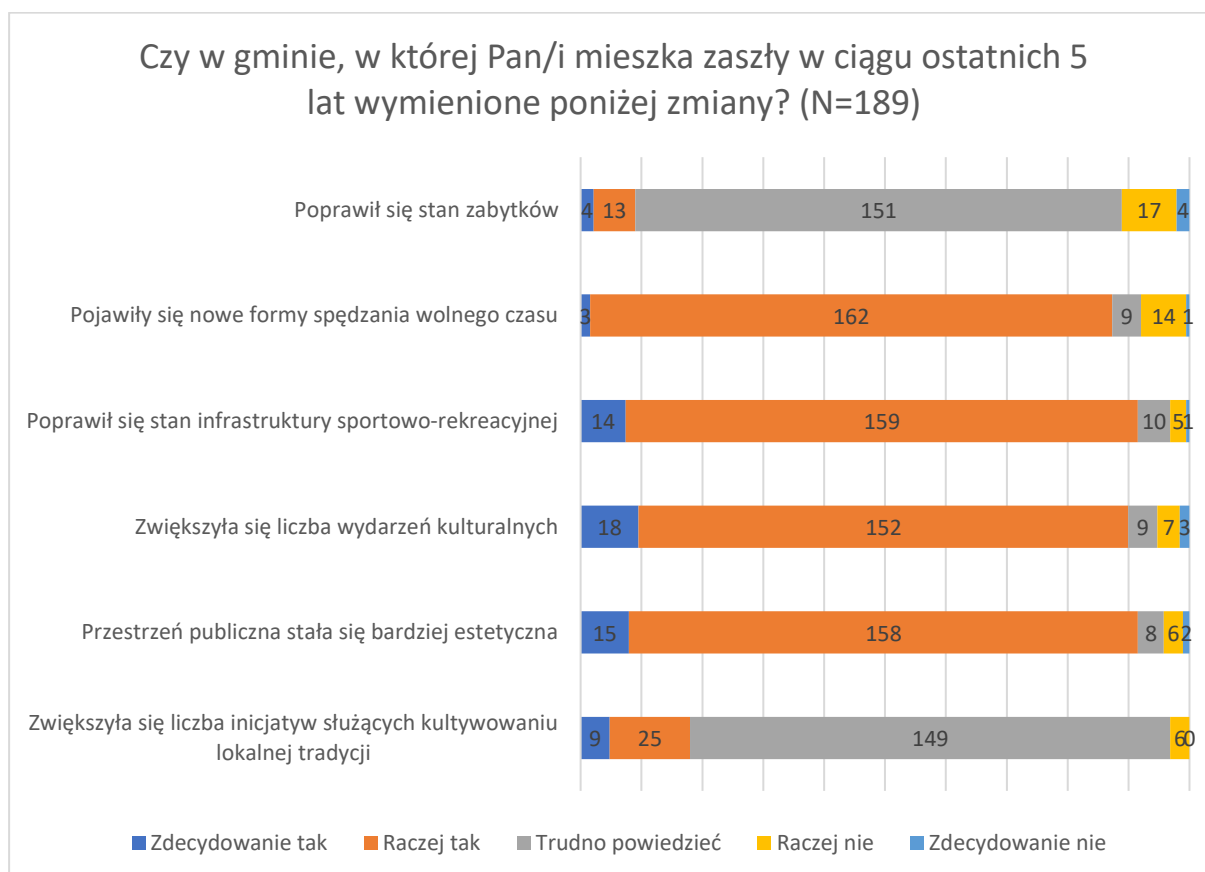
W obszarze rynku pracy najbardziej dostrzeganymi przez uczestników badania zmianami były powstanie nowych firm (160 wskazań) oraz poprawę sytuacji na rynku pracy (159 osób). Należy podkreślić, że wzrost liczby nowopowstałych firm oraz wzrost liczby miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach były celami szczegółowymi strategii sformułowanymi w ramach celu ogólnego 1. Wzrost aktywności gospodarczej na obszarze realizacji LSR. Bardzo mało uczestników badania dostrzegło zwiększenie ruchu turystycznego – jedynie 11 osób.

Wykres 17 Zmiany na rynku pracy w ciągu ostatnich 5 lat

Źródło: Badania własne

Wykres 18 Zmiany w obszarze kultury, sportu i rekreacji

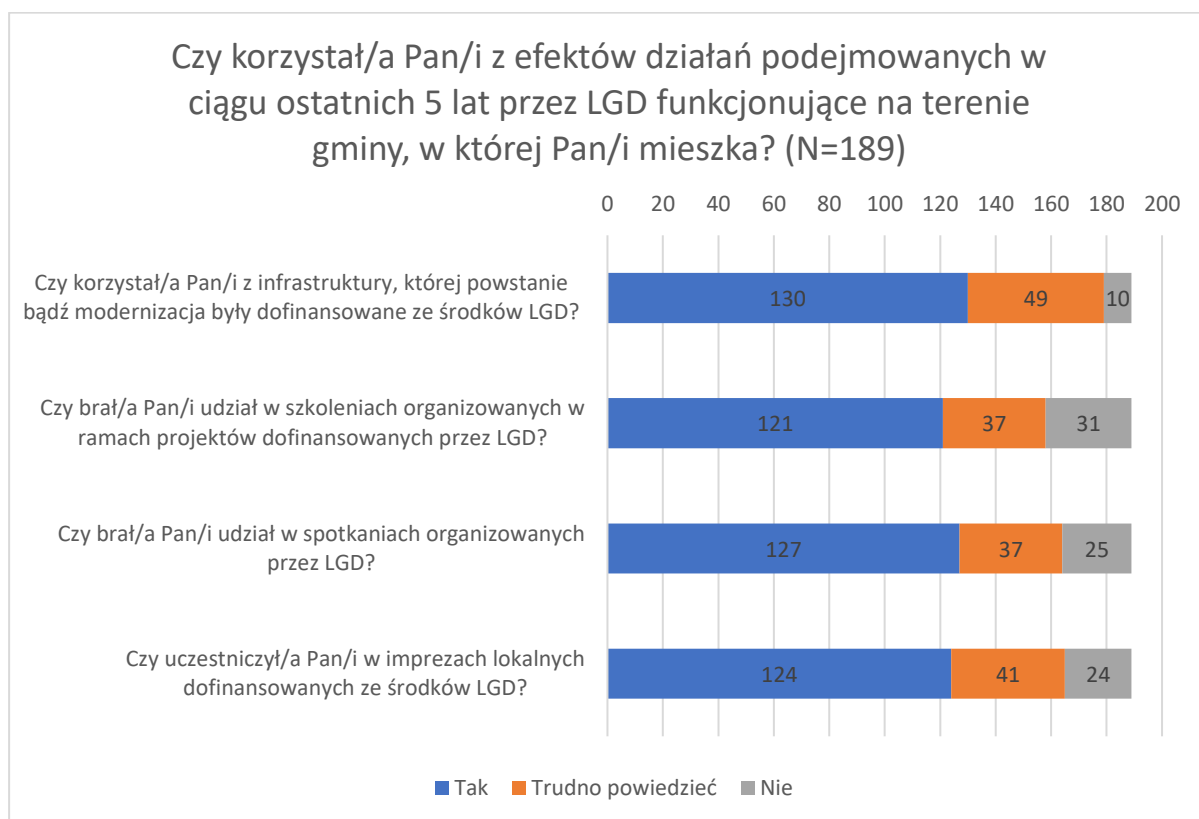
Źródło: Badania własne

Jednym z celów ogólnych sformułowanych w Strategii RLKS była poprawa oferty spędzania czasu wolnego na obszarze realizacji LSR (cel ogólny 3.), w ramach którego sformułowano 3 cele szczegółowe: wzrost dostępu do obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej wykorzystującej potencjał terenowy obszaru, rozwój oferty kulturalnej obszaru oraz promocja walorów turystycznych i historycznych obszaru. W tym obszarze mieszkańcy uczestniczący w badaniu dostrzegają szereg zmian:

- poprawę stanu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz poprawę estetyki przestrzeni publicznej – 173 uczestników,
- zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych – 170 wskazań,
- pojawienie się nowych form spędzania czasu wolnego – 165 osób.

Najmniej dostrzeganą przez uczestników badania zmianą była poprawa stanu zabytków – wskazało na nią jedynie 17 uczestników badania. Niewielu więcej uczestników badania, bo 34 osoby dostrzegły zwiększenie liczby inicjatyw służących kultywowaniu lokalnych tradycji.

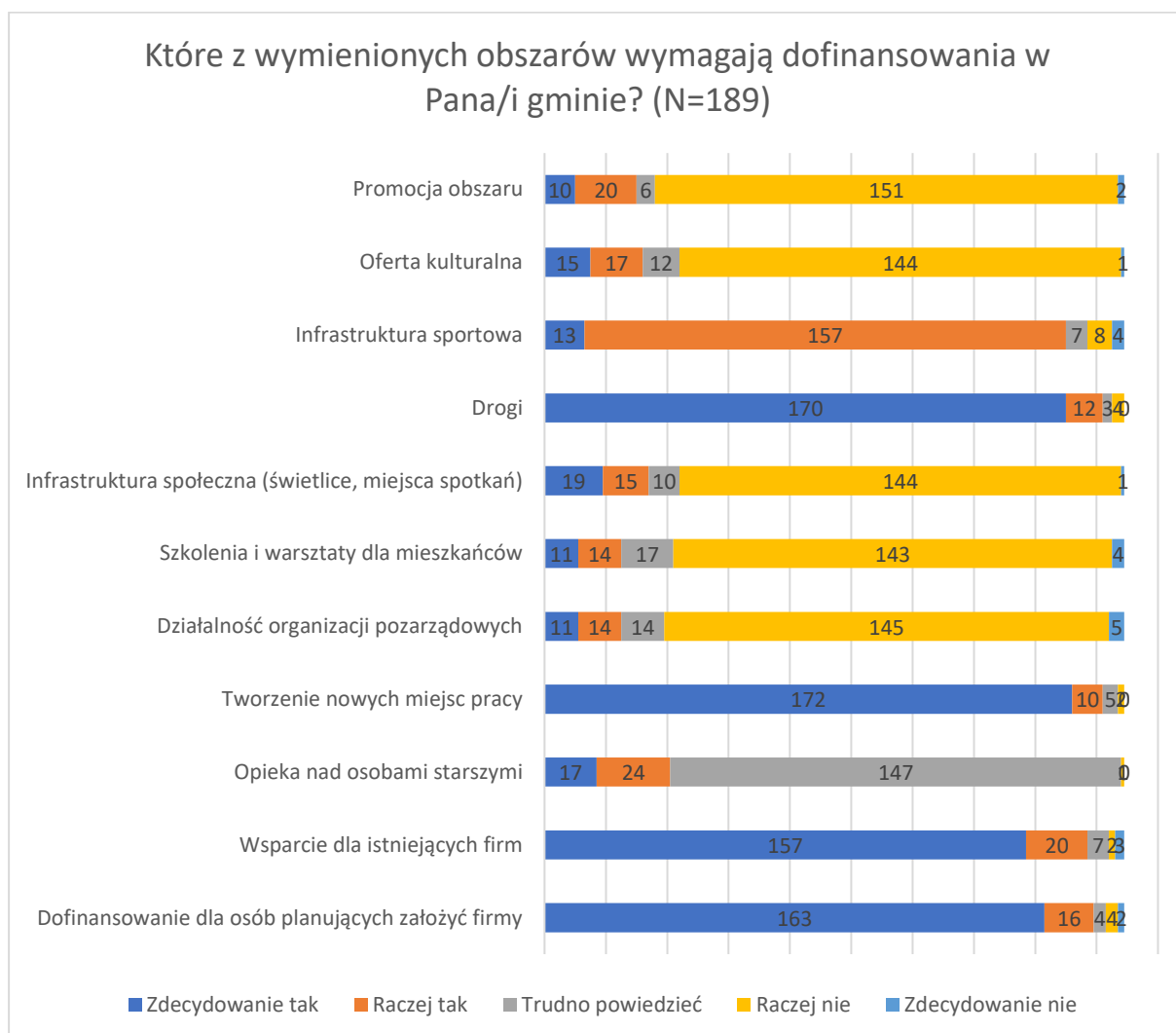
Wykres 19 Korzystanie z efektów działań LGD

Źródło: Badania własne

W ocenie efektów działań realizowanych w ramach Strategii RLKS istotne jest korzystanie z ich efektów przez mieszkańców. Jak wskazuje powyższy wykres, najwięcej mieszkańców – 130 osób uczestniczących w badaniu korzystało z infrastruktury, której powstanie bądź modernizacja były dofinansowane ze środków LGD. W imprezach lokalnych dofinansowanych ze środków LGD uczestniczyły 124 osoby, a w spotkaniach organizowanych przez LGD – 127 osób. Nieznacznie mniej badanych osób uczestniczyło w szkoleniach w ramach projektów dofinansowanych przez LGD – 121 osób. Zważywszy na powyższy wyniki należy pozytywnie ocenić działania podejmowane przez LGD – mieszkańcy nie tylko uczestniczą w proponowanych aktywnościach, ale również są świadomi, że ich organizatorem jest LGD. Świadczy to również o dobrej komunikacji LGD ze społecznością lokalną i skuteczności wykorzystywanych kanałów komunikacyjnych.

Wykres 20. Obszary wymagające dofinansowania w gminie.

Źródło: Badania własne

Uczestnicy badania mieli również szansę wypowiedzieć się na temat działań, które w ich ocenie powinny być dofinansowane w przyszłości. W opinii uczestników badania jako priorytetowe do dofinansowania w przyszłości okazały się następujące działania:

- tworzenie nowych miejsc pracy oraz drogi – 182 wskazania,
- dofinansowanie dla osób planujących założyć działalność gospodarczą – 180 uczestników,
- wsparcie dla istniejących firm – 177 osób,
- infrastruktura sportowa – 170 badanych.

Powyższe wskazania pokazują, że cele sformułowane w Strategii RLKS pozostają aktualne w zakresie celu ogólnego 1. Wzrost aktywności gospodarczej na obszarze realizacji LSR i sformułowanych do niego celów szczegółowych:

- 1.1 Wzrost liczby nowopowstałych firm;
- 1.2 Wzrost liczby miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach.

Za zdecydowanie mniej istotne z punktu widzenia przyszłych inwestycji uczestnicy badania uznali działania związane z:

- opieką nad osobami starszymi – 41,
- infrastrukturą społeczną (świetlice, miejsca spotkań) – 34,
- ofertą kulturalną – 32,
- promocją obszaru – 30,
- szkoleniami/warsztatami dla mieszkańców oraz działalnością organizacji pozarządowych – 24.

Działania związane z seniorami, rozwojem oferty kulturalnej czy też promocją obszaru były realizowane w ramach kilku celów zaprojektowanych w strategii, zatem warto w kolejnym okresie programowania przyrzeć się potrzebom mieszkańców w tym zakresie i doprecyzować jakie działania w tych obszarach są niezbędne oraz warte realizacji, a z których można zrezygnować. Całkowita rezygnacja z realizacji tych przedsięwzięć nie jest dobrym pomysłem – w szczególności w aspekcie wsparcia seniorów oraz wyzwań demograficznych związanych ze starzejącym się społeczeństwem.

Zaskakujący wydaje się tak niski wynik dotyczący szkoleń i warsztatów dla mieszkańców, szczególnie w kontekście wyników zaprezentowanych na wykresie 19, z którego jasno wynika, że cieszyły się one dużą frekwencją osób uczestniczących w badaniu. Warto zatem przyrzeć się bliżej temu wątkowi planując kolejne przedsięwzięcia.

Niewielu uczestników badania dostrzega również potrzebę wspierania działalności organizacji pozarządowych, co może świadczyć o niskim potencjale organizacji działających na obszarze LGD lub/oraz słabej komunikacji pomiędzy nimi a mieszkańcami. Jest to obszar, który bez wątpienia należy dokładniej przebadać, albowiem działalność ngo świadczy nie tylko o kapitale społecznym obszaru, ale organizacje mogą stać się bardzo ważnym partnerem zarówno dla LGD, jak i podmiotów publicznych.

6. Odpowiedzi na pytania badawcze

Przeprowadzone badania obejmujące analizę danych zastanych, danych własnych LGD, badania ankietowe oraz badania jakościowe pozwoliły na zgromadzenie szerokiego zestawu danych opisujących działalność LGD „Zielony Pierścień Tarnowa” w ramach wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Wyniki badania omówione w rozdziale 5 pozwalają na udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze zawarte w Wytycznych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 3/5/10§7 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

6.1. Ocena wpływu na główny cel LSR

Przeprowadzone analizy wskazują, że operacje przeprowadzone w ramach wdrażania Strategii RLKS sprzyjają osiągnięciu założonych w niej celów. W ramach celu ogólnego 1. **Wzrost aktywności gospodarczej na obszarze realizacji LSR**, strategia przyczyniła się przede wszystkim do wzrostu liczby nowopowstałych firm i wzrostu liczby miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach. Potwierdzają to sprawozdania LGD wskazujące, że większość wskaźników zdefiniowanych w ramach celu 1 został już osiągnięta, w tym 3 z nich w wysokości kilkukrotnie przekraczającej założony plan. Zmiany te zostały również dostrzeżone przez społeczność lokalną, co potwierdzają wyniki przeprowadzonego badania ankietowego – w obszarze rynku pracy najbardziej dostrzeganymi przez uczestników badania zmianami było powstanie nowych firm (160 wskazań) oraz poprawa sytuacji na rynku pracy (159 osób).

W ramach działań przewidzianych w celu ogólnym nr 2: **Stworzenie lokalnego klastra wytwarzania i sprzedaży produktów rolnych jako generatora nowych źródeł dochodu**, zrealizowano działania przyczyniające się do zwiększenia wiedzy mieszkańców, w tym z zakresu ochrony środowiska i zmian klimatycznych, upraw ekologicznych i niszowej działalności rolnej, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych (100% zrealizowanych wskaźników), co z pewnością przyczyniło się do wzrostu wiedzy i świadomości mieszkańców we wskazanych obszarach. Trudności pojawiły się natomiast przy realizacji przedsięwzięć dotyczących powstania inkubatora, inicjatyw w zakresie promocji rynków zbytu i w zakresie promocji lokalnych produktów, których realizacja została przyblokowana przez pandemię. LGD podjął zatem decyzję o przesunięciu środków na rozwijanie przedsiębiorczości.

Przedsięwzięcia zrealizowane w ramach celu ogólnego nr 3: **Poprawa oferty spędzania czasu wolnego na obszarze realizacji LSR** oraz celu nr 4: **Wzrost aktywności mieszkańców** pozwoliły na poprawę stanu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz poprawę estetyki przestrzeni publicznej, zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych, pojawienie się nowych form spędzania czasu wolnego i inicjatyw, których celem było wsparcie osób starszych – zdecydowana większość mieszkańców uczestniczących

w badaniu dostrzega ww zmiany. Najmniej dostrzeganymi zmianami, a więc wymagającymi zwiększenia wysiłków bądź modyfikacji zaplanowanych przedsięwzięć w przyszłości są: pojawienie się nowych form wsparcia dla ludzi młodych, poprawa relacji pomiędzy mieszkańcami, poprawa stanu zabytków oraz zwiększenie liczby inicjatyw służących kultywowaniu lokalnych tradycji.

Warto podkreślić, że realizacja przedsięwzięć zaplanowanych w Strategii pozwoliła na osiągnięcie efektów, w postaci korzystania przez mieszkańców z infrastruktury powstałej bądź zmodernizowanej w wyniku podejmowanych przez LGD działań, udziału w imprezach lokalnych oraz spotkaniach i szkoleniach dofinansowanych przez LGD – większość mieszkańców uczestniczących w badaniu na to wskazywała.

6.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Jednym z kluczowych czynników determinujących skuteczność podejścia LEADER są zasoby wysokiej jakości kapitału społecznego w społeczności lokalnej. Pomimo wieloletniej debaty na temat definicji kapitału społecznego brak jest w dalszym ciągu zgody odnośnie jej ostatecznego kształtu. W literaturze przedmiotu mowa jest raczej o różnych ujęciach czy też klasyfikacjach definicji kapitału społecznego: funkcjonalnych, strukturalnych czy też uwzględniających paradygmat działania zbiorowego, kooperacji i sieci powiązań. Ze względu na immanentne cechy podejścia LEADER, oznaczającego w prostym tłumaczeniu "powiązania między działaniami na rzecz rozwoju gospodarki obszarów wiejskich", najwłaściwszą dla prowadzonych rozważań będzie definicja odwołująca się do działań zbiorowych, kooperacji i sieci powiązań.

Zgodnie z tym ujęciem kapitał społeczny to moralno-społeczna infrastruktura współdziałania i koordynacji zachowań ludzkich, odnosząca się do cech społecznej organizacji je ułatwiających, albowiem zwiększa zakres korzyści uzyskiwanych dzięki współpracy i wymianie społecznej i podnosi wydajność istniejących zasobów. Ponadto, buduje powiązania między ludźmi, nadaje im formalną i nieformalną organizację służącą stymulacji współpracy oraz skłania jednostkę do zachowania społecznie korzystnego. W tym podejściu kapitał społeczny składa się z 3 głównych elementów:

- wzorów współdziałania, społecznego uznania dla kooperacyjnych norm oraz wartości uzasadniających zachowania prospołeczne (np. dobro wspólne),
- sieci powiązań między jednostkami i grupami,
- aktywnych relacji między ludźmi: zaufania, zrozumienia, wspólnych wartości i wzorców zachowania.¹

Przedsięwzięcia realizowane w ramach wdrażania strategii niewątpliwie przyczyniają się do rozwoju kapitału społecznego na obszarze LGD. Niemniej jednak nie wszystkie jego aspekty są

¹ Herbst, M. (red) *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, Warszawa 2007, Wy. Scholar

rozwijane w podobnym tempie. Analizując rozwój kapitału społecznego należy mieć świadomość, że dotyczy on procesów długotrwałych, bazujących na międzyludzkich relacjach i budowaniu partnerstwa i współpracy, zatem wymaga wieloletnich zabiegów pobudzających, a następnie podtrzymujących i rozwijających osiągnięte rezultaty.

O skuteczności działań podejmowanych przez LGD w tym obszarze świadczą zmiany dostrzegane przez społeczność lokalną – zdecydowana większość mieszkańców uczestniczących w badaniu zwróciła uwagę na zwiększenie wpływu mieszkańców na to, co dzieje się w gminie, a połowa wnioskodawców wskazała na ogół mieszkańców gminy lub obszaru LGD jako głównych odbiorców efektów realizowanych działań. Ponadto, jedną z najczęściej wskazywanych zmian dostrzeganych przez uczestników badania była realizacja inicjatyw, których celem było wsparcie osób starszych.

Warto również zwrócić uwagę na fakt, że większość wnioskodawców pozostaje w kontakcie z przedstawicielami LGD po zakończeniu realizacji operacji – pozostają w osobistym i/lub telefonicznym kontakcie, uczestniczą w spotkaniach organizowanych przez LGD lub kontaktują się w inny sposób, co pozwala pozytywnie ocenić działalność animacyjną LGD i umiejętność podtrzymywania relacji z partnerami.

Pomimo dobrych osiągnięć, należy zwrócić szczególną uwagę na obszary wymagające jeszcze pracy, w szczególności poprawę relacji między mieszkańcami – jedynie 16 spośród 189 mieszkańców uczestniczących w badaniu wskazało, że dostrzega zmiany w tym zakresie. Warto również zadbać w większym stopniu o ludzi młodych, gdyż w tym obszarze również niewielu uczestników badania dostrzegło zmiany.

W kontekście poprawy obszarów wymagających dalszej pracy warto nadal inwestować w dotychczas podejmowane przez LGD działania, albowiem – jak wskazują badania – mieszkańcy w nich korzystają i można oczekiwać, że w dłuższej perspektywie czasu rezultaty będą bardziej widoczne. Ponadto zasadne byłoby pogłębienie badań dotyczących potrzeb mieszkańców w tym zakresie, gdyż wystarczające mogą się okazać małe zmiany dotyczące niuansów, aby efekty były bardziej widoczne.

6.3. Przedsiębiorczość

W obszarze przedsiębiorczości strategia przyczyniła się przede wszystkim do wzrostu liczby nowopowstałych firm i wzrostu liczby miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach. Potwierdzają to sprawozdania LGD wskazujące, że większość wskaźników zdefiniowanych w ramach celu 1 została już osiągnięta, w tym 3 z nich w wysokości kilkukrotnie przekraczającej założony plan. Zmiany te zostały również dostrzeżone przez społeczność lokalną, co potwierdzają wyniki przeprowadzonego badania ankietowego –

w obszarze rynku pracy najbardziej dostrzeganymi przez uczestników badania zmianami było powstanie nowych firm (160 wskazań) oraz poprawa sytuacji na rynku pracy (159 osób).

Przedsięwzięcia w zakresie rozwijania przedsiębiorczości należy kontynuować również w kolejnych latach - nie tylko cieszą się one dużym zainteresowaniem społeczności lokalnej, co potwierdza liczba wniosków złożonych w prowadzonych naborach, ale potwierdzają to sami mieszkańcy. W opinii mieszkańców uczestniczących w badaniu jako priorytetowe do dofinansowania w przyszłości okazały się następujące działania:

- tworzenie nowych miejsc pracy oraz drogi – 182 wskazania,
- dofinansowanie dla osób planujących założyć działalność gospodarczą – 180 uczestników,
- wsparcie dla istniejących firm – 177 osób.

Warto również odwołać się do danych GUS zaprezentowanych w rozdziale 5.1., w którym zwrócono uwagę na wzrost odsetka osób pracujących w ogólnej liczbie mieszkańców gmin zrzeszonych w LGD (za wyjątkiem gminy Wietrzychowice) oraz spadek o kilka punktów procentowych odsetka zarejestrowanych bezrobotnych we wszystkich gminach LGD na przestrzeni lat. Można wnioskować, że przedsięwzięcia realizowane przez LGD w obszarze rozwoju przedsiębiorczości przyczyniły się do poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy.

6.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Strategia RLKS wśród zdefiniowanych celów głównych nie wskazała bezpośrednio na rozwój turystyki i dziedzictwa kulturowego, jednakże w celach szczegółowych uwzględniono te aspekty w celu nr 3. Poprawa oferty spędzania czasu wolnego na obszarze realizacji LSR:

- 3.1 Wzrost dostępu do obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej wykorzystującej potencjał terenowy obszaru: ścieżek i szlaków rowerowych, nordic-walking, szlaków konnych, miejsc aktywnego spędzania czasu na powietrzu oraz kąpielisk i miejsc rekreacji wodnej,
- 3.2 Rozwój oferty kulturalnej obszaru w zakresie: obiektów infrastruktury kulturalnej, dostępności zabytków, aktywności lokalnych organizacji działających w sferze kultury oraz wsparcia lokalnego rzemiosła i artystów,
- 3.3 Promocja walorów turystycznych i historycznych obszaru przez wzrost ilości wydarzeń i imprez z tego zakresu oraz inne działania promocyjne.

Strategia RLKS zwróciła uwagę na walory obszaru w zakresie turystyki i rekreacji, które wydają się niedostatecznie wykorzystane przy jej realizacji:

- atrakcyjne krajobrazowo i turystycznie obiekty i obszary, kompleksy leśne, ciekawe obiekty przyrodnicze;
- zabytki, miejsca pamięci, obiekty sakralne;

- tradycyjne wyroby spożywcze: miód nawłociowy, siuśpaj, siuśbak, wolańska kura nadziewana (tzw. peerelka), strząska, koziołki – wpisane na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
- naturalne i sztuczne zbiorniki wodne.

Przedsięwzięcia zrealizowane w ramach strategii pozwoliły głównie na poprawę stanu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz poprawę estetyki przestrzeni publicznej, zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych oraz pojawienie się nowych form spędzania czasu wolnego – zdecydowana większość mieszkańców uczestniczących w badaniu dostrzega ww zmiany. Ponadto, dane GUS wskazują na stosunkowo niewielką, ale rozwijającą się bazę noclegową obszaru LGD, co jednak nie ma bezpośredniego powiązania z działaniami prowadzonymi przez LGD. Co znamienne, żaden wnioskodawca nie wskazał na turystów jako odbiorców efektów działań realizowanych projektów.

W kolejnych latach warto położyć większy nacisk na inicjatywy rozwijające turystykę, jeśli zostaną zaplanowane w strategii.

6.5. Grupy defaworyzowane

Diagnoza przeprowadzona na potrzeby opracowania strategii RLKS pozwoliła na identyfikację następujących grup defaworyzowanych:

- pod względem dostępu do rynku pracy: osoby w wieku od 25 do 34 lat, powyżej 55 lat, kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, osoby z wykształceniem zawodowym, długotrwale bezrobotni;
- pod względem dostępu do infrastruktury i usług publicznych: osoby starsze (powyżej 55 lat) oraz dzieci i młodzież.

Ponadto strategia wskazuje pozostałe grupy priorytetowe:

- przedsiębiorcy;
- rolnicy;
- osoby rozpoczynające działalność gospodarczą i lokalni wytwórcy jako podmioty przyczyniające się do wzrostu aktywności gospodarczej.

Należy również zwrócić uwagę, że adresatami części działań RLKS są turyści i ogół mieszkańców.

Przedsięwzięcia zrealizowane w ramach Strategii zdecydowanie wpływały na poprawę sytuacji na rynku pracy, w tym rozwój przedsiębiorczości. Trudno jednakże jednoznacznie stwierdzić, że wpływały bardziej znacząco na grupy wskazane jako defaworyzowane w obszarze rynku pracy. Bezsprzecznie pozytywnie wpływały na pozostałe grupy wskazane jako priorytetowe – przedsiębiorców oraz osoby rozpoczynające działalność gospodarczą.

Jeśli chodzi o dostęp do infrastruktury i usług publicznych, to zdecydowanie realizacja inicjatyw wspierających osoby starsze jest dostrzegalna przez społeczność lokalną - zdecydowana większość mieszkańców uczestniczących w badaniu dostrzegła zmiany w tym zakresie. Mniej korzystnie wygląda sytuacja związana ze wsparciem dzieci i młodzieży – dotychczas realizowane działania pozwoliły na zrealizowanie wskaźnika w wysokości nieco ponad 50%.

W kolejnych latach istotne jest precyzyjniejsze definiowanie przedsięwzięć i wskaźników dedykowanych grupom docelowym, co pozwoli na wykazanie bezpośrednich związków pomiędzy realizowanymi operacjami a poprawą ich sytuacji.

6.6. Innowacyjność

Definicja innowacyjności została określona wytycznymi Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi jako wdrożenie nowego na danym obszarze lub znacząco udoskonalonego produktu usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.

Kryterium innowacyjności spowodowało trudności i opóźnienia w realizacji początkowych naborów. Na etapie pierwszego naboru ujawniły się różnice w zakresie interpretacji kryteriów oceny wniosków przez Radę Decyzyjną LGD „Zielony Pierścień Tarnowa” i przedstawicieli Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego (np. kryterium innowacyjności, współpracy partnerskiej), co spowodowało konieczność doprecyzowania kryteriów stosowanych w naborach. Istotne jest, że różnice interpretacyjne powodowały komplikacje na etapie rozpatrywania protestów wnoszonych przez wnioskodawców, kiedy decyzje Rady LGD były kwestionowane przez pracowników Urzędu Marszałkowskiego.

Warto byłoby w kontekście kolejnej perspektywy finansowej podjąć próbę precyzyjnego zdefiniowania kryterium innowacyjności, wraz z przypisaniem mu właściwych wskaźników – zrealizowanie tego działania we współpracy z Urzędem Marszałkowskim pozwoli uniknąć problemów w zakresie różnic interpretacyjnych w przyszłości.

Pomimo początkowych trudności w ramach realizowanych przedsięwzięć realizowano również projekty z komponentem innowacyjności. Zespół LGD wskazuje w szczególności na powstanie innowacyjnej myjni samochodowej. Ponadto, sprawozdania LGD wskazują na nadprogramową realizację wskaźników dotyczących innowacyjności:

- liczba operacji ukierunkowanych na innowacje (700% w zakresie wypłaconych środków) w ramach wsparcia podejmowania działalności gospodarczej,

- liczba operacji ukierunkowanych na innowacje (600% w zakresie wypłaconych środków) oraz liczba operacji ukierunkowanych na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu (400% w zakresie wypłaconych środków) w ramach rozwijania działalności gospodarczej,

6.7. Projekty współpracy

LGD w ramach strategii będzie realizowało 3 projekty współpracy. Projekt pn. „Z kijkami po wschodniej Małopolsce” dotyczący wytyczenia ścieżek do nordic walking, w którym LGD Zielony Pierścień Tarnowa jest liderem jest aktualnie w przygotowaniu. Jego celem jest promocja i rozwój turystyki aktywnej poprzez wyznaczenie i oznakowanie tras nordic walking na terenie 5 LGD Małopolski Wschodniej.

Drugi projekt dotyczący produktów lokalnych również jest w przygotowaniu, a jego liderem jest LGD Cenoma. Jest to projekt międzynarodowy. Trzeci projekt współpracy będzie dotyczył budowy prototypowych instalacji OZE, jego zakres jest aktualnie uzgadniany pomiędzy partnerami.

Dwa pierwsze wymienione projekty doskonale wpisują się w cele Strategii RLKS i są dobrą formą rozwijania współpracy i współdziałania pomiędzy zaangażowanymi stronami nie tylko na gruncie krajowym, ale również międzynarodowym. Warto kontynuować i rozwijać przedsięwzięcia współpracy, dobierając sprawdzonych partnerów i stopniowo rozszerzając ich katalog.

Lokalna Grupa Działania „Zielony Pierścień Tarnowa” nie ogranicza swoich działań wyłącznie do realizacji Strategii RLKS, ale realizuje również projekty poza strategią.

Pierwszym z nich był projekt pt. „Promocja i rozwój klastra energii Zielonego Pierścienia Tarnowa” poprzez stworzenie modelu energetyki rozproszonej. Projekt realizowany był od 19.04. do 31.10.2018 r. w ramach Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020. W ramach projektu zrealizowano:

- wyjazd studyjny dla 40 osób,
- 16 spotkań z mieszkańcami wszystkich Gmin wchodzących w skład Klastra Energii,
- konferencję naukową,
- opracowanie i wydruk 500 sztuk folderu dotyczącego tematyki efektywnego zarządzania energią i ulotek w ilości 50 000 szt. informujących o działaniach klastra,
- opracowanie ekspertyzy,
- kampanię promocyjną w prasie - 4 artykuły i w radio - 28 spotów emitowanych w okresie 14 dni.

„Ekopartnerzy na rzecz słonecznej energii Małopolski” był drugim projektem poza RLKS realizowanym przez LGD Zielony Pierścień Tarnowa, finansowanym z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego. Realizacja projektu rozpoczęła się w 2018 r. i zostanie

zakończona 31.12.2021 r. Budżet projektu wynosi 110 890 509,24 zł (z czego kwota dofinansowania wynosi 59 261 849, 86 zł) z przeznaczeniem na montaż instalacji OZE (panele fotowoltaiczne, solary, pompy ciepła) na terenie 31 gmin w Małopolsce. W ramach projektu powstanie 3 108 szt. jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE o dodatkowej zdolności wytwarzania energii w wysokości 15 073 MWe oraz 2 821 szt. jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE o dodatkowej zdolności wytwarzania energii cieplnej w wysokości 13 002 MWt.

Aktywność LGD poza Strategią należy ocenić pozytywnie. Pomimo, że działania te nie wpisują się w Strategię, realizują ogólnokrajowe cele związane z ekologią i ograniczeniem emisji CO₂. Warto zastanowić się, czy w kolejnej perspektywie nie włączyć podobnych działań do Strategii RLKS.

6.8. Ocena funkcjonowania LGD

Działania podejmowane przez LGD, w tym działania animacyjne, promocyjne i komunikacyjne realizowane były zgodnie z planem. Ich realizację należy ocenić pozytywnie, co potwierdzają sami beneficjenci wsparcia. Badania ankietowe wśród nich prowadzone potwierdziły, że wnioskodawcy chętnie korzystali z doradztwa na etapie składania wniosku. Z poradnictwa w zakresie wypełniania dokumentów niezbędnych do złożenia wniosku skorzystało 28 spośród 29 uczestników badania, z instruowania w zakresie wypełniania wniosków skorzystało 27 osób, a z zapoznania z zasadami uzyskania dofinansowania – 26 osób. Niewiele mniej, bo 24 wnioskodawców skorzystało z doradztwa w zakresie możliwości uzyskania dofinansowania dla danego projektu i wyjaśnienia szczegółowych zasad oceny wniosków. Ponadto, 23 uczestników badania skorzystało ze wsparcia w zakresie ustalenia koncepcji projektu, aby spełnić kryteria wynikające z LSR.

Przeprowadzone badania wykazały ponadto, że wsparcie udzielane beneficjentom przez LGD udzielane na różnych etapach realizacji operacji jest pozytywnie oceniane przez uczestników badania: odpowiednie przygotowanie merytoryczne, przydatność udzielonych porad oraz ich zakres spełniający oczekiwania. Wsparcie LGD przy składaniu i realizacji projektów należy ocenić pozytywnie, o czym świadczy fakt, że zdecydowana większość uczestników badania – 26 osób, w przyszłości chciałaby ponownie skorzystać z doradztwa, gdyby była taka możliwość.

W kontekście działań komunikacyjnych należy podkreślić, że pomimo stosunkowo niewielkiej różnorodności wykorzystywanych kanałów komunikacyjnych wydają się one być wystarczające w komunikacji ze społecznością lokalną, co potwierdziły badania ankietowe zrealizowane na próbie 189 pełnoletnich mieszkańców obszaru LGD – tylko 7 badanych mieszkańców nie słyszało o Lokalnej Grupie Działania „Zielony Pierścień Tarnowa”. Zdecydowana większość badanych – 182 osoby wiedziało o jej funkcjonowaniu. Dominującymi źródłami informacji o działaniach LGD wskazywanymi przez mieszkańców uczestniczących w badaniach były źródła internetowe i publikacje:

- strony internetowe gmin wchodzących w skład LGD – 168 osób,
- strona internetowa LGD – 161 osób,
- profil LGD na Facebooku – 158 osób,
- publikacje w prasie – 156 osób.

Najbardziej wykorzystywanymi źródłami informacji były: tablice informacyjne, billboardy i plakaty (7 osób) i stoiska podczas imprez lokalnych (8 osób). Niewielu uczestników badania korzystało również ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych (15 osób) lub powzięło informacje o LGD od znajomych i rodziny (18 osób). W kolejnych latach istotne byłoby ponowne zastanowienie nad wyborem kanałów komunikacji albowiem działania komunikacyjne realizowane są przez zespół biura LGD, który aktualnie składa się z 3 osób (2 pracownice oraz prezes), stanowią zatem dla tak małego zespołu spore obciążenie. Ponowna weryfikacja grup docelowych poszczególnych działań komunikacyjnych pozwoli zoptymalizować plan komunikacji w przyszłości.

6.9. Ocena procesu wdrażania

Realizacja rzeczowa strategii jest niezagrażona. W przypadku prawie połowy wskaźników ich zaplanowane wartości docelowe zostały już osiągnięte, w tym w kilku przypadkach w wysokości kilkukrotnie przekraczającej założoną wartość. Kontraktacja większości przedsięwzięć została zrealizowana, nieco więcej czasu wymaga wypłata zakontraktowanych środków, na co jednak wpływ LGD jest mocno ograniczony – wypłata środków realizowana jest przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego.

Postęp finansowy w realizacji LSR jest na satysfakcjonującym poziomie. Budżet w całości został zrealizowany w ramach przedsięwzięć dotyczących:

- organizacji szkoleń i spotkań wzmacniających kapitał społeczny skierowanych do mieszkańców, w tym z zakresu ochrony środowiska i zmian klimatycznych, upraw ekologicznych i niszowej działalności rolnej, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych,
- modernizacji i zakupu wyposażenia obiektów infrastruktury kulturalnej, w tym domów ludowych, GOK-ów i bibliotek,
- inicjatyw promocyjnych, w tym: opracowanie i wydawanie materiałów promocyjnych i informacyjnych, tworzenie stron internetowych i „wirtualnych spacerów”.

Budżety zaplanowane na pozostałe przedsięwzięcia są bliskie zrealizowaniu, za wyjątkiem tych dotyczących: inicjatyw w zakresie promocji rynków zbytu produktów lokalnych, inicjatyw w zakresie promocji produktów lokalnych, projektów współpracy, doradztwa. Należy podkreślić, że zespół LGD

na bieżąco reagował na sytuację, dostosowywał nabory do potrzeb, przesuwał oszczędności na przedsięwzięcia cieszące się dużym powodzeniem.

LGD aktywnie realizowało przedsięwzięcia zaplanowane w Strategii – zrealizowano 51 naborów, w których złożono 221 wniosków, z których 204 zostały wybrane do dofinansowania, podpisano 101 umów. Na etapie pierwszego naboru ujawniły się różnice w zakresie interpretacji kryteriów oceny wniosków przez zespół LGD i zespół Urzędu Marszałkowskiego (np. kryterium innowacyjności, współpracy partnerskiej), co spowodowało konieczność doprecyzowania kryteriów stosowanych w naborach. Istotne jest, że różnice interpretacyjne powodowały komplikacje na etapie rozpatrywania protestów wnoszonych przez wnioskodawców, kiedy decyzje Rady LGD były kwestionowane przez pracowników Urzędu Marszałkowskiego. Powyżej wskazane kwestie wpłynęły na opóźnienia w realizacji niektórych działań zaplanowanych w strategii RLKS.

Uwagę zwraca długotrwały proces oceny wniosków, w szczególności w początkowych naborach. Długotrwałość tego procesu wynikała przede wszystkim z różnic interpretacyjnych dotyczących kryteriów oceny, zmian wytycznych rodzących konieczność zmian procedur (zawieszenie oceny do czasu zatwierdzenia procedur). Należy podkreślić, że ocena realizowana jest zarówno przez LGD, jak i Urząd Marszałkowski, co nie pozostaje bez wpływu na czas oceny.

Warto byłoby w kontekście kolejnej perspektywy finansowej podjąć próbę precyzyjnego zdefiniowania kryteriów, w tym w szczególności kryterium innowacyjności, wraz z przypisaniem im właściwych wskaźników – zrealizowanie tego działania we współpracy z Urzędem Marszałkowskim pozwoli uniknąć problemów w zakresie różnic interpretacyjnych w przyszłości.

Podkreślenia wymaga fakt, że procedury i kryteria wyboru wniosków dla zdecydowanej większości beneficjentów uczestniczących w badaniu były klarowne: procedury wyboru wniosków czytelne, jednoznaczne kryteria wyboru wniosków, które pozwalały na wybór najlepszych projektów.

6.10. Wartość dodana podejścia LEADER

Jak czytamy na stronie Europejskiej Sieci na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich² oryginalnym zamysłem podejścia LEADER *było zaangażowanie energii i zasobów ludzi oraz miejscowych organizacji jako podmiotów rozwoju, a nie jego beneficjentów, by w ten sposób umożliwić im wkład w przyszły rozwój obszarów wiejskich poprzez tworzenie zależnych od obszaru partnerstw w postaci Lokalnych Grup Działania (LGD) zrzeszających podmioty publiczne, prywatne i społeczne. (...) Akronim "LEADER" pochodzi od francuskiego zwrotu "Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale", co oznacza "powiązania między działaniami na rzecz rozwoju gospodarki obszarów wiejskich".*

² https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld/leader-toolkit/leaderclld-explained_pl

Głównym narzędziem stosowania podejścia LEADER są Lokalne Grupy Działania, które poprzez bezpośrednie angażowanie lokalnych przedstawicieli w opracowywanie i realizację lokalnych strategii, podejmowanie decyzji i przydzielanie zasobów przyczyniają się do rozwoju obszaru. Wartość dodana tego podejścia wiąże się ze wzmocnieniem lokalnego zaangażowania poprzez rozwój lokalnej strategii, jej realizację i przydział zasobów.

W kontekście powyższego należy stwierdzić, że działania LGD przyczyniły się do poprawy komunikacji pomiędzy poszczególnymi aktorami zaangażowanymi w lokalne procesy, stymulowały komunikację oraz budowanie powiązań. Sprzyjają temu w szczególności realizowane projekty współpracy oraz przedsięwzięcia dotyczące rozwoju przedsiębiorczości. Zespół skutecznie buduje relacje w społeczności lokalnej, co potwierdzają beneficjenci wsparcia – połowa z nich po zakończeniu wsparcia nadal utrzymuje kontakty z LGD.

Przedsięwzięcia realizowane przez LGD w największym stopniu przyczyniły się do zwiększenia potencjału gospodarczego obszaru – poprawiły sytuację na rynku pracy dzięki operacjom w zakresie rozpoczynania działalności gospodarczej oraz rozwijania już istniejących firm. Podejmowane działania znacząco wpłynęły również na poczucie sprawczości mieszkańców – uczestnicy badania wskazali na zwiększeni wpływu mieszkańców na to co dzieje się w gminie. Dalszej pracy wymaga jednak budowanie relacji pomiędzy mieszkańcami obszaru LGD.

W kolejnej perspektywie warto większą uwagę poświęcić precyzyjnemu zdefiniowaniu grup defaworyzowanych oraz zaprojektowaniu przedsięwzięć w szczególności im dedykowanym lub zdefiniowaniu wskaźników dotyczących tych grup w przedsięwzięciach kierowanych do szerszego grona odbiorców. Takie podejście pozwoli w przyszłości jednoznacznie ocenić wpływ realizacji Strategii RLKS na poprawę sytuacji grup defaworyzowanych.

7. Wnioski i rekomendacje

1. Przeprowadzone analizy wskazują, że operacje przeprowadzone w ramach wdrażania Strategii RLKS sprzyjają osiągnięciu założonych w niej celów. W ramach celu ogólnego 1. **Wzrost aktywności gospodarczej na obszarze realizacji LSR**, strategia przyczyniła się przede wszystkim do wzrostu liczby nowopowstałych firm i wzrostu liczby miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach.

W ramach działań przewidzianych w celu ogólnym nr 2: **Stworzenie lokalnego klastra wytwarzania i sprzedaży produktów rolnych jako generatora nowych źródeł dochodu**, zrealizowano działania przyczyniające się do zwiększenia wiedzy mieszkańców, w tym z zakresu ochrony środowiska i zmian klimatycznych, upraw ekologicznych i niszowej działalności rolnej, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych (100% zrealizowanych wskaźników), co z pewnością przyczyniło się do wzrostu wiedzy i świadomości mieszkańców we wskazanych obszarach.

Przedsięwzięcia zrealizowane w ramach celu ogólnego nr 3: **Poprawa oferty spędzania czasu wolnego na obszarze realizacji LSR** oraz celu nr 4: **Wzrost aktywności mieszkańców** pozwoliły na poprawę stanu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz poprawę estetyki przestrzeni publicznej, zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych, pojawienie się nowych form spędzania czasu wolnego i inicjatyw, których celem było wsparcie osób starszych.

2. Przedsięwzięcia realizowane w ramach wdrażania strategii niewątpliwie przyczyniają się do rozwoju kapitału społecznego na obszarze LGD. Niemniej jednak nie wszystkie jego aspekty są rozwijane w podobnym tempie – zwiększył się wpływ mieszkańców na to, co dzieje się w gminie, ale relacje między mieszkańcami nie poprawiły się w znaczący sposób. Pomimo dobrych osiągnięć, należy zwrócić szczególną uwagę na obszary wymagające jeszcze pracy, w szczególności poprawę relacji między mieszkańcami. Warto również zadbać w większym stopniu o ludzi młodych, gdyż w tym obszarze również niewielu uczestników badania dostrzegło zmiany. W kontekście poprawy obszarów wymagających dalszej pracy w ramach rozwijania kapitału społecznego warto nadal inwestować w dotychczas podejmowane przez LGD działania, albowiem – jak wskazują badania – mieszkańcy w nich korzystają i można oczekiwać, że w dłuższej perspektywie czasu rezultaty będą bardziej widoczne. Ponadto zasadne byłoby pogłębienie badań dotyczących potrzeb mieszkańców w tym zakresie, gdyż wystarczające mogą się okazać małe zmiany dotyczące niuansów, aby efekty były bardziej widoczne.
3. W obszarze przedsiębiorczości strategia przyczyniła się przede wszystkim do wzrostu liczby nowopowstałych firm i wzrostu liczby miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach. Przedsięwzięcia w zakresie rozwijania przedsiębiorczości należy kontynuować również w kolejnych latach - nie tylko cieszą się one dużym zainteresowaniem społeczności lokalnej, co potwierdza liczba wniosków złożonych w prowadzonych naborach, ale potwierdzają to sami mieszkańcy. W opinii

mieszkańców uczestniczących w badaniu jako priorytetowe do dofinansowania w przyszłości okazały się następujące działania:

- tworzenie nowych miejsc pracy oraz drogi – 182 wskazania,
 - dofinansowanie dla osób planujących założyć działalność gospodarczą – 180 uczestników,
 - wsparcie dla istniejących firm – 177 osób.
4. W obszarze turystyki i dziedzictwa kulturowego, przedsięwzięcia zrealizowane w ramach strategii pozwoliły głównie na poprawę stanu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz poprawę estetyki przestrzeni publicznej, zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych oraz pojawienie się nowych form spędzania czasu wolnego – zdecydowana większość mieszkańców uczestniczących w badaniu dostrzega ww zmiany. Ponadto, dane GUS wskazują na stosunkowo niewielką, ale rozwijającą się bazę noclegową obszaru LGD, co jednak nie ma bezpośredniego powiązania z działaniami prowadzonymi przez LGD. W kolejnych latach warto położyć większy nacisk na inicjatywy rozwijające turystykę, jeśli zostaną zaplanowane w strategii.
5. W zakresie wpływu realizowanych działań na sytuację grup defaworyzowanych, należy wskazać, że przedsięwzięcia zrealizowane w ramach Strategii zdecydowanie wpływały na poprawę sytuacji na rynku pracy, w tym rozwój przedsiębiorczości. Trudno jednakże jednoznacznie stwierdzić, że wpływały bardziej znacząco na grupy wskazane jako defaworyzowane. Bezsprzecznie pozytywnie wpływały na pozostałe grupy wskazane jako priorytetowe – przedsiębiorców oraz osoby rozpoczynające działalność gospodarczą.
- Jeśli chodzi o dostęp do infrastruktury i usług publicznych grup defaworyzowanych, to zdecydowanie realizacja inicjatyw wspierających osoby starsze jest dostrzegalna przez społeczność lokalną - zdecydowana większość mieszkańców uczestniczących w badaniu dostrzegła zmiany w tym zakresie. Mniej korzystnie wygląda sytuacja związana ze wsparciem dzieci i młodzieży – dotychczas realizowane działania pozwoliły na zrealizowanie wskaźnika w wysokości nieco ponad 50%.
- W kolejnych latach istotne jest precyzyjniejsze definiowanie przedsięwzięć i wskaźników dedykowanych grupom docelowym, co pozwoli na wykazanie bezpośrednich związków pomiędzy realizowanymi operacjami a poprawą ich sytuacji.
6. Kryterium innowacyjności spowodowało trudności i opóźnienia w realizacji początkowych naborów. Na etapie pierwszego naboru ujawniły się różnice w zakresie interpretacji kryteriów oceny wniosków przez zespół LGD i zespół Urzędu Marszałkowskiego. Warto byłoby w kontekście kolejnej perspektywy finansowej podjąć próbę precyzyjnego zdefiniowania kryterium innowacyjności, wraz z przypisaniem mu właściwych wskaźników – zrealizowanie tego działania we współpracy z Urzędem Marszałkowskim pozwoli uniknąć problemów w zakresie różnic interpretacyjnych w przyszłości.

7. Dwa projekty współpracy doskonale wpisują się w cele Strategii RLKS i są dobrą formą rozwijania współpracy i współdziałania pomiędzy zaangażowanymi stronami nie tylko na gruncie krajowym, ale również międzynarodowym. Warto kontynuować i rozwijać przedsięwzięcia współpracy, dobierając sprawdzonych partnerów i stopniowo rozszerzając ich katalog. Aktywność LGD poza Strategią należy ocenić pozytywnie. Pomimo, że działania te nie wpisują się w Strategię, realizują ogólnokrajowe cele związane z ekologią i ograniczeniem emisji CO₂. Warto zastanowić się, czy w kolejnej perspektywie nie włączyć podobnych działań do Strategii RLKS.
8. Działania podejmowane przez LGD, w tym działania animacyjne, promocyjne i komunikacyjne realizowane były zgodnie z planem. Ich realizację należy ocenić pozytywnie, co potwierdzają sami beneficjenci wsparcia. Przeprowadzone badania wykazały ponadto, że wsparcie udzielane beneficjentom przez LGD udzielane na różnych etapach realizacji operacji jest pozytywnie oceniane przez uczestników badania: odpowiednie przygotowanie merytoryczne, przydatność udzielonych porad oraz ich zakres spełniający oczekiwania. Wsparcie LGD przy składaniu i realizacji projektów należy ocenić pozytywnie, o czym świadczy fakt, że zdecydowana większość uczestników badania – 26 osób, w przyszłości chciałaby ponownie skorzystać z doradztwa, gdyby była taka możliwość.

W kontekście działań komunikacyjnych należy podkreślić, że pomimo stosunkowo niewielkiej różnorodności wykorzystywanych kanałów komunikacyjnych wydają się one być wystarczające w komunikacji ze społecznością lokalną, co potwierdziły badania ankietowe. Dominującymi źródłami informacji o działaniach LGD wskazywanymi przez mieszkańców uczestniczących w badaniach były źródła internetowe i publikacje, a najrzadziej wykorzystywanymi tablice informacyjne, billboardy i plakaty i stoiska podczas imprez lokalnych. W kolejnych latach istotne byłoby ponowne zastanowienie nad wyborem kanałów komunikacji albowiem działania komunikacyjne realizowane są przez zespół biura LGD, który aktualnie składa się z 3 osób (2 pracownicy oraz prezes), stanowią zatem dla tak małego zespołu spore obciążenie. Ponowna weryfikacja grup docelowych poszczególnych działań komunikacyjnych pozwoli zoptymalizować plan komunikacji w przyszłości.

9. Realizacja rzeczowa i finansowa Strategii RLKS przebiega prawidłowo – nie ma zagrożenia dla realizacji wskaźników, prawie połowa z nich została już osiągnięta, w tym kilka w wysokości kilkakrotnie przekraczającej założoną wartość. Budżet w całości został zrealizowany w ramach 3 przedsięwzięć. Budżety zaplanowane na pozostałe przedsięwzięcia są bliskie zrealizowaniu, za wyjątkiem tych dotyczących: inicjatyw w zakresie promocji rynków zbytu produktów lokalnych, inicjatyw w zakresie promocji produktów lokalnych, projektów współpracy, doradztwa. Zespół LGD na bieżąco reagował na sytuację, dostosowywał nabory do potrzeb, przesuwał oszczędności na przedsięwzięcia cieszące się dużym powodzeniem.

10. Uwagę zwraca długotrwały proces oceny wniosków, w szczególności w początkowych naborach. Długotrwałość tego procesu wynikała przede wszystkim z różnic interpretacyjnych dotyczących kryteriów oceny, zmian wytycznych rodzących konieczność zmian procedur (zawieszenie oceny do czasu zatwierdzenia procedur). Należy podkreślić, że ocena realizowana jest zarówno przez LGD, jak i Urząd Marszałkowski, co nie pozostaje bez wpływu na czas oceny. Warto byłoby w kontekście kolejnej perspektywy finansowej podjąć próbę precyzyjnego zdefiniowania kryteriów, w tym w szczególności kryterium innowacyjności, wraz z przypisaniem im właściwych wskaźników – zrealizowanie tego działania we współpracy z Urzędem Marszałkowskim pozwoli uniknąć problemów w zakresie różnic interpretacyjnych w przyszłości.
11. Działania LGD przyczyniły się do poprawy komunikacji pomiędzy poszczególnymi aktorami zaangażowanymi w lokalne procesy, stymulowały komunikację oraz budowanie powiązań. Sprzyjają temu w szczególności realizowane projekty współpracy oraz przedsięwzięcia dotyczące rozwoju przedsiębiorczości. Zespół skutecznie buduje relacje w społeczności lokalnej, co potwierdzają beneficjenci wsparcia – połowa z nich po zakończeniu wsparcia nadal utrzymuje kontakty z LGD.
12. Przedsięwzięcia realizowane przez LGD w największym stopniu przyczyniły się do zwiększenia potencjału gospodarczego obszaru – poprawiły sytuację na rynku pracy dzięki operacjom w zakresie rozpoczynania działalności gospodarczej oraz rozwijania już istniejących firm. Podejmowane działania znacząco wpłynęły również na poczucie sprawczości mieszkańców – uczestnicy badania wskazali na zwiększeni wpływu mieszkańców na to co dzieje się w gminie. Dalszej pracy wymaga jednak budowanie relacji pomiędzy mieszkańcami obszaru LGD.
13. W kolejnej perspektywie warto większą uwagę poświęcić precyzyjnemu zdefiniowaniu grup defaworyzowanych oraz zaprojektowaniu przedsięwzięć w szczególności im dedykowanym lub zdefiniowaniu wskaźników dotyczących tych grup w przedsięwzięciach kierowanych do szerszego grona odbiorców. Takie podejście pozwoli w przyszłości jednoznacznie ocenić wpływ realizacji Strategii RLKS na poprawę sytuacji grup defaworyzowanych.

8. Spis tabel i wykresów

Spis tabel

Tabela 1 Ludność w gminach wchodzących w skład LGD.....	15
Tabela 2 Lokaty gmin w województwie w poszczególnych kategoriach w roku 2019.....	19
Tabela 3 Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD	20
Tabela 4 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności według płci	21
Tabela 5 Ludność gmin w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym	23
Tabela 6 Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD	24
Tabela 7 Turystyczne obiekty noclegowe w gminach	27
Tabela 8 Historia naborów	30
Tabela 9 Rzeczowa realizacja celów oraz przedsięwzięć w LSR (stan na 31.05.2021 r.).....	43
Tabela 10 Budżet Strategii RLKS.....	50
Tabela 11 Finansowa realizacja celów oraz przedsięwzięć w LSR (stan na 31. 05. 2021 r.).....	52
Tabela 12 Szkolenia pracowników oraz członków organów LGD w okresie od 1.01.2016 r. do 31.05.2021 r.	57
Tabela 13 Realizacja planu komunikacji	59
Tabela 14 Doradztwo świadczone w biurze LGD.....	62

Spis wykresów

Wykres 1 Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD.....	17
Wykres 2 Wydatki gmin na 1 mieszkańca	18
Wykres 3 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.....	22
Wykres 4 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców.....	23
Wykres 5 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	25
Wykres 6 Źródła informacji o naborach wniosków	40
Wykres 7 Ocena stopnia informowania o możliwości pozyskania środków	41
Wykres 8 Powody złożenia wniosku o przyznanie pomocy finansowej przez LGD.....	41
Wykres 9 Odbiorcy efektów realizowanych projektów	42
Wykres 10 Czy słyssał/a Pan/i o LGD "Zielony Pierścień Tarnowa"?.....	61
Wykres 11 W jaki sposób docierały do Pana/i informacje dotyczące LGD?	61
Wykres 12 Korzystanie ze wsparcia LGD na etapie składania wniosków.....	63
Wykres 13 Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD.....	64
Wykres 14 Ocena procedur i kryteriów wyboru wniosków	65
Wykres 15 Struktura mieszkańców uczestniczących w badaniu ankietowym	66
Wykres 16 Zmiany w gminie w ciągu ostatnich 5 lat	67
Wykres 17 Zmiany na rynku pracy w ciągu ostatnich 5 lat	67
Wykres 18 Zmiany w obszarze kultury, sportu i rekreacji.....	68
Wykres 19 Korzystanie z efektów działań LGD.....	69
Wykres 20. Obszary wymagające dofinansowania w gminie.....	70

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania.

Ankieta dla mieszkańców obszaru LGD „Zielony Pierścień Tarnowa”

Prosimy o wypełnienie krótkiej ankiety dotyczącej efektów funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania „Zielony Pierścień Tarnowa”. Ankieta jest anonimowa, co znaczy, że nie gromadzimy żadnych danych, które mogą pozwolić na identyfikację osób ją wypełniających. Wypełnienie ankiety trwa 10 minut.

Z góry dziękujemy za pomoc!

Lokalna Grupa Działania „Zielony Pierścień Tarnowa”

1. Czy w gminie, w której Pan/i mieszka zaszły w ciągu ostatnich 5 lat wymienione poniżej zmiany?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Mieszkańcy mieli większy wpływ na to, co dzieje się w gminie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawiła się sytuacja na rynku pracy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Powstały nowe firmy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Pojawiły się nowe formy wsparcia dla ludzi młodych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Podejmowano inicjatywy, których celem było wsparcie osób starszych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększyła się liczba inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawiły się relacje pomiędzy mieszkańcami	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększył się ruch turystyczny	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

					nie
Poprawił się stan zabytków	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Pojawiły się nowe formy spędzania wolnego czasu	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawił się stan infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększyła się liczba wydarzeń kulturalnych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Przestrzeń publiczna stała się bardziej estetyczna	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

2. Proszę wyobrazić sobie, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale środków finansowych w gminie, w której Pan/i mieszka. Które z wymienionych obszarów wymagają dofinansowania?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Promocja obszaru	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Oferta kulturalna	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Infrastruktura sportowa	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Drogi	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Szkolenia i warsztaty dla mieszkańców	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

Działalność organizacji pozarządowych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Tworzenie nowych miejsc pracy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Opieka nad osobami starszymi	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Wsparcie dla istniejących firm	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Dofinansowanie dla osób planujących założyć firmy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

3. Czy słyszał Pan/i o Lokalnej Grupie Działania „Zielony Pierścień Tarnowa”? Proszę wybrać 1 odpowiedź.

a) Tak → Proszę przejść do pytania nr 4.

b) Nie → Proszę przejść do pytania nr 5.

4. W jaki sposób docierały do Pana/i informacje dotyczące Lokalnej Grupy Działania „Zielony Pierścień Tarnowa”? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czytałem/am publikacje w prasie na temat działalności LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stronę internetową LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytałem/am informacje o LGD na stronie gminy	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stoiska LGD podczas imprez lokalnych lub festynów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z tablic informacyjnych, billboardów i plakatów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z wydawanych przez LGD publikacji i/lub materiałów promocyjnych	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Uczestniczyłem w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem profil LGD na Facebooku	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

5. Czy korzystał/a Pan/i z efektów działań podejmowanych w ciągu ostatnich 5 lat przez LGD działające na terenie gminy, w której Pan/i mieszka? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czy korzystał/a Pan/i z infrastruktury, której powstanie bądź modernizacja były dofinansowane ze środków LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy brał/a Pan/i udział w szkoleniach organizowanych w ramach projektów dofinansowanych przez LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy brał/a Pan/i udział w spotkaniach organizowanych przez LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy uczestniczył/a Pan/i w imprezach lokalnych dofinansowanych ze środków LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

6. Proszę wskazać, w którym przedziale wiekowym się Pan/i mieści. Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- a) 18-25 lat
- b) 26-35 lat
- c) 36-45 lat
- d) 46-55 lat
- e) 56-65 lat
- f) 66 lat lub więcej

7. Proszę podać swoją płeć. Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- a) Kobieta
- b) Mężczyzna
- c) Wolę nie podawać.

Ankieta dla beneficjentów LGD „Zielony Pierścień Tarnowa”

Prosimy o wypełnienie krótkiej ankiety dotyczącej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania „Zielony Pierścień Tarnowa”. Ankieta jest anonimowa, co znaczy, że nie gromadzimy żadnych danych, które mogą pozwolić na identyfikację osób ją wypełniających. Wypełnienie ankiety nie powinno zająć więcej niż 10 minut.

Ankieta powinna zostać wypełniona przez osobę, która jest lub była realizatorem projektu wspartego przez Lokalną Grupę Działania (np. polegającego na założeniu działalności gospodarczej). W przypadku, gdy beneficjentami wsparcia był podmiot (Urząd Gminy, Ośrodek Kultury, Organizacja Pozarządowa, OSP, KGW), ankieta powinna zostać wypełniona przez osobę, która w ramach danego podmiotu była bezpośrednio zaangażowana w realizację dofinansowanego projektu.

Z góry dziękujemy za pomoc!

Lokalna Grupa Działania „Zielony Pierścień Tarnowa”

W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”? (proszę zaznaczyć 1 odpowiedź)

- a) Zdecydowanie zgadzam się
- b) Raczej zgadzam się
- c) Trudno powiedzieć
- d) Raczej nie zgadzam się
- e) Zdecydowanie nie zgadzam się

W jaki sposób docierały do Pana/i informacje o naborze wniosków w Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czytałem/am publikacje w prasie na temat działalności LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stronę internetową LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytałem/am informacje o LGD na stronie gminy	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stoiska LGD podczas imprez lokalnych lub festynów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z tablic informacyjnych, billboardów i plakatów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z wydawanych przez LGD publikacji i/lub	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

materiałów promocyjnych			
Uczestniczyłem/am w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am profil LGD na Facebooku	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Dlaczego zdecydował/a się Pan/i (lub podmiot reprezentowany przez Pana/ią) na złożenie wniosku o przyznanie pomocy finansowej do LGD? Proszę wybrać jedną odpowiedź, która najlepiej opisuje główny powód złożenia wniosku do LGD.

- Było to jedyne dostępne źródło finansowania mojego projektu
- Nie otrzymałem/am dofinansowania z innych środków/innego programu
- Chciałem/am skorzystać z nadarzającej się okazji otrzymania środków
- Zostałem/am zachęcany/a do złożenia wniosku przez LGD
- Na moją decyzję wpłynęła możliwość skorzystania z doradztwa w biurze LGD

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie składania wniosku? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Proszę wskazać, w jakim zakresie korzystał/a Pan/i ze wsparcia ze strony LGD na etapie składania wniosku? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Wsparcie polegające na udzieleniu informacji o możliwości uzyskania dofinansowania dla mojego projektu	Tak	Nie
Wsparcie w zapoznaniu się z zasadami uzyskania dofinansowania	Tak	Nie
Wsparcie polegające na wskazaniu prawidłowych wzorów wniosków i	Tak	Nie

instrukcji do nich		
Wsparcie w zakresie ustalenia koncepcji projektu aby spełniał kryteria wynikające z LSR	Tak	Nie
Porady w zakresie wypełniania dokumentów niezbędnych do złożenia wniosku	Tak	Nie
Wyjaśnienie szczegółowych zasad oceny wniosków	Tak	Nie

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie realizacji projektu? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie rozliczenia projektu? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Czy obecnie pozostaje Pan/i w kontakcie z LGD? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Uczestniczę w spotkaniach organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Kontaktuję się telefonicznie z przedstawicielami LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytam komunikaty na stronie internetowej LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Mam osobisty kontakt z przedstawicielami LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Kontaktuję się w inny sposób	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Nie mam z LGD żadnego kontaktu	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Czy brał/a Pan/i lub organizacja którą Pan/i reprezentuje udział w tworzeniu LSR? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź.

- a) Tak
- b) Trudno powiedzieć
- c) Nie

Kto był głównym odbiorcą efektów Pani/a projektu/ projektów? Proszę wybrać jedną odpowiedź, która najlepiej opisuje Pana/i projekt.

- a) Ja i moja rodzina
- b) Moja organizacja
- c) Ogół mieszkańców gminy/ obszaru LGD
- d) Turyści
- e) Przedsiębiorstwa
- f) Inne

Proszę ocenić poniższe stwierdzenia dotyczące składania i realizacji projektu przy wsparciu LGD.
Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Procedury wyboru wniosków o dofinansowanie w LGD były dla mnie czytelne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Kryteria wyboru wniosków były dla mnie jednoznaczne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Kryteria wyboru wniosków pozwalały na wybór najlepszych projektów	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
LGD w wystarczającym stopniu informowała o możliwości pozyskania środków	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Jeśli będzie to możliwe, w przyszłości chciałbym/łabym ponownie skorzystać ze wsparcia LGD	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Czy na etapie przygotowania, realizacji lub rozliczania projektu pojawiły się jakieś problemy wpływające negatywnie na jego przebieg bądź rezultaty?

- a) Tak → *Proszę odpowiedzieć na następane pytanie.*
 b) Nie → ***Dziękujemy za wypełnienie ankiety!***

Jakie to były problemy? *Na pytanie odpowiadają tylko osoby, które w poprzednim pytaniu wybrały odpowiedź „Tak”. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.*

Problemy bezpośrednio związane z przedmiotem projektu (np. problemy wynikające z branży w której działa przedsiębiorca, odbiorcami działań NGO lub uzgodnieniami dotyczącymi przebiegu tras rowerowych w projekcie gminnym)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy finansowe (np. z wypłatą dofinansowania, kredytem na realizację zadania, zmiennością cen w czasie realizacji zadania względem wpisanych we wniosku)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy formalno-prawne	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Problemy personalne (np. z pracownikami, członkami/ partnerami itp.)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy z terminową realizacją harmonogramu (opóźnienia itp.)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Trudność w dostępie do informacji na temat składania, realizacji lub rozliczenia projektu	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy wynikające z wprowadzenia w Polsce stanu pandemii	Tak	Trudno powiedzieć	Nie